

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKÜMLÜLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞI:

ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

SEMRA TAŞ

Tez Danışmanı

PROF.DR. SELÇUK İPEK

Çanakkale - 2018

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

**YÜKÜMLÜLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞI:
ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ**

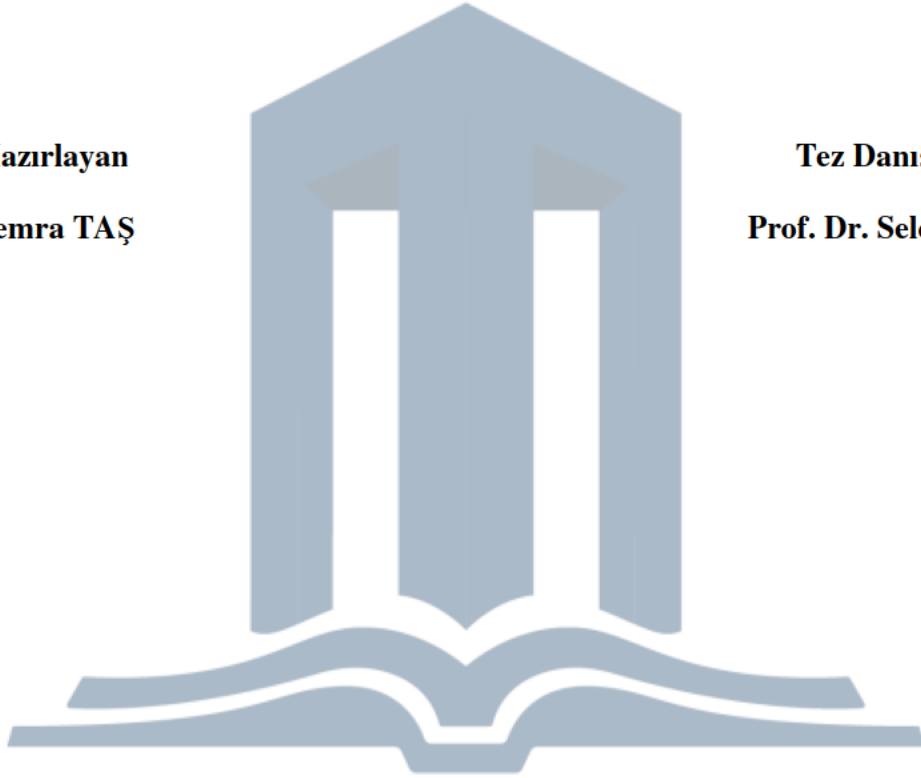
Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Semra TAŞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Selçuk İPEK

Çanakkale-2018

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Yükümlülerin Yerel Vergilere Bakışı: Çanakkale İli Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

03/07/2018

Semra TAŞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Semra TAŞ'a ait "Yükümlülerin Yerel Vergilere Bakışı: Çanakkale İli Örneği" adlı çalışma, jürimiz tarafından Maliye Anabilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler

İmza

Prof. Dr.
Selçuk İPEK
(Danışman)

Prof. Dr.
Özhan ÇETİNKAYA

Doç. Dr.
Timur TÜRĞAY

Tez No : 10200070
Tez Savunma Tarihi : 03.07.2018

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

20/07/2018

ÖZET

YÜKÜMLÜLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞI: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

Devletin en önemli varlık nedenlerinden biri kamusal mal ve hizmet sunumudur. Ancak devletler kamusal mal ve hizmet sunumunu sadece merkezi yönetim aracılığıyla değil, aynı zamanda halka en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimler aracılığıyla da gerçekleştirmektedirler. Yerel yönetimlere mal ve hizmet sunma görevinin verilmesi, yerel yönetimlerin yeterli düzeyde gelire de sahip olmasını gerektirmektedir. Merkezi yönetimin olduğu gibi yerel yönetimlerin de çeşitli gelir kaynakları vardır ve bunlar içinde en önemlilerinden biri vergilerdir. Vergilerin önemli gelir kaynağı olması gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimler açısından sınırsız vergi geliri elde edebileceği şeklinde anlaşılmamalıdır. Çünkü vergilemede istenilen sonuçlara ulaşılabilmesi için belli hususlara uyulması gerekmektedir. Bu açıdan dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de yükümlülerin vergilemeye bakışının ya da yaklaşımının doğru bir şekilde değerlendirilmesidir. O halde yerel yönetimlerin önemli gelir kaynaklarından biri olan yerel vergilere yükümlülerin bakışları ya da yaklaşımlarının doğru tespit edilmesi ve değerlendirilmesi yerel vergileme açısından son derece önemlidir. Genel anlamda yükümlülerin vergilere bakışını etkileyen faktörleri bireysel ve çevresel faktörler olmak üzere iki başlık altında ele alabiliriz. Ancak bu faktörlerden “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” olmak üzere dört faktör yükümlülerin yerel vergilere bakışı üzerinde değerlendirme yapmaya imkân veren anlamlı farklılıklar içermektedir. Bu çalışmada söz konusu faktörlerin vergiye bakış üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Çanakkale merkez ilçesinde yapılan anket sonuçlarına göre, belirlenen faktörlerin hepsinin yerel vergilere bakış üzerinde etkili olduğu görülmektedir. En fazla etkili olan faktör ise “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkında düşünceleri” olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Vergi Psikolojisi, Vergi Uyumu, Yerel Vergiler.

ABSTRACT

THE PERCEPTION OF TAXPAYERS ON LOCAL TAXES: THE CASE OF CANAKKALE PROVINCE

The most prominent *raison d'être* of the state is to provide public goods and services. Yet, states provide public goods and services not only via central administration but also via local administration, which is the nearest administrative unit to public. This, in turn, necessitates the local administrations to have sufficient income. As the central governments have, the local governments have income resources too and the taxes are the most important among them. Yet, this does not mean that central governments as well as local governments can levy taxes as much as they need since it is required to follow certain patterns to reach intended results in taxation. Therefore, examining properly the perceptions of taxpayers toward the taxation is worth noting. In general terms, factors affecting the perceptions of taxpayers toward the taxation can be taken into account under two headings as individual and environmental factors. As the subtitles of these factors, four factors including “The Conformity of Public Services with the preferences of taxpayers”, “The Efficient use of Tax Revenues”, “The Relationship between Tax Administration and Taxpayer” and “The thoughts of taxpayers about other taxpayers” provide significant differences that allow to evaluate the perception of taxpayers on local taxes. This thesis examines the impact of the factors in question on the perceptions toward the taxation. According to the results of poll (questionnaire) conducted in Canakkale central district, it seems that all determined factors in this study are effective on the perceptions of taxpayers toward local taxes. The most influential factor is reported as “The thoughts of taxpayers about other taxpayers”.

Key words: Psychology of tax, tax compliance, local taxes.

ÖNSÖZ

Çalışmam sırasında her türlü desteği esirgemeyen, bilgilerinden yararlandığım tez danışmanım ve çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Selçuk İPEK'e göstermiş olduğu sabır ve emekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamın analiz kısmında özveri gösterip önemli katkılarda bulunan Arş. Gör. Dr. Güngör HACIOĞLU'na teşekkür ederim.

Her koşulda yanımda olan başta annem olmak üzere aileme, dostlarım Elif ÖZTÜRK ER ve Esmâ ÖZTÜRK PİŞKİN'e, desteklerini benden esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Öğr. Gör. Mehmet ÖKSÜZ ile Arş. Gör. Rıdvan ENGİN'e ve tüm arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim.

Semra TAŞ
Çanakkale, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER.....	ix
TABLolar.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ PSİKOLOJİSİNİN TEORİK ALTYAPISI

1.1. Mali Sosyoloji.....	3
1.2. Mali Psikoloji	4
1.3. Vergi Psikolojisi	4
1.3.1. Vergi Psikolojisinin Önemi ve Gelişimi	5
1.3.2. Vergi Psikolojisinin Kapsamı	6
1.3.3. Vergi Psikolojisinin Amaçları.....	7
1.3.3.1. Toplumsal İlişkileri Düzenleme Amacı	7
1.3.3.2. Vergi Politikalarının Etkinliğini Arttırma Amacı	7
1.3.3.3. Vergi Uyumlaştırmasını Kolaylaştırma Amacı	8
1.3.4. Vergi Psikolojisine İlişkin Kavramlar	8
1.3.4.1. Vergi Yüğü	8
1.3.4.2. Vergi Kapasitesi ve Gayreti.....	9
1.3.4.3. Vergilemenin Sınırı.....	10
1.4. Vergi Uyumı	14
1.5. Yükümlünün Vergiye Bakışını Etkileyen Faktörler	15

1.5.1. Bireysel Faktörler	16
<i>1.5.1.1. Vergi Ödeme Gücü.....</i>	<i>16</i>
<i>1.5.1.2. Aile Ölçeği</i>	<i>17</i>
<i>1.5.1.3. Eğitim Düzeyi.....</i>	<i>17</i>
<i>1.5.1.4. Yükümlünün Mesleği.....</i>	<i>18</i>
<i>1.5.1.5. Vergi Ahlakı</i>	<i>18</i>
<i>1.5.1.6. Vergi Bilinci</i>	<i>19</i>
<i>1.5.1.7. Devlete Duyulan Bağlılık.....</i>	<i>20</i>
<i>1.5.1.8. Siyasal İktidarı Benimseme Durumu</i>	<i>20</i>
<i>1.5.1.9. Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihleriyle Uyumu.....</i>	<i>21</i>
<i>1.5.1.10. Kamu Gelirlerinin Etkin Kullanımı (Vergi Gelirleri)</i>	<i>21</i>
<i>1.5.1.11. Yükümlünün Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşüncesi ...</i>	<i>22</i>
<i>1.5.1.12. Demografik Faktörler.....</i>	<i>22</i>
1.5.2. Çevresel Faktörler	23
<i>1.5.2.1. Vergi Sisteminden Kaynaklı Faktörler</i>	<i>23</i>
<i>1.5.2.1.1. Vergi Oranı.....</i>	<i>24</i>
<i>1.5.2.1.2. Vergi Adaleti.....</i>	<i>24</i>
<i>1.5.2.1.3. Vergilerin Sayısı.....</i>	<i>25</i>
<i>1.5.2.1.4. Vergi Afları.....</i>	<i>25</i>
<i>1.5.2.1.5. Vergi Mevzuatının Karmaşıklığı ve Değiştirilme Sıklığı....</i>	<i>25</i>
<i>1.5.2.2. Vergi Yönetiminden Kaynaklı Faktörler.....</i>	<i>26</i>
<i>1.5.2.2.1. Vergi İdaresi-Yükümlü İlişkisi.....</i>	<i>26</i>
<i>1.5.2.2.2. Personel Sorunu ve Çalışma Koşulları</i>	<i>26</i>
<i>1.5.2.2.3. Vergi İdarelerinde Halka İlişkiler.....</i>	<i>27</i>
<i>1.5.2.2.4. Vergi Denetimleri ve Cezaları</i>	<i>27</i>
<i>1.5.2.2.5. Teknolojik Gelişmeler</i>	<i>28</i>

1.5.3. Ekonomik Konjonktür ve Siyasi Yapıdan Kaynaklanan Faktörler 29

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL VERGİLER VE VERGİ UYUMU

2.1. Yerel Vergilerin Teorik Altyapısı.....	31
2.1.1. Hizmet Paylaşımı	33
2.1.2. Gelir Paylaşımı.....	34
2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelir Kaynakları.....	36
2.2.1. Belediyelerin Öz Gelirleri	38
2.2.1.1. Belediye Vergileri.....	39
2.2.1.2. Harçlar.....	45
2.2.1.3. Harcamalara Katılma Payı.....	46
2.2.1.4. Madenlerden ve Müze Giriş Ücretlerinden Alınan Paylar ...	47
2.3. Vergi Uyumunun Kavramsal Çerçevesi.....	48
2.3.1. Vergi Uyumunu Açıklayan Modeller.....	50
2.3.1.1. Rasyonel Beklentiler Teorisi.....	50
2.3.1.2. Ahlaki Duygular Teorisi	52
2.4. Yerel Vergilere Uyumun Önemi.....	52
2.5. Yerel Vergilere Uyum Üzerinde Etkili Olan Faktörler.....	53
2.5.1. Kamusal Hizmetlerin Yükümlü Tercihle Uyumı	53
2.5.2. Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı.....	55
2.5.3. İdare Yükümlü İlişkisi	56
2.5.4. Yükümlülerin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜKÜMLÜLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE YEREL VERGİ UYUMUNA YÖNELİK ÇANAKKALE İL MERKEZİNDE BİR ANKET UYGULAMASI

3.1. Araştırmanın Amacı.....	60
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Hipotezler	60
3.3. Ölçekler ve Anket Formu.....	61
3.4. Örneklem ve Veri Toplama Süreci	62
3.5. Araştırmanın Yöntemi	62
3.6. Ölçeğin Güvenilirlik Analizi	63
3.7. Araştırmanın Bulguları.....	63
3.7.1. Ankete Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	63
3.7.2. Yerel Vergilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	65
3.8. Ölçeğe İlişkin Bulgular	67
3.9. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	75
3.9.1. Demografik Faktörlerin Vergiye Bakış Üzerindeki Etkisi	78
3.10. İlişki Analizleri.....	84
3.11. Regresyon Analiz Sonuçları.....	85
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	91
EKLER	101
EK 1. Anket Formu	101
ÖZGEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
Çev:	: Çeviren
ÇTV	: Çevre Temizlik Vergisi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KHYTU	: Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihine Uyumu
KMO	: Kaiser – Meyer- Olkin
md.	: Madde
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PTT	: Posta Telefon Telgraf
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
vd.	: ve diğerleri
VGEK	: Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı
VIYI	: Vergi İdaresi – Yükümlü İlişkisi
VU	: Vergi Uyumu
YDYH	: Yükümlülerin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri

ŞEKİLLER

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
Şekil 1.1.	Laffer Eğrisi	12
Şekil 3.1.	Araştırmanın Kavramsal Modeli	61

TABLOLAR

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 2.1.	2006-2016 Yılları Arasında Belediye Vergi Gelirlerinin Toplam Gelirler İçindeki Payı	42
Tablo 2.2.	2006-2016 Yılları Arasında Belediye Vergi Gelirlerinin Belediye Öz Gelirleri İçindeki Payı	42
Tablo 2.3.	2006-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Vergi Türleri İtibariyle Belediyelerin Gelirleri	44
Tablo 2.4.	2006-2016 Yılları İtibariyle Belediye Harç Gelirleri	46
Tablo 2.5.	2006-2016 Yılları Arasında Belediyelerin Harcamalara Katılma Payından Sağladığı Gelirler	47
Tablo 2.6.	2006-2016 Yılları Arasında Madenlerden ve Müze Giriş Ücretlerinden Alınan Paylar	48
Tablo 3.1.	Ölçeklerin Güvenirlilik Analizi Sonuçları	63
Tablo 3.2.	Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	64
Tablo 3.3.	Gayrimenkul Sahibi Olma Durumu Frekans Dağılım Tablosu	65
Tablo 3.4.	Yerel Vergi Algısı Frekans Dağılım Tablosu	65
Tablo 3.5.	Aşağıdaki Belediye Vergilerinden Hangilerini Duydunuz?	66
Tablo 3.6.	Aşağıdaki Belediye Vergilerinden Hangilerini Ödüyorsunuz?	66
Tablo 3.7.	Belediye Vergilerini Genellikle Hangi Yolla Ödüyorsunuz?	67
Tablo 3.8.	Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihlerine Uyumuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	67
Tablo 3.9.	Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	68
Tablo 3.10.	Vergi İdaresi–Yükümlü İlişisine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	70
Tablo 3.11.	Yükümlünün Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	72
Tablo 3.12.	Vergi Uyumuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	74
Tablo 3.13.	Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	77
Tablo 3.14.	Normallik Testi Sınaması Sonuçları	78
Tablo 3.15.	Cinsiyete Göre Vergiye Bakış	78
Tablo 3.16.	Yaşa Göre Vergiye Bakış	79
Tablo 3.17.	Medeni Duruma Göre Vergiye Bakış	80

Tablo 3.18.	Eğitim Düzeyine Göre Vergiye Bakış	80
Tablo 3.19.	Vergi ile İlgili Ders Alma Durumuna Göre Vergiye Bakış	81
Tablo 3.20.	Mesleğe Göre Vergiye Bakış	82
Tablo 3.21.	Kişisel Gelir Seviyesine Göre Vergiye Bakış	83
Tablo 3.22.	Gayrimenkule Sahip Olma Durumuna Göre Vergiye Bakış	84
Tablo 3.23.	Ölçeğin Boyutlarına Yönelik Kendall's- Tau_B İlişki Analizi	84
Tablo 3.24.	Regresyon Tahmin Sonuçları	85
Tablo 3.25.	Breusch-Godfrey Serial Korelasyon Testi	86
Tablo 3.26.	Harvey Heteroskedasticity Testi	86

GİRİŞ

Halka en yakın yönetim birimi olarak ifade edilen yerel yönetimlerin gerek yerel nitelikli günlük ihtiyaçların karşılanmasında gerekse toplum kalkınmasına katkı sağlayan birçok hizmetin sunulmasında önemli rolleri vardır. Yerel yönetimlerin hem sunacakları bu hizmetleri karşılayabilmesi hem de yönetimde başarılı olabilmesi için yeterli düzeyde gelir kaynağına sahip olabilmesi oldukça doğal ve gereklidir. Merkezi yönetimlerde olduğu gibi yerel yönetimlerinde hizmet sunumunda en önemli gelir kaynaklarından birini egemenlik gücüne bağlı olarak alınan vergiler oluşturmaktadır. Her ne kadar vergiler egemenlik gücüne bağlı olarak alınsa da bu durum sınırsız bir şekilde vergileme yapılabileceği anlamına gelmemektedir.

Mali, ekonomik, hukuki ve siyasal sınıрын yanı sıra vergilerin psikolojik boyutunun da olması sebebiyle, vergilemede dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de vergilemenin psikolojik sınırıdır. Davranışsal kamu maliyesi ve daha özelde ise vergi psikolojisi alanında yapılan çalışmalar göstermiştir ki vergilemeyi sadece mali bir olay olarak değerlendirmek ya da yalnızca ekonomik, hukuki ve siyasi yönden ele almak yeterli değildir. Tüm bunların yanında vergileri sosyal ve psikolojik yönden de değerlendirmek gerekmektedir.

Vergi psikolojisi bireylerin vergiyi nasıl algıladığını, değerlendirdiğini ve vergiler karşısında nasıl tepkiler gösterdiğini ele alan bir çalışma alanıdır. Toplumsal ilişkileri düzenlemek, vergi politikalarının etkinliğini arttırmak ve vergi uyumunu kolaylaştırmak gibi amaçları bulunan vergi psikolojisi, insan faktörünü ele alarak, izlenen vergi politikalarının başarılı olmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca etkin ve adil olmanın yanı sıra yükümlülerce de kabul edilen bir vergi sisteminin oluşturulması vergi psikolojisi açısından son derece önemlidir.

Vergi psikolojisi alanında yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların odak noktasının merkezi vergiler olduğu, yerel vergileri ele alan çalışmaların sayısının ise yetersiz olduğu görülmektedir. Oysaki merkezi vergiler daha çok ödeme gücü doğrultusunda, yerel vergiler ise daha çok faydalanma ilkesi doğrultusunda alındığından yükümlülerin bu iki vergiye bakışlarının aynı olmayacağı sonucu ortaya çıkabilir.

Yükümlülerin vergiye bakışını ya da daha genel bir ifadeyle vergi uyumunu etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden bazıları, vergi uyumu konusunda merkezi ve yerel vergiler açısından farklı etkiler yaratabilmektedir. Yükümlülerin yerel vergilere

bakışı açısından merkezi vergilere göre farklı etkiler oluşturabilecek faktörlerden bazıları “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” olarak belirtilebilir.

Yerel yönetimlerin halkın tercihlerine uygun hizmetler sunmada merkezi yönetim karşısında daha avantajlı olması, yerel yönetimlerin ödenen vergiler ile yapılan harcamalar arasındaki ilişki hususunda daha şeffaf olması, yükümlülerin belediyelerle daha iyi iletişim kurma imkânına ve alan darlığı nedeniyle de diğer yükümlülerin vergi karşısında durumlarını bilmede daha avantajlı olması gibi durumlar sebebiyle söz konusu faktörler çalışmada değerlendirilecektir.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde vergi psikolojisi teorik olarak ele alınacaktır. Vergi psikolojisinin önemi, gelişimi, kapsamı ve amacından bahsedilip, vergi psikolojisine ilişkin kavramlar açıklandıktan sonra yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen faktörler incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise yerel vergiler ve vergi uyumu konusu incelenecektir. Bu doğrultuda öncelikle yönetimler arasındaki mali ilişkiler ele alınıp, Türkiye’de yerel yönetimlerin gelir kaynakları açıklanacaktır. Sonrasında ise vergi uyumu kavramına değinilerek, yerel vergilere uyumun önemi açıklanacaktır. Yükümlülerin yerel vergilere bakışı üzerinde anlamlı farklılık oluşturabilecek faktörler de bu bağlamda ikinci bölümde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise Çanakkale merkez ilçesinde yaşayan yükümlülerin yerel vergilere bakışları üzerinde etkili olan faktörlerin değerlendirilmesine yönelik uygulanan anket bulguları yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ PSİKOLOJİSİNİN TEORİK ALTYAPISI

Maliye; sosyoloji ve psikoloji ile ilişkili, ele aldığı konular bakımından da toplumun yapılanması ve şekillenmesinde etkili olan sosyal bir bilim dalıdır (Taytak, 2010: 497). Özellikle son çeyrek yüzyılda maliye disiplininin alt disiplinlerinden biri olan davranışsal kamu maliyesi ve daha özelde vergi psikolojisi alanındaki çalışmaların sayısı oldukça artmıştır. Davranışsal kamu maliyesi, mali olayların insanların tutum ve davranışları üzerinde, ne tür bir etki meydana getirdiğini incelerken, vergi psikolojisi ise yalnızca insanların vergiyi algılama şekilleri ve bunun sonucunda meydana gelen tutum ile davranışlarını incelemektedir (Aktan, 2006: 125). Zaten verginin süjesi insan olunca, ister istemez onun psikolojisinin de işin içine girdiği söylenebilir (Şenyüz, 1995: 6).

Davranışsal kamu maliyesi alanındaki çalışmalar sonucunda/doğrultusunda günümüzde kesin kabul gören anlayış; mali bir olaya ilişkin çalışma yapılırken, konunun sadece ekonomik, siyasi ve hukuki boyutunun dikkate alınmasının yeterli olmadığıdır. Bunların yanında konunun sosyolojik ve psikolojik boyutu da dikkate alınmalıdır (Şenyüz, 1995: 3). Çünkü bireylerin mali açıdan yaşadığı problemlerin daha kolay ve iyi anlaşılabilmesi ve vergi sisteminin sağlıklı işleyebilmesi için sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlerden yararlanılması ve mali olaylara psikolojik açıdan da bakılması gerekmektedir (Şenyüz, 1995: 3; Çataloluk, 2008: 214). Özetle Reynaud'un (1966: 19) da belirttiği üzere psikoloji biliminin, maliye açısından önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bu bağlamda öncelikle mali sosyoloji ve mali psikoloji kavramları kısaca açıklandıktan sonra vergi psikolojisine değinilecektir.

1.1. Mali Sosyoloji

Birçok düşünürün katkıları sayesinde ortaya çıkan sosyoloji, toplumsal ilişkilerin insan davranışları üzerindeki etkilerini inceleyen ve toplumların gelişim ve değişim sürecini ele alan bir bilim dalıdır (Akça, 2013: 9; Schaefer, 2013: 5). Sosyoloji biliminin alt disiplinlerinden biri olan mali sosyoloji ise, mali araçların ve olguların toplum üzerinde oluşturacağı etkileri inceleyen, maliye politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynayan bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Çiçek vd., 2008: 18-19).

Mali sosyolojinin kökeni çok eskilere dayanmakla beraber, gelişmesi Schumpeter ile Goldscheid' in sağladığı katkılar sayesinde 20. yüzyılın başında olmuştur (Sert, 2011: 5).

Maliye ile toplum arasındaki ilişkiyi ve mali konuların toplum üzerinde meydana getirdiği etkileri ele alan mali sosyolojinin, odaklandığı konulardan biri de vergilerdir (Leroy, 2010: 196; Atabey, 2013: 173-174). Sosyolojik bir olgu olan vergiler, hem toplumun hem de devletin değişimi ve gelişimi üzerinde etkilidir (Çiçek, 2006: 37). Özellikle devlet tarafından çıkartılan vergilerin, bireylerin psikolojileri ile toplumun geleceği üzerinde önemli etkileri olduğunu gözlemleyen Schumpeter, mali sosyolojiye, vergi yapısı ile sosyolojik hoşgörüsüzlük arasındaki ilişki açısından yaklaşmıştır (Campbell, 1993: 163; McLure, 2003:7). Ona göre bireyler vergi yükünün sosyal değerlere uygun dağıtılmadığını düşünürlerse vergilere karşı hoşgörüsüzlük meydana gelecektir (McLure, 2003:7).

1.2. Mali Psikoloji

Psikoloji bilimi, bireylerin içinde bulundukları çevredeki davranışlarını, bilimsel olarak ele alan ve bu davranışları önceden tahmin etmeye çalışan bir uygulama alanıdır. Bireylerin davranışlarını önceden tahmin etme ve bu davranışları açıklama ihtiyacı nedeniyle psikoloji bilimi; zekâ, tutum, kişilik gibi bireysel farklılıklar ile algılama, güdülenme gibi süreçler üzerinde durmaktadır (Aytaç, 2009: 1).

Birçok uygulama ve kullanım alanı olan psikolojinin alt dallarından birini mali psikoloji oluşturmaktadır (Aytaç, 2009: 5). Mali psikoloji, disiplinler arası bir niteliğe sahip olup, maliye, psikoloji ve sosyoloji bilimlerinden oluşan bir kavramı ifade etmektedir (Şenyüz, 1995: 4). Mali araçlarının tamamının insanların davranışları üzerinde oluşturduğu etkiyi ele alan mali psikolojinin önemli araştırma alanları; toplumların vergiyi anlayışı diğer bir değişle vergiye karşı olan tutumlarının incelenmesi, borçlanmanın psikolojik temelleri ile paranın değeri hakkında halkın düşüncesidir (Şenyüz, 1995: 4; Çiçek vd., 2008: 21). Mali araçlardan sadece vergilerin insan davranışları üzerindeki etkisini ise vergi psikolojisi ele almaktadır.

1.3. Vergi Psikolojisi

Devletin hem ekonomi hem de sosyal yaşama müdahale ederken etkin bir şekilde kullandığı ve maliye politikası araçlarının en önemlilerinden biri olan vergilerin, psikolojik boyutu da bulunmaktadır (Tuncer, 2002: 112).

Vergiler karşısında yükümlülerin sergileyeceği davranış biçimleri iki farklı yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlarda biri, bireyi “homo economicus” olarak nitelendirmektedir. Buna göre bireyler ekonomik koşulların tamamını göz önünde

bulundurabilecek bilgi ve beceriye sahiptir. Diğer yaklaşıma göre ise bireylerin davranışlarının sabit bir nedeni yoktur. Bu yüzden davranışlarının altında yatan psikolojik nedenlerin araştırılması gerekmektedir (User, 1992: 24).

Mali psikolojinin en önemli alt dalı vergi psikolojisidir. Mali psikoloji, mali araçların tamamının insanlar üzerindeki etkisini ele alırken, vergi psikolojisi yalnızca vergileri ele almaktadır. Mali araçların her birinin bireyler üzerinde aynı etkiyi oluşturmaması, mali psikoloji ile vergi psikolojisi ayrımını yapmayı gerekli kılmıştır (Şenyüz, 1995: 4). Vergi psikolojisi, vergilerin bireyler ve toplum tarafından nasıl algılandığını, değerlendirildiğini ve vergiler karşısında gösterilen tepkileri ele alan bir araştırma alanı olarak ifade edilmektedir (Uyanık, 2011: 18).

Vergi psikolojisi esasen kendi başına bir bilim dalı değil, bir araştırma alanıdır. Birey ve toplum vergiyi nasıl algılar, değerlendirir ve bunun sonucunda nasıl tepkiler gösterir? Bu sorular üzerinde duran vergi psikolojisi, sosyal psikolojik yöntemleri kullanarak mali ve psikolojik kavramları araştırmaktadır (User, 1992: 24).

1.3.1.Vergi Psikolojisinin Önemi ve Gelişimi

Devletin kamusal hizmetleri yerine getirirken başvurduğu en önemli gelir kaynaklarından birini vergiler oluşturmaktadır. Temelinde insanın olduğu vergi karşısında bireyler çeşitli davranışlarda bulunmakta ve bu davranışları politik değişikliklere bile sebep olabilmektedir. Dolayısıyla beşeri faktör göz ardı edilirse uygulanacak olan vergi politikaları başarısız olabilecektir. Oysa verginin süjesi konumunda insan bulunmaktadır ve insanların içinde bulundukları psikolojide önemlidir. İşte bu noktada vergi psikolojisi, insan faktörünü dikkate alarak, izlenen vergi politikasının başarılı olmasına katkı sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca insanların davranışlarının vergilerden etkilenmesinin yanı sıra vergileri etkilemesi de diğer bir önemli konudur (Şenyüz, 1995: 5- 6).

Vergi, mali ve mali olmayan birtakım amaçların gerçekleştirilmesinde büyük öneme sahiptir. Bu yüzden gerçekleştirilecek olan vergi uygulamaları ile vergi politikalarının detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere kaynağında yükümlülerin bulunduğu vergilerin, aktif ve pasif olmak üzere iki tarafı bulunmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar egemenlik gücüne bağlı olarak devlet vergi alma yetkisini kullansa da etkin bir vergileme için yükümlülerin vergilere olan tutumları ve bu tutumları sonucunda ortaya çıkan davranışlarının araştırılması gerekmektedir (Şahin, 2016: 53).

Etkin bir vergi sisteminin taşınması gereken temel nitelikler verimli ve adil olması ile kalkınmayı desteklemesidir. Yükümlülerin vergi karşısındaki muhtemel tepkilerinin tahmin edilmesi, gerçekleştirilecek olan vergi düzenlemeleri ile vergi uygulamalarının başarılı olmasına katkı sağlayabilecektir (Muter vd., 1993: 5-6).

Vergi psikolojisinin gelişimi, vergilerin gelişimi kadar eskiye dayanmasına karşın bunun bir çalışma alanı olarak ele alınması daha yakın tarihlere rastlamaktadır (Çoban ve Sezgin, 2004: 778). Yükümlü psikolojisine ilişkin yapılan ilk çalışmalar, Almanya’ da 1958 ile 1963 yıllarında gerçekleştirilmiştir (User, 1992: 26). Alman bir maliyeci olan Günter Schmolders, insan psikolojisi ile vergi arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk kişilerden biridir. “Köln Vergi Psikolojisi Okulu” olarak bilinen bir grup ile Schmolders, vergi psikolojisi alanında çalışmalarda bulunmuştur. 1970’lerden sonra ise hem Avrupa hem de Amerika’da vergi psikolojisi üzerine gerçekleştirilen çalışmalar artmaya başlamıştır (Aktan, 2006: 125).

Türkiye’ de vergi psikolojisinin gelişimine bakıldığında ise konu ile ilgili yapılan ilk çalışmalardan birinin 1956 yılında Hakkı Karamete tarafından yazılan doktora tezi olduğu söylenebilir. Bu çalışmayı Yenal Öncel’in “Vergiye Karşı Tepkiler ve Türkiye’de Vergi Kaçakçılığı” isimli doçentlik tezi (1974), yine aynı yılda Hayrettin Aktaş’ın tezi ile Doğan Şenyüz’ ün 1984 yılında yazdığı doktora tezi izlemiştir (User, 1992: 27). Son çeyrek yüzyılda ise vergi psikolojisi alanında yapılan çalışmaların sayısında artış gözlenmiştir.

1.3.2. Vergi Psikolojisinin Kapsamı

Vergi karşısında, vergilendirme yetkisine sahip olan devlet ile diğer kişi ve kurumların davranışlarının analiz edilmesi vergi psikolojisinin inceleme alanına girmektedir (Çiçek vd., 2008: 22). Daha genel ifade edecek olunursa vergiyle doğrudan alakalı hem bireysel hem de toplumsal psikolojik olayların tamamının vergi psikolojisinin kapsamına girdiğini söylenebilir (Sağbaş ve Başoğlu, 2005: 125).

Devletin en önemli gelir kaynaklarından biri olan vergiler, kaynağına ve alınma şekline bakılmaksızın yükümlülerin mali gücünde azalmaya yol açmaktadır. Sunulan kamusal hizmetler karşılığında alınmasına rağmen, vergilerin birebir karşılığının olmaması, yükümlülerin vergi ödemeyi üzerlerinde bir yük olarak hissetmelerine yol açabilir. Yükümlülerce hissedilen bu yük vergi psikolojisinin kapsamına girmektedir. Çünkü vergi psikolojisi ile ifade edilmek istenen şey aslında yükümlünün vergi karşısındaki psikolojisidir. Hissettikleri bu yükten kurtulmak için ise yükümlüler vergi kaçırma, vergiden

kaçınma veya vergiyi başkalarına yansıtma gibi davranışlarda bulunabilirler (Şentürk, 2014: 130).

1.3.3. Vergi Psikolojisinin Amaçları

Vergi psikolojisinin toplumsal ilişkileri düzenleme, vergi politikalarında etkinliği artırma ve vergi uyumlaştırmasını kolaylaştırma gibi birtakım amaçları bulunmaktadır.

1.3.3.1. Toplumsal İlişkileri Düzenleme Amacı

Devlet kamusal hizmetleri finanse etmek için kullandığı vergileri toplumu oluşturan kişilerden toplarken adil davranmalı ve kişilerin vergi ödeme nedeniyle katlandıkları fedakârlıklar eşit olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da belirtildiği üzere “Vergi yükünün adil ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır”. Vergi yükünün adil dağıtılmadığı bir durumda, ekonomide bir kesim üzerindeki vergi yükü hafif hissedilirken, diğer kesim üzerinde vergi yükü ağır şekilde hissedilebilir. Bu durum gelir dağılımında bozulmalara neden olurken sosyal huzuru da olumsuz yönde etkileyebilir. Bunun sonucunda daha fazla vergi ödediğini düşünenler, hem devlete hem de daha az vergi ödediklerini düşündükleri gruplara tepki gösterme eğiliminde bulunabilirler. Eğer toplumun uyumlu ve istikrarlı olması isteniyorsa vergi psikolojisi alanındaki bilimsel çalışmaların artırılması ve bu çalışmaların sonuçlarından yararlanılması gerekmektedir. Yükümlülerin bu eğilimleri vergi psikoloji alanında yapılacak çalışmalar ile tespit edilerek vergisel düzenlemelerin hazırlanışı sırasında dikkate alınabilir. Böylece toplumsal ilişkiler “belirli ölçüler” dâhilinde dengelenebilir (Şenyüz, 1995: 13). Dolayısıyla vergi psikolojisine ilişkin yapılan çalışmaların, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde kullanılarak, vergilerin insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedeflediği söylenebilir (Göksu ve Saruç, 2012).

1.3.3.2. Vergi Politikalarının Etkinliğini Arttırma Amacı

Vergi ile gerçekleştirilmek istenen gerek mali gerekse mali olmayan amaçlara ulaşabilmek için birtakım vergi politikaları uygulanmaktadır. Uygulanan politikaların başarılı olabilmesi ve hedeflenen amaçlara ulaşılması için, bireylerin söz konusu politikalara verebilecekleri tepkilerin dikkate alınması gerekmektedir (Şenyüz, 1995: 11). Diğer bir ifadeyle vergi konulmadan önce yükümlülerin söz konusu vergiyi nasıl algılayacakları ve bunun sonucuna nasıl bir tepki gösterecekleri araştırılmalıdır (Demir, 2008: 21).

Gerçekleştirilecek olan vergisel düzenlemelerde yükümlülerin olası tepkilerini göz önünde bulundurmak, etkin bir vergi politikası uygulaması açısından önemli olmakla birlikte yükümlülerin memnuniyetini artırma konusunda da önemlidir. Bu sebeple de vergisel bir düzenlemeye gidilmeden önce yükümlülerin bu durumu algılama şekli ile göstereceği tepkiler dikkat alınırsa uygulanacak olan vergi politikasının etkinliği artabilecektir (Çiçek, 2006: 37). Bireylerin görüşlerinin dikkate alınmadığı durumda ise hem amaçlara hedeflenen şekilde ulaşılamayacak hem de istenmeyen bazı sonuçlar ortaya çıkabilecektir (Şenyüz, 1995: 12).

1.3.3.3. Vergi Uyumlaştırmasını Kolaylaştırma Amacı

Ticaretin uluslararası boyutlara ulaşması neticesinde, birden çok ülkenin bir araya gelerek meydana getirdiği ve ekonomik birlik olarak ifade edilen birlikler oluşmuştur. Söz konusu birliklerin faaliyetlerinin uyumlu olması gereği, vergi yapılarının da uyumlu olması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Birliğe üye olan ülkelerin vergi yapılarının uyumlu olmaması, bazı ülkelerin vergi yükünün hafif bazılarını ise ağır olmasına neden olacaktır. Böyle bir durum ise vergi yükü ağır olan ülkeler için dezavantaj oluşturacaktır (Şenyüz, 1995: 12).

Vergi uyumlaştırmasını gerçekleştirmek için sağlanması gereken bazı koşullar bulunmaktadır. Bu koşullardan ilki birliğe üye olan ülkelerin vergi yapılarının aynı olmasıdır. Aynı vergi yapısına sahip olunmasına rağmen, ülkelerin davranış biçimlerinin farklı olabileceği dolayısıyla uygulanan politikaların bir ülkede başarılı olurken diğer ülkede başarılı olamayabileceği dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla üye ülkelerdeki yükümlülerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarının göz önünde bulundurulması vergi uyumunun sağlanmasında faydalı olacaktır (User, 1992: 27).

1.3.4. Vergi Psikolojisine İlişkin Kavramlar

Yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde önemli etkileri olan vergi yükü, vergi kapasitesi ve vergi gayreti ile vergilemenin sınırı gibi bazı kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlara aşağıda sırasıyla değinilecektir.

1.3.4.1. Vergi Yükü

Vergi, devletin veya devletten vergilendirme yetkisi alan kamu tüzel kişilerinin kamu harcamalarını karşılamak ve/veya içinde bulunan sosyo-ekonomik koşullara uyum sağlamak amacıyla, ödeme gücü olan gerçek ve tüzel kişilerden hukuki cebir altında aldıkları birebir karşılığı olmayan paradır (Nadaroğlu, 2000: 217).

Mikro açıdan yükümlülerin, makro açıdan ise toplumun gelirlerinin, özel sektörden kamu sektörüne geçmesine neden olan vergiler, yükümlüler üzerinde bir yük oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle vergi ödeme nedeniyle yükümlülerin mal varlığında veya gelirinde azalma meydana gelmekte ve bu durum bir yük olarak hissedilmektedir. Vergi ödeyenlerin söz konusu azalma nedeniyle üzerlerinde yük hissetmesi ise son derece doğaldır (Öztürk ve Ozansoy, 2011: 198). Ödenen vergiyle gelir seviyesi arasındaki sayısal ilişki olarak ifade edilen vergi yükü yükümlülerin vergiye bakışlarının belirlenmesinde önemli bir kavramdır. Vergi yükü subjektif ve objektif olmak üzere sınıflandırılabilir. Subjektif vergi yükü; yükümlülerin vergi ödeme sonucunda ekonomik gücünde meydana azalmaya bağlı olarak hissettikleri tazyik olarak ifade edilirken, objektif vergi yükü; ödenen vergi ile elde edilen gelir arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir (Kitapçı, 2015: 134).

Subjektif vergi yükü vergi ödeyen kişinin psikolojik yapısına bağlıdır. Bu yüzden yükümlü tarafından nasıl ve hangi ölçüde hissedildiğini belirlemek mümkün değildir. Objektif vergi yükünün ise teorik olarak hesaplanması mümkündür (Nadaroğlu, 2000: 262).

Vergi ödeme nedeniyle geliri azalan yükümlülerden, gelir seviyesi yüksek olanlar lüks tüketimleri ile tasarruflarını azaltmaya giderken, düşük gelirli zorunlu tüketimlerini kısımtadırlar. Bu yüzden düşük gelirli alanan vergilerin yüksek gelirli alanan vergilere kıyasla daha fazla “subjektif vergi yüküne” neden olduğu söylenebilir. Objektif vergi yükünde, gelir seviyesi aynı olan yükümlüler eşit vergi ödeyecekleri için vergi yükleri de eşit olacaktır. Subjektif vergi yükü ise psikolojik olması nedeniyle yükümlülerin vergi yükünü algılama derecelerine bağlı olarak farklılık arz edebilir (Çiçek, 2006: 52-53).

Vergi yükü, ödenmiş vergi ile vergi ödeme gücünün bir fonksiyonu şeklinde de ifade edilebilir. Böylece vergi yükü; ödenen vergi ile doğru, ödeme gücü ile ters orantılıdır. Kısaca ödenen vergi miktarı arttıkça vergi yükü de artmakta ödeme gücü arttıkça ise vergi yükü azalmaktadır (Rakıcı ve Vural, 2011: 64).

1.3.4.2. Vergi Kapasitesi ve Gayreti

Bir ülkede belli bir dönem içerisinde vergilendirilebilecek olan ekonomik potansiyel vergi kapasitesi olarak ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle vergi kapasitesi, bir ülkedeki yükümlülerin, gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan vergilerden, bir dönem içerisinde ödeyecekleri vergilerin toplamıdır (Edizdoğan vd., 2013: 224). Akdoğan (2002: 173) vergi kapasitesini, bir ülkedeki bütün yükümlülerin vergi ödeme gücünün toplamı olarak ifade etmiştir. Ülkelerin sahip oldukları gelir, sosyal ve ekonomik yapıları nedeniyle, vergi

kapasiteleri farklı olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerde vergi kapasitesinin daha yüksek, gelişmekte olan ülkelerde ise vergi kapasitesinin daha düşük olduğu söylenebilir (Korkmaz, 1982: 15; Devrim, 1998: 254).

Vergilemenin sınırı ile ilgili olan vergi kapasitesi, hem ekonomik hem de siyasi bir kavramdır. Vergi kapasitesinin üstüne çıkılması durumunda üretim ve bölüşüm hedeflerinin bu durumdan olumsuz etkilenmesi, kavramın ekonomik bir kavram olarak nitelendirilmesine sebep olmaktadır. Siyasi bir kavram olarak nitelendirilmesi ise fazla vergilendirme nedeniyle hükümetlerin iktidarı kaybedebilme durumuyla ilgilidir (Çiçek, 2006: 30, Edizdoğan vd., 2013: 224).

Vergi gayreti ise bir dönemdeki vergi kapasitesiyle aynı dönemdeki fiili vergi hâsılatı arasındaki oransal ilişki olarak ifade edilmektedir. Bu ilişki sonucunda bulunan oran arttıkça vergi gayreti de artmaktadır (Nadaroğlu, 2000: 292).

Eğer bulunan oran “0” ise vergi kapasitesinin tamamı kullanılmış demektir. Oran “1” den küçük ise vergi kapasitesi tamamen kullanılmamıştır. Oran “1” den büyük ise de kapasitenin üzerinde bir vergi gayreti olduğu söylenebilmektedir (Devrim, 1998: 254). Bir ülkedeki vergi kapasitesinden tamamıyla yararlanıp yararlanılmadığı vergi gayretine bağlıdır (Korkmaz, 1982: 20).

Vergi gayreti üzerinde etkili olan birtakım unsurlar bulunmaktadır. Vergi idaresinin, mali mevzuatın ve mali yargının etkinliği, yükümlülerin sahip oldukları eğitim düzeyi ile vergi karşısında gösterdikleri tepkiler bu unsurlardandır. Vergilemeden beklenen sonuçların elde edilmesi açısından vergi gayretinin etkin bir seviyede olması oldukça önemlidir (Akdoğan, 2002: 17).

1.3.4.3. Vergilemenin Sınırı

Devletin egemenlik gücüne dayanarak vergi alması, vergilendirme yetkisini kullanması, bu yetkiye dayanarak istediği kadar vergi alabileceği anlamına gelmemektedir. Yani vergilerin bir sınırı bulunmaktadır (Pehlivan, 2013: 161). Vergi kapasitesi olarak da ifade edilen bu sınır teoride milli gelir düzeyine eşittir (Erdem vd., 2013:182).

Vergi tahsilatında etkinliğin sağlanması için vergilerin sınırının doğru bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Vergileme sınırının aşılması durumunda ortaya birtakım problemler çıkabilir. Konu yükümlü psikolojisi açısından ele alındığında, eğer vergileme

aşırı oranda yapılırsa, yükümlülerin vergiye bakışının olumsuz olabileceği gibi vergilere karşı direnerek çeşitli tepkiler gösterebilecekleri de söylenebilir (Çiçek, 2006: 30).

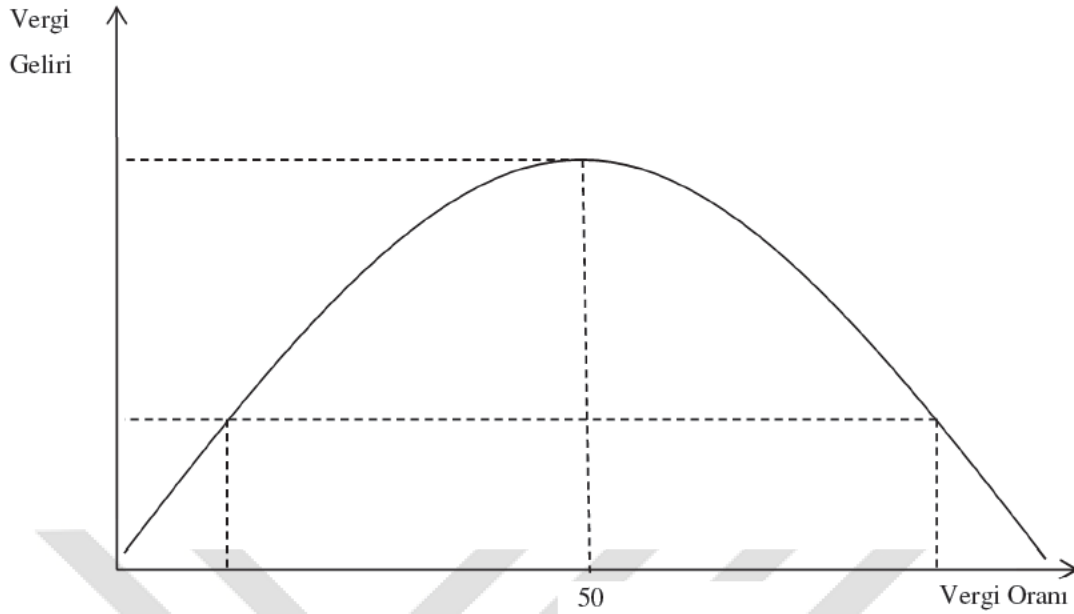
Vergileri bir birim dahi arttırmanın mümkün olmadığı noktaya vergilemenin sınırı denilmektedir. Vergi sınırının birçok yönü bulunmakla birlikte bu sınır “mali, iktisadi, hukuki, siyasi ve psikolojik” sınır şeklinde sınıflandırılabilir (Saruç, 2015: 27).

1.3.4.3.1. Mali Sınır

Vergi oranının artmasına karşın vergi gelirlerinde bir artışın olmadığı nokta vergilendirmenin mali sınırı olarak tanımlanmaktadır (Erdem vd., 2013: 183). Vergi oranının artması her zaman vergi gelirlerinin de artacağı anlamına gelmemektedir. Vergi oranlarının belli bir noktadan sonra hala arttırılmaya devam edilmesi kişileri vergi kaçırmaya ya da vergiden kaçınmaya itecek, bu durumun sonucunda ise devletin vergi gelirleri azalacaktır (Pehlivan, 2013: 162).

Vergi oranı ile vergi geliri arasındaki bu ilişki Laffer Eğrisi ile açıklanabilmektedir. Arthur Laffer tarafından literatüre kazandırılan ve kendi ismi ile anılan Laffer Eğrisi vergi oranı ile vergi geliri arasındaki oransal ilişkiyi ifade eden bir eğridir. Laffer’e göre vergileme için en uygun olan bir nokta bulunmaktadır. Eğer bu nokta aşılsa vergi oranları ne kadar arttırılırsa arttırılsın, vergi gelirlerinde herhangi bir artış meydana gelmeyecek, aksine vergi gelirleri azalacaktır. Vergi oranlarının belli bir noktaya kadar arttırılması kişiler üzerinde gelir etkisi meydana getirerek onları çalışmaya yöneltecek, belli bir noktadan sonra ise ikame etkisi meydana gelecek ve kişiler çalışmak yerine aylak kalmayı tercih edecektir (Erdem vd., 2013: 183). Vergilendirme gelir veya ikame etkisine sebep olmasına bakılmaksızın yükümlü psikolojisi açısından bir yük olarak ifade edilmektedir.

Şekil 1.1. Laffer Eğrisi

Eğride yatay eksen vergi oranını, dikey eksen ise vergi gelirini göstermektedir. Eğride görüldüğü üzere vergi gelirinin sıfır olduğu yani gelirin elde edilmediği iki nokta bulunmaktadır. Bu noktalar vergi oranının sıfır ve yüz olduğu noktadır. Yine eğride görüldüğü üzere vergi oranlarının belli bir noktaya kadar artması vergi gelirini arttırmaktadır. Fakat belli bir noktadan sonra örneğin şekilde vergi oranın % 50 olduğu noktada vergi geliri maksimum olmakta, bu noktadan sonraki vergi oranlarında ise vergi gelirleri azalmaktadır.

1.3.4.3.2. İktisadi Sınır

İktisadi sınır, ülkeler için milli gelir seviyesi ile ifade edilirken, yükümlüler için ise kişisel gelir seviyesi ile ifade edilmektedir. Yükümlülerin gelirlerinin tamamının vergilendirilmesi müsadere olarak tanımlanmaktadır ve müsadere durumunda yükümlüler, gerçek gelirlerini saklama eğiliminde olmaktadır. İktisadi sınır için kesin bir vergi oranı belirlenmesi zordur. Bunun nedeni iktisadi sınırın ülkeden ülkeye ve içinde bulunulan koşullara göre değişiklik göstermesidir (Saruç, 2015: 27). Vergi sınırının hangi düzeyde olması gerektiğine ilişkin kesin bir oran olmamakla birlikte fizyokrat görüşe göre vergiler yükümlülerin gelirlerinin % 20'sini, modern bir iktisatçı olan Colin Clark'a göre ise milli gelirin % 25'ini geçmemelidir (Türk, 2008: 223).

1.3.4.3.3. Hukuki Sınır

Devlet, en önemli gelir kaynağı olarak görülen vergileri vatandaşlardan toplarken vergilendirme yetkisini kullanmaktadır (Arıkan, 1997: 269). Vergilendirme yetkisi vergi koyma yetkisi olarak da ifade edilmekte ve devletin sahip olduğu egemenlik gücüne dayanmaktadır (Erdem vd., 2013: 8). Devletin var olma koşullarından biri olan bu güç aynı zamanda devlete vergi toplama imkânı da sağlamaktadır (Bozdoğan ve Çataloluk, 2017: 434).

Anayasalarda bireyler için öngörülmüş birtakım haklar bulunmaktadır. Bu haklar ayrıca devletlerin egemenlik sınırlarını da belirlemektedir. Devlet tek taraflı olarak elinde bulundurduğu egemenlik gücünü hem kanunlarda belirlenmiş sınırlar dâhilinde hem de bireylerin haklarını çiğnememe koşuluyla kullanabilmektedir (Tavşancı, 2004: 42-43).

Vergilendirmenin hukuki sınırı anayasa ve kanunlardan kaynaklanmaktadır. Vergilerin konulması, değiştirilmesi ve kaldırılması kanunlar ile gerçekleştirilir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 73. maddesinde de belirtildiği üzere vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Bu durum kanunsuz vergi olmaz ilkesinden kaynaklanmaktadır (Saruç, 2015: 27).

1.3.4.3.4. Siyasi Sınır

Vergi oranlarında yaşanan artış ile oy sayısındaki artış belli bir noktaya kadar paralellik göstermektedir. Belli bir noktadan sonra ise vergi oranlarında yaşanan artış oy kaybına neden olmaktadır. Bu, siyasi partilerin istemediği bir durumdur. Vergilemenin siyasi sınırı, vergi artışı nedeniyle oyların azalmaya başladığı noktadan bir önceki durum olarak ifade edilmektedir (Saruç, 2015: 28).

İktidarda olan siyasi partinin sahip olmak istediği oy hedefinin yanı sıra muhalefet konumundaki partilerin tutumları, kamuoyu baskısı ve sivil toplum kuruluşlarının etkinlik seviyesi, vergilemenin siyasi sınırının belirleyicilerindendir (Öncel, 2001: 27).

1.3.4.3.5. Psikolojik Sınır

Vergiler, ödeme gücüne ve adalet ilkesine dayanması sebebiyle mali ve iktisadi sınırın ötesine çıkan bir kavramdır. Bu durum vergilerin psikolojik olarak da ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır (User, 1992: 23).

Vergilerin psikolojik sınırının yükümlülerin algılarıyla ilgili olması nedeniyle, sayısal olarak ifade edilmesi güçtür. Psikolojik sınır, yaşanan olaylara göre yükselme veya azalma gösterebilmektedir. Örneğin doğal afet, savaş gibi olağanüstü durumlarda bu sınırdaki yükselme olabilir. Ekonomide yolsuzluğun olduğu ve kaynakların israf edildiği düşünüldüğünde ise psikolojik sınır düşebilir (Saruç, 2015: 29).

Vergilerin psikolojik sınırı mali ve iktisadi sınırın altında veya üstünde bir noktada da gerçekleşebilir. Vergi bilincinin gelişmediği ülkelerde, vergileme sınırları alt seviyelerde olsa dahi yükümlülerin vergiye bakışı olumsuz olabilir¹. Dolayısıyla psikolojik sınır daha alt seviyelerde gerçekleşebilir (Şenyüz, 1995: 22).

Psikolojik sınıra, vergilemenin ölçüsü, vergi ödeyicilerinin davranışında vergilemenin mali verimliliğini azaltacak veya vergilemenin arzu edilemeyen etkiler meydana getirecek şekilde değişikliklere yol açması durumunda ulaşılır (Turhan, 1998: 198). Vergilerin sınırının aşılması ve yükümlüler üzerinde yük oluşturmaları sonucunda yükümlüler vergi ödemekten kaçınmanın yollarına arayarak vergiye uyum göstermeyebilirler.

1.4. Vergi Uyum

Artan kamusal ihtiyaçların karşılanması amacıyla sürdürülebilir kamu gelirlerine ihtiyaç duyulması, yükümlülerin vergiye uyumu konusunda yoğun incelemeler yapılmasını gerekli kılmıştır. Vergiler kadar eski bir konu olan vergi uyumu, vergilerin geniş kitleler üzerinde yük oluşturmaları sebebiyle güncelliğini devam ettirmektedir ve vergiler var oldukça o da var olacaktır (Torgler, 2003a: 283; Yurdadoğ vd., 2016: 805).

Yerli literatürde “gönüllü uyum” ve “vergi ödeme istekliliği”, yabancı literatürde ise “tax compliance” olarak ifade edilen vergi uyumu çok boyutlu bir sorundur. Çünkü yükümlüler vergilerin sunulan kamusal hizmetlerin karşılığı olduğunu düşünse bile vergi uyumu hükümete duyulan güven, kamusal mallardan alınan fayda gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir (Lodha vd., 2017: 46). Özellikle sosyolojik ve psikolojik faktörlerin yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde daha fazla olduğu düşünülmektedir. Ahlaki ve sosyal dinamiklerin vergi uyumunu etkileyen faktörler olarak modellere dâhil edilmesi 1990’lı yıllardan itibaren olmuştur (Beşel ve Şahbaz, 2017: 50).

¹ Vergi Bilinci kavramı yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen faktörlerden biri olması nedeniyle ilgili başlık altında açıklanacaktır.

Yükümlünün vergi uyumuna sahip olduğunu gösteren dört unsur bulunmaktadır (Franzoni, 1999: 55). Bunlar:

- Vergi matrahını doğru belirleme,
- Vergi borcunu doğru hesaplama,
- Vergiye ilişkin dosyalama işlemlerini zamanında yapma ve
- Vergi borcunu zamanında ödeme şeklinde sınıflandırılabilir.

Eğer vergilemede etkinliğe ulaşmak isteniyorsa, sosyal bir olgu olan vergilerin insan faktörüyle etkileşim halinde olduğu unutulmamalıdır. Bu yüzden vergiden elde edilen gelirlerinin artması için, yükümlülerin vergiye bakışlarının olumlu olması diğer bir ifadeyle vergi uyumunun yüksek olması gerekmektedir (İpek ve Kaynar, 2009a: 117). Vergi uyumunun artması için yükümlülerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarını etkileyen faktörler incelenmelidir ².

1.5. Yükümlünün Vergiye Bakışını Etkileyen Faktörler

Vergiye karşı davranışlara yön verebilmesi nedeniyle, yükümlülerin vergi karşısındaki tutumlarının incelenmesi önemli bir konudur. Yükümlülerin vergilere olan tutumları ile bu tutumların tahlil edilmesinde yaşanan güçlüklerle rağmen, tutumların tespitine ilişkin ilk teorilerin ortaçağ maliyecileri tarafından geliştirildiği söylenebilmektedir (Gökbunar ve Gökbunar, 2007: 91).

Doğrudan gözlenemeyen tutumların, merkezi, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç bileşeni bulunmaktadır. Davranışsal bileşene göre bireyler tutumları doğrultusunda davranmaktadırlar. Bir başka deyişle tutumların, bireylerin davranışlarını şekillendirdiği söylenebilmektedir (Morgan, 2011: 336).

Davranış psikoloji biliminde, bireylerin iç ve dış uyarıcıların etkisiyle faaliyete geçmesi ve hareket etmesi şeklinde tanımlanmıştır (Aytaç, 2009: 12). Morgan (2011: 6) ise davranışı birey tarafından gerçekleştirilen ve herhangi bir yolla ölçülebilen her şey olarak ifade etmiştir. Sosyal bir olayın incelenmesinde, gözle görülmemesine karşın davranışlara yol açması sebebiyle tutumların ele alınması önemli rol oynamaktadır (Tuay ve Güvenç, 2007: 16). Dolayısıyla, yükümlülerin sosyal bir olgu olan vergilere bakışı incelenirken,

² Vergi uyumu konusuna ikinci bölümde daha ayrıntılı değinilecektir.

yükümlülerin vergiye ilişkin tutumları ile davranışlarını etkileyen faktörlerin ele alınması gerekmektedir (Çelik ve Eroğlu, 2014: 304).

Yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde etkili olan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Söz konusu faktörlerin farklı şekillerde sınıflandırılması mümkündür. Faktörleri bireysel veya çevresel olma durumuna göre sınıflandırma bu biçimlerden biridir. Söz konusu faktörler daha önce yapılmış çalışmalardan yola çıkarak derlenmiştir.

1.5.1. Bireysel Faktörler

Bireysel faktörler “vergi ödeme gücü, aile ölçeği, eğitim düzeyi, yükümlünün mesleği, vergi ahlakı, vergi bilinci, devlete duyulan bağlılık, siyasi iktidarı benimseme durumu, kamu hizmetlerinin yükümlülerin tercihinine uyumu, kamu gelirlerinin etkin kullanımı, yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri ve demografik faktörler” olarak sıralanabilir.

1.5.1.1. Vergi Ödeme Gücü

Vergi ödeme gücü, bireyin kendisi ile ailesini asgari düzeyde geçindirmeye yetecek olan seviyenin üstündeki gelir olarak ifade edilmektedir. Bireylerin yaşam seviyelerinin, ekonomik ve sosyal durumlarının, beklentilerinin farklı olması, söz konusu asgari seviyenin tespit edilmesini güçleştirmektedir (Akdoğan, 2002: 193). Ödeme gücünün gelir, servet ve harcama olmak üzere birtakım göstergeleri vardır. Ekonomik durumları aynı olanların aynı vergilendirme işlemine tabi tutulmasını ifade eden yatay eşitlik kavramı ve ekonomik durumları farklı olanların farklı vergilendirme işlemine tabi tutulmasını ifade eden dikey eşitlik kavramı da ödeme gücü yaklaşımı ile ilgilidir (Case ve Fair, 2004: 356- 357).

Ödeme gücüne ulaşmada kullanılan birtakım teknikler bulunmaktadır. Bu teknikler en az geçim indirimi, artan oranlılık ve ayırma ilkesidir (Akdoğan, 2002: 202). Vergi psikolojisi açısından, ödeme gücüne ulaşmak amacıyla kullanılan bu araç veya teknikler önemlidir. Örneğin gelir seviyeleri birbirine yakın olan yükümlüler ele alındığında, kullanılan teknikler nedeniyle yükümlüler arasında bir farklılaşma olduğunda, sonucun aleyhine olduğunu düşünen yükümlü bu durumdan psikolojik olarak olumsuz etkilenebilecektir (Aktan ve Çoban, 2006: 139-140).

Vergiler nedeniyle yükümlülerin gelirlerinde azalma meydana gelmektedir. Yükümlüler bu durum karşısında refahlarında kayıp olmayacak şekilde faydası daha az olan tasarruflarında veya tüketimlerinde azalmaya giderek tepki gösterebilirler. Gelir seviyesi

yüksek olan bireyler tasarruflarını veya lüks tüketimlerini kısarken, gelir seviyesi düşük olan bireyler ise zorunlu tüketimlerini kısımtadırlar. Bu bağlamda farklı gelir seviyesine sahip olanların vergiye karşı gösterdikleri tepkiler farklı olmaktadır. Zorunlu tüketimlerini bile karşılamakta zorlanan bir kesimin varlığı halinde ise gösterilen tepkinin şiddeti daha fazla olabilir. Bu yüzden yükümlüler, ödeme gücüne göre vergilendirilmelidir (Çataloluk, 2008: 217). Eğer bireyler ödeme güçlerinin üstünde olan bir vergiye tabi tutulurlarsa üzerlerinde vergi yükünü ağır bir şekilde hissederler (Akdoğan, 2002: 193).

1.5.1.2. Aile Ölçeği

Aile ölçeğinin büyüklüğü, yükümlünün vergiye olan bakışını etkileyen bir diğer bireysel faktördür. Ailedeki birey sayısı, kişi başına düşen gelir miktarını etkilemektedir. Uygulanacak olan vergi oranının aynı olduğu düşünüldüğünde, gelir seviyesi aynı fakat birey sayısı farklı olan iki aile ele alındığında, söz konusu vergi nedeniyle iki ailenin de yaşam seviyesinin aynı ölçüde azalacağı söylenememektedir. Birey sayısı daha fazla olan ailede, vergi nedeniyle kişi başına düşen gelirdeki azalma daha yüksek olmaktadır (Şenyüz, 1995: 30-31). Kişi başına düşen gelirin azalmasıyla başlangıçta yük olarak hissedilmeyen verginin, yük olarak düşünülmesi yükümlülerin vergiye bakışını olumsuz etkileyebilmektedir (Çataloluk, 2008: 217).

1.5.1.3. Eğitim Düzeyi

Bireyin yaşamının tamamında etkili olan eğitim, birçok alanla etkileşim halinde olan bir kavramdır (Aktan ve Çoban, 2006: 147). Bireylerin inanç ve davranışlarını olumlu yönde etkilemeyi amaç edinen eğitim ile bir bireyin davranışlarına yön verebilmek mümkün olduğu için, vergi karşısındaki davranışlarını etkileyebilmek de mümkündür (Şenyüz, 1995: 34). Dolayısıyla vergilerin yükümlülerce kabul edilmesini sağlama ve uygulanacak vergi uygulamalarını kolaylaştırmada sahip olunan eğitim düzeyi etkili olmaktadır (Çataloluk, 2008: 218).

Eğitim düzeyinin bireyin vergiye olan bakışını olumlu yönde etkileyebildiği gibi olumsuz yönde de etkileyebileceği düşünülmektedir (Baloğlu vd., 2010: 23). Eğitim düzeyi yüksek bireylerin kanunları daha kolay anlayabildikleri için kanunlardaki değişikliklere daha hızlı uyum sağlayabilmeleri sebebiyle verginin fonksiyonları hususunda bilinçli oldukları ve vergi uyumlarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir (Tuay ve Güvenç, 2007: 20; Çiçek ve Sabbağ, 2016: 47). Buna karşın eğitim düzeyi yüksek olan bir yükümlünün kanunlardaki boşluklardan yararlanarak vergi kaçırma ve vergiden kaçınma

fırsatı yakalayabilme olanağı bulunması olumsuz bir durum olarak ifade edilmektedir (Torgler ve Schneider, 2004: 8-9). Yapılan çalışmaların birçoğunda ise eğitim düzeyi ile vergiye uyum sağlama arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (İpek ve Kaynar, 2009a: 120).

1.5.1.4. Yükümlünün Mesleği

Çeşitli meslek grupları arasında gelirin elde edilmesindeki durumların farklı olması, net gelirin hesaplanmasında göz önünde bulundurulacak indirimler, vergiyi başkalarına yansıtabilme imkânı gibi faktörler sebebiyle yükümlülerin mesleği, vergiye bakışı etkileyen faktörlerden biridir (Şenyüz, 1995: 43; Aydoğan, 2017: 19). Daha fazla vergi yüküne maruz kalan veya kaldığını düşünen meslek grupları vergiye karşı olumsuz tutum ve davranışlar içinde olabilirler. Genel görüşe göre kendi hesabına çalışan bireylerin, vergi kaçırma olasılığı daha yüksektir. Ayrıca vergi kaçakçılığının yüksek olduğu bir meslek grubunda, kişisel olarak yükümlünün vergi ödeme isteği de azalabilir (Tuay ve Güvenç, 2007: 22).

1.5.1.5. Vergi Ahlakı

Genel ahlak kavramından farklı bir anlamı olan vergi ahlakı, yükümlülerin vergiye olan bakışını etkileyen önemli bir belirleyici faktördür (Şenyüz, 1995: 32). Tıpkı ahlak gibi içinde sosyal ve kültürel özellikler barındıran vergi ahlakı, yükümlülerin vergiye olan bakışlarını etkilemede ise genel ahlaktan farklı olarak değerlendirilmektedir (Çataloluk, 2008: 218). Bu yüzden ahlak seviyesi yüksek olan bir bireyin vergi ahlakının da aynı doğrultuda olacağı söylenemez (Şenyüz, 1995: 32).

Vergi ahlakı, çeşitli yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Saruç'unda (2015: 17) ifade ettiği gibi birçok yazar vergi ahlakını, vergi ödemede sahip olunan içsel bir motivasyon şeklinde tanımlamıştır. Bu yazarlardan olan Torgler ve Schneider (2009: 232) vergi ahlakını, vergi ödeme konusunda esas motivasyon kaynağı olarak görmüş ve bireylerin topluma katkı sağlama inancıyla, vergi ödemek için istekli olma durumu şeklinde tanımlamıştır. İçsel motivasyon kavramı ile ifade edilmek istenen şey, dıştan gelen herhangi bir baskı ve zorlama olmadan, yükümlünün kendi isteği ile vergisini ödemesidir (Aktan, 2006: 126). Muter, Sakıncı ve Çelebi (1993: 24), vergi ahlakını yükümlülerin vergilerini tam ödemesi şeklinde tanımlamıştır.

Toplumların hem sosyal hem de kültürel özelliklerinin farklı olabilmesi nedeniyle, vergi ahlakı toplumlar arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Sadece toplumlar arasında

değil, aynı toplum içindeki bireylerin dahi sahip oldukları vergi ahlakı düzeyi aynı olmayabilir (Aktan ve Çoban, 2006: 150).

Vergi ahlakı, vergi uyumu literatüründe az ilgi görmesine rağmen yeni bir kavram değildir. Bu kavram hakkında yapılan ilk çalışmalar “Köln Vergi Psikolojisi Okulu” tarafından 1960’lar da yapılmıştır. Köln Vergi Psikolojisi Okulu yaptığı çalışmalar sonucunda vergi ahlakının, yükümlülerin vergiye gösterecekleri uyum, uyumsuzluk ve davranış biçimleri üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu tespit etmişlerdir (Alm ve Torgler, 2006: 225- 228). Şenyüz’de (1995: 33) vergi ahlakının yükümlüler tarafından vergileri nasıl yüklenecekleri üzerinde etkili olduğunu belirterek, vergi ahlakı düşük olan yükümlülerin, vergi kaçırma eğilimlerinin diğer yükümlülere olumsuz örnek oluşturabileceğini ve bu durumun ekonomideki tüm kesimlere yayılabileceğini ifade etmiştir.

1.5.1.6. Vergi Bilinci

Vergileme işleminin başarılı olabilmesi için gerekli şartlardan biri yükümlülerin vergi bilincine sahip olmasıdır. Bir davranış kalıbı olan vergi bilincinin ne anlam ifade ettiğine dair üzerinde uzlaşmış bir tanım bulunmamaktadır (Taytak, 2010: 498).

Uyanık (2011: 16) vergi bilincini, yükümlünün vergi ödemesi gerektiğinin farkında olması şeklinde tanımlamıştır. Korlu, Çetinkaya ve Gerçek (2016: 445), vergi bilincini, bireyin sahip olması gereken üç yetenek üzerinden tanımlayarak, bireyin vergiye ilişkin ödevlerini bilmesi, bu ödevleri yerine getirmesi gerektiğini fark etmesi ve hatırlaması şeklinde ifade etmiştir. Şener (1997) ise vergi ödeme durumunun vergi bilinci için yeterli olmadığını ifade ederek, yükümlülerin ödediği vergilerin nereye harcandığını denetleyebilme durumunu da vergi bilinci olarak görmüştür. Savaşan ve Odabaş (2005: 8) da vergi bilincini yükümlünün ödediği vergi ile aldığı hizmetleri ilişkilendirme durumu olarak tanımlamıştır.

Vergi bilincine sahip olunmasının vergiye bakışı olumlu etkileyeceği ve davranışlara olumlu yansıtacağı düşünülmektedir. Vergi bilincinin olmasının davranışlara pozitif şekilde yansıma durumlarından biri yükümlünün vergiyle ilgili kayıtlarını doğru tutması, beyannamelerini kanunlarca belirlenmiş sürede vermesidir. Aynı zamanda vergi borçlarını zamanında hesaplayarak bildirmesi ile zamanında ödemesi durumu da vergi bilincinin davranışlara pozitif yansıma durumudur (Korlu vd., 2016: 446).

Vergi bilinci ile genellikle yükümlünün psikolojisine odaklanılmasına rağmen, vergi konusunda farkındalığı ortaya çıkarma konusunda hem devlete hem de vatandaşlara önemli rol düşmektedir (Uyanık, 2011: 16; Korlu vd., 2016: 445).

1.5.1.7. Devlete Duyulan Bağlılık

Yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen bireysel faktörlerden biri de devlete duyulan bağlılık, devletle olan ilişkidir. Vergi uyumunu psikolojik bir sözleşme olarak ele alan çalışmalarda, devlete duyulan bağlılık yükümlülerin içsel motivasyonunu etkileyen temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Psikolojik vergi sözleşmesine göre vergi davranışı yükümlüler ile devlet arasındaki etkileşim tarafından belirlenmektedir (Çevik, 2012: 264).

Soyut bir kavram olarak bilinen devletin yurttaşlar tarafından değerlendirilmesi, somut olaylar üzerinden yapılmaktadır. Yükümlünün devlete duyduğu bağlılık, sunulan hizmetlerden yararlanma düzeyine, ödediği vergi miktarına ve sergilenen yönetime bağlı olarak değişebilmektedir (Şenyüz, 1995: 37).

Sosyal sermayenin en önemli araçlarından olan devlete bağlılık ve güven ile yükümlülerin vergiye bakışları arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Tosuner ve Demir, 2009: 2). Eğer yükümlü, sunulan harcamalardan yeterli düzeyde yararlanmadığına inanıyor, yüksek miktarda vergi ödediğini düşünüyorsa devlete duyduğu bağlılığı azalabilmektedir. Devlete bağlılığın azalması ise yükümlünün vergiye bakışını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve bu durum davranışlarına da yansıyabilmektedir (Şenyüz, 1995: 37- 38). Devletin uygulamış olduğu politikaları beğenmeyen ve devlete güvenmeyen bireylerin vergiye uyum göstermemeleri beklenen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Tuay ve Güvenç, 2007: 25). Yükümlünün devlete güvenmesi ve devletin faaliyetlerini faydalı bulması durumunda ise vergiye bakışı olumlu olabilir (Çomaklı, 2008: 115).

1.5.1.8. Siyasal İktidarı Benimseme Durumu

Parlamente sistemlerde seçmenlere sundukları programlar ile iktidara gelen siyasi partiler, gerek kendisine oy veren gerekse oy vermeyen, toplumdaki tüm bireyleri ilgilendiren bir takım politikalar izlemektedirler (Çataloluk, 2008: 220). Bu politikaların bir kısmı harcamalara ve vergilere ilişkindir. Yükümlüler ise seçimlerde kendilerine yakın gördükleri, kendilerine en az vergi yükü getirirken kamusal nitelikli mal ve hizmetleri en fazla sunacak partiye oy verme eğiliminde olurlar (Korlu vd., 2016: 453).

Mevcut siyasi iktidarı benimseme ve siyasal güven yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde etkili olan bir faktördür. Psikolojik olarak, desteklenen bir partinin izlemiş olduğu politikaları savunmak daha kolay olduğu için, iktidardaki siyasi partiye oy vermiş bir yükümlünün vergiye ilişkin kararlara uyum göstermesinin oy vermeyen yükümlüye göre daha kolay olduğu söylenebilir (Tosuner ve Demir, 2009: 6). Dolayısıyla eğer yükümlü iktidarı ve aldığı kararları benimserse, vergileri de benimseyebilir ve bu durum davranışlarına yansıyabilir. Aksi takdirde ise iktidarı benimsemeyen yükümlü, vergileri de benimsemeyerek vergiye olumsuz tepkiler gösterebilir (Çataloluk, 2008: 220).

1.5.1.9. Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihleriyle Uyum

Sunulan kamusal hizmetlerin yükümlü tercihleriyle uyumlu olması vergiye bakışı etkileyen faktörlerden bir diğeridir. Yükümlülerin ihtiyaçları doğrultusunda olmakla birlikte vergilendirmeye hem sosyal hem de psikolojik açıdan bakabilen bir yaklaşım, yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (İpek ve Kaynar, 2009b: 177).

Kamusal bir hizmetinin, yükümlünün isteği doğrultusunda ve yeterli miktarda sunulması, kamu hizmetinin yükümlü tercihiyle uyumlu olmasını ifade etmektedir (Şenyüz, 1995: 41). Gerçekleştirilen hizmetin yükümlülerin tercihleriyle uyum olması ve vergilerin doğrudan faydalanabilecekleri hizmetlerde kullanılması, yükümlülerin vergiye uyum sağlamalarını kolaylaştırabilecektir (Çataloluk, 2008: 220; Şenyüz, 1995: 41).

Eğer yükümlüler ödedikleri vergilerle, ihtiyaçları doğrultusunda hizmet sunulduğuna inanırlarsa vergiye uyum sağlamaları daha kolay olabilecektir. Sunulan kamu hizmetlerinin yükümlü tarafından onaylanması, sunulan hizmetin niteliği ve niceliğine bağlıdır (Şenyüz, 1995: 41).

1.5.1.10. Kamu Gelirlerinin Etkin Kullanımı (Vergi Gelirleri)

Sahip olduğu vergileme yetkisiyle topladığı gelirleri kullanan siyasi otoritenin yükümlülerce nasıl algılandığı oldukça önemlidir. Ödediği verginin kamu hizmetleri yerine başka amaçlar doğrultusunda kullanıldığının düşünülmesi, örneğin borç ödemelerinde kullanılması, yükümlülerin vergiyi gereksiz olarak görmelerine yol açabilir (Tuncer, 2002: 114).

Etkinlik, yapılan bir harcama sonucunda en fazla faydanın elde edilmesi olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle etkinlik en az gelir kullanarak belli bir fayda elde etme durumudur. Ödediği verginin savurgan bir şekilde kullanıldığını düşünen yükümlüler

üzerlerinde daha fazla vergi yükü hissedebilirler. Bu yüzden de vergi ödemek yerine, kendilerinin uygun gördüğü alanlara harcama yapabilirler (Şenyüz, 1995: 42).

1.5.1.11. Yükümlünün Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşüncesi

Yükümlünün vergi karşısındaki tutum ve davranışları, diğer yükümlülerin vergiye ilişkin durumlarını bilmesine bağlı olarak da değişebilmektedir. Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşüncelerine yön veren hususlardan biri ödeme gücüdür. Yükümlü kendisi ile diğer yükümlüler karşılaştırırken ödeme gücüne bakmakta, kendi ödeme gücü ile diğer yükümlülerin ödeme gücünü kıyaslamakta ve buna göre vergi ödeyip ödenmediği hakkında fikir sahibi olabilmektedirler (Şenyüz, 1995: 40).

Toplumdaki değer yargıları ile diğer yükümlülerin vergi ödeme konusundaki düşünceleri de yükümlülerin düşüncelerine yön vermektedir (Gerçek ve Yüce, 1998: 24). Alm, Bloomquist ve McKee'nin de (2017: 589) ifade ettiği gibi eğer yükümlü çevresindeki bireylerin vergiye ilişkin görevlerini yerine getirdiğini düşünüyorsa kendisinin de bu görevleri yerine getirme olasılığı artacaktır. Vergilerde hile yapıldığını düşünmesi durumunda ise kendisi de vergilerde hile yapabilecektir.

1.5.1.12. Demografik Faktörler

Daha önce yapılmış olan çalışmalarında gösterdiği üzere, yükümlülerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, ırkı ve inancı gibi sahip olduğu demografik özellikleri vergiye olan bakışı etkileyebilmektedir.

- Yaş: Yaşın bireyin vergiye olan bakışını olumlu yönde etkileyebileceği gibi olumsuz yönde de etkileyebileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmaların bir kısmı yaş ile vergiye bakış arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (Torgler ve Schneider, 2004: 8). Yaşı genç olan bireylerin gelirlerinin üst düzeyde olmaması, gelirlerini daha çok tüketime yönelik kullanmalarının, vergiye bakışlarını olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir (Çataloluk, 2008: 221).
- Cinsiyet: Yükümlülerin vergiye bakışı üzerindeki etkisi incelenen demografik faktörlerden bir diğeri cinsiyettir. Kadınlar ile erkeklerin vergiye bakış üzerinde farklılık olduğu ve kadınların erkeklere kıyasla vergiye uyum sağlamalarının daha kolay olduğu düşünülmektedir (Widianto, 2015: 16).
- Medeni Durum: Ailedeki birey sayısının artmasına paralel olarak evli bireylerin vergiye uyum göstermelerinin bekâr bireylere göre daha zor olduğu

düşünülmektedir. Evli insanlar bekârlara kıyasla ekonomik anlamda daha fazla sorumluluğa sahiptir. Vergi ödeme nedeniyle gelirlerinde azalma meydana gelen evli bireyler daha fazla ekonomik güce sahip olma isteği ve gelirlerini artırma ihtiyacıyla vergiye olumsuz bakabilmektedirler. Yapılan ampirik çalışmaların bazılarının sonuçlarına göre de ekonomik kaygılar sebebiyle evli bireylerin bekar bireylere göre vergiye bakışı olumsuzdur (Demir, 2008: 125). Diğer taraftan bekârların risk alma potansiyelinin daha fazla olması, hayata ilişkin tüm beklentilerinin henüz gerçekleşmemesi ve yeterli gelir elde edememesi nedeniyle evli bireylere göre vergiye bakışlarının olumsuz olabileceği de ifade edilmektedir (Çoban, 2004: 48).

- **İrk:** Vergiye bakışı etkileyen faktörlerden bir diğeri de yükümlülerin mensup oldukları ırktır. Kamusal hizmetlerin karşılanmasında vergilerin kullanılması gerektiği kültürüne sahip olan ırkların vergiye daha olumlu baktığı söylenebilmektedir (Şenyüz, 1995: 46).
- **İnanç:** Bazı konu ve olayların değerlendirilmesinde kaynak olarak görülen dini inanç da yükümlülerin vergilere bakışını etkileyen faktörlerdendir. Yükümlüler yapılan harcamalar ile toplanan vergileri dinen uygun olup olmamasına göre değerlendirebilmektedir (Korlu vd., 2016: 450). Dini inancına göre kabul edilen vergilere olumlu yaklaşan yükümlünün tutum ve davranışları da bu doğrultuda olabilir. Dini açıdan kabul edilmeyen vergileri ise yükümlü kabul etmeyebilir (Şenyüz, 1995: 48). Verboon ve Dijke (2007: 719), dindar olan insanların dindar olmayanlara göre vergiye daha olumlu yaklaştığını ifade etmişlerdir.

1.5.2. Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler vergi sisteminden ve vergi yönetiminden kaynaklı faktörler şeklinde sınıflandırılabilir.

1.5.2.1. Vergi Sisteminden Kaynaklı Faktörler

Yükümlülerin belirli zamanlarda ödediği vergilerin tamamını ifade eden vergi sistemi, yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen çevresel faktörlerden biri olarak ifade edilmektedir (Turhan, 1998: 340). Vergi sisteminden kaynaklanan faktörler vergi oranı, vergi adaleti, vergilerin sayısı, vergi afları biçiminde sıralanabilir.

1.5.2.1.1. Vergi Oranı

Vergi yükü, yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen önemli bir belirleyicidir. Vergi yükünü belirleyen şey ise vergi oranıdır. Bu yüzden vergi oranlarının yükümlülerin vergiye olan bakışını önemli ölçüde etkilediği söylenebilmektedir.

Yükümlülerin vergiye bakışı ile vergi oranı arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu, yani vergi oranı arttığında yükümlülerin vergiye olumsuz, vergi oranı azaldığında ise olumlu baktıkları düşünülmektedir (Çiçek, 2006: 49). Artan vergi oranları nedeniyle kullanılabilir geliri azalan yükümlü ya tüketimini ya da tasarrufunu azaltmaya gidecektir. Eğer yükümlünün azalan gelirini telafi etmek için daha çok çalışması gerekirse, bu durum yükümlünün psikolojik açıdan vergilere bakışını olumsuz etkileyebilir.

Vergi oranları düşükse veya düşürülürse, vergi yükümlülerinin ödeme isteklerinin artması beklenir. Örneğin, 1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan vergi indirimleri yoluyla vatandaşların çalışma arzularının ve yatırımlarının artması amaçlanmıştır (Turan, 2012: 84).

1.5.2.1.2. Vergi Adaleti

Adalet, herkesin üzerinde fikir birliğine varamadığı, zaman içerisinde farklı şekillerde yorumlanan bir kavramdır. Kişiden kişiye, toplumdan topluma farklı şekillerde ifade edilen bu kavramda yaşanan belirsizlik, normatif bir kavram olan vergi adaletinde de yaşanmaktadır (Akdoğan, 2002: 179-180). Yereli ve Ata (2011: 24) vergi adaletini, yükümlüler arasında vergi yükünün adil bir biçimde dağıtılması olarak tanımlamıştır. Özellikle kavramın içeriğinin değişik şekillerde doldurulabilmesi, vergi yükünü arttırmayı haklı gösterebilmekte ve bu durum kötüye kullanılabilir (Lang, 1998: 3).

Vergi adaletinde yaşanan belirsizliğe rağmen vergilerin adil olması gereği, verginin tarihsel gelişim süreci içinde göz önünde bulundurulmuş en önemli ilkelere biri olmuştur (Akdoğan, 2002: 179-180). Diğer bir deyişle adalet kavramında belirsizlik yaşanması vergilerin adil olması gerekliliğini ortadan kaldırmamaktadır (Tekir, 1990: 49).

Vergi adaleti, bireylerin vergilere olan bakışını da etkileyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Vergilerin adil olduğunu düşünen bir yükümlü vergiye olumlu bakabilir ve vergi ödemeyi kabul edebilir (İpek ve Kaynar, 2009b: 184). Vergiye yaklaşımı olumsuz olan yükümlüler için ise adil olmadığı düşünülen vergiler önemli bir gerekçedir.

Dolayısıyla vergilerin adil olmadığını, bazı kişi ve gruplara çeşitli imtiyazlar sağlandığını düşünen yükümlüler vergi kaçırma makul görebilirler (Uyanık, 2011: 88).

1.5.2.1.3. Vergilerin Sayısı

Vergi yükünün ağır olmamasına karşın, ödenen vergilerin sayısının çok olduğunun düşünülmesi psikolojik olarak yükümlülerin vergiye bakışını olumsuz etkileyebilmektedir (Tuay ve Güvenç, 2007: 30). Yükümlüler, ödedikleri vergilerin sayıca çok olmasının gereksiz kırtasiyeciliğe ve zaman kaybına yol açtığını düşünerek, vergiye sıcak bakmayabilirler. Vergilerin sayıca çok olması özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi kaçakçılığına sebep olan etkenlerden biri olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde vergilerin sayısının çok olması vergi sistemini karmaşık hale getirdiği gibi uygulanan maliye politikalarının izlenmesini de zorlaştıracak bunun sonucunda ise vergi kaçakçılığı artabilecektir (Çiçek, 2006: 70).

1.5.2.1.4. Vergi Afları

Vergi kanunlara göre hareket etmeyen bireylere uygulanması gereken yaptırımların (hukuki ve idari) kaldırılması olarak ifade edilen vergi affı, yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Kargı ve Yüksel, 2010: 9). Vergi aflarının vergiye uyumu nasıl etkileyeceği üzerine iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden birine göre vergi afları bir kereye mahsus olmak şartıyla ve daha büyük kaçakçılığı önlemek amacıyla uygulanırsa vergiye uyumu arttırabileceği gibi kayıt dışı sektördeki yükümlüleri de vergi sistemine kazandırabilir (Çelikkaya, 2002).

Vergi aflarının yükümlülerin vergi uyumunu olumsuz etkileyeceğini düşünen diğer görüşe göre ise vergiye ilişkin yükümlülüklerini yerine getiren dürüst vergi yükümlüleri, vergi afları nedeniyle haksızlığa uğradıklarını ve vergilemenin adil olmadığı düşünürlerse vergi uyumları azalabilir (Cansız, 2015: 437).

1.5.2.1.5. Vergi Mevzuatının Karmaşıklığı ve Değiştirilme Sıklığı

Yükümlü ve vergi idareleri için büyük öneme sahip olan vergi mevzuatının, vergilerin uygulanmasında zorluk yaratmayacak şekilde basit ve anlaşılır olması gerekmektedir. Basit ve anlaşılır olmayan bir vergi mevzuatı yükümlü tarafından doğru anlaşılmayarak, keyfi uygulamalara yol açabileceği gibi yükümlülerin vergi kaçırma veya vergiden kaçınma gibi eğilimlerde bulunmalarına sebep olabilir (Çataloluk, 2008: 224; Muter vd., 1993: 32).

Vergi kanunlarında sık sık değişiklik yapılması, vergi uygulayıcılarıyla vergi uzmanlarının değişiklikleri takip etmesini zorlaştırdığı gibi yükümlülerin vergi planlaması yapmasını da imkânsızlaştırmaktadır. Değişen vergi kanunlarının anlaşılmasında yaşanan zorluğun yanı sıra kanun maddelerinin geçici maddeler ile değiştirilmesi yükümlülerin vergiye ilişkin ödevlerini yapmalarını zorlaştırmaktadır (Yeniçeri, 2004: 911).

1.5.2.2. Vergi Yönetiminden Kaynaklı Faktörler

Yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen vergi yönetiminden kaynaklı faktörler: Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi, personel sorunu ve çalışma koşulları, vergi idarelerinde halkla olan ilişkiler, vergi denetimleri ve cezaları, teknolojik gelişmeler ile ekonomik konjonktür ve siyasi yapı şeklinde sıralanabilir.

1.5.2.2.1. Vergi İdaresi-Yükümlü İlişkisi

Yükümlülerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarında vergi sistemi ve uygulamaları kadar vergi idaresinin de etkisi bulunmaktadır. Vergi idaresiyle karşı karşıya kalan yükümlüler için en az ödedikleri vergi kadar, idarenin onlara karşı olan tavırları da önemlidir (Çataloluk, 2008: 222).

Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi gönüllü uyum üzerinde etkilidir. Feld ve Frey (2015: 2-3), vergi ahlakına bağlı olarak vergi idaresinin yükümlüler karşısındaki davranışlarını, birbirinden farklı iki gruba ayırmıştır. Bu gruplardan biri idarenin vergi ahlakını olumlu etkileyen saygılı davranışlarıdır. Diğerleri ise vergi ahlakına olumsuz yönde etki yapan otoriter davranıştır. Feld ve Frey'a göre otoriter davranışlar ve cezalandırılma olasılığının artması her ne kadar vergi kaçırma eğilimini azaltsa da vergi ahlakı üzerinde olumsuz etki meydana getirecektir.

1.5.2.2.2. Personel Sorunu ve Çalışma Koşulları

İyi bir vergi mevzuatının yanı sıra bu mevzuatı uygulayacak olan personelin hem nitelik hem de nicelik olarak yeterli, uyumlu ve yükümlüyü yönlendirici olması oldukça önemlidir. Personel sayısının yetersiz olduğu durumda mevcut personel fazla iş yüküne maruz kalarak stres yaşayabilir ve bu stresini yükümlüye yansıtarak olumsuz davranışlarda bulunabilir. Çalışan personelin gerek mesleki bilgi gerekse ahlaki açıdan yeterli düzeyde olup olmama durumu da yükümlülerle olan ilişkiyi etkileyebilir (Çataloluk, 2008: 222).

Personelin çalışma isteğini ve verimini etkilemesi nedeniyle çalışma koşulları ve ortamı da önemli bir konudur. Fiziki altyapının yeterli olduğu, rahat ve huzurlu bir ortam

personelin çalışma isteğini ve verimliliğini olumlu etkilediği gibi yükümlüler ile olan ilişkilerine de olumlu yansiyabilir (Çelebi, 1997: 82). Çalıştığı yeri sevmeyen, aldığı gelirden memnun olmayan birey, bu memnuniyetsizliğini yüz yüze geldiği yükümlülere yansıtarak olumsuz davranışlar sergileyebilir (Çataloluk, 2008: 222). Bu yüzden çalışma ortamının ve hizmetlerin sunumunda kullanılacak olan ekipmanların yükümlü psikolojisine uygun olması gerekmektedir (Şenyüz, 1995: 55-56).

1.5.2.2.3. Vergi İdarelerinde Halka İlişkiler

Vergiye gönüllü uyumun sağlanması vergi idareleri için en önemli unsurlardan biridir. Yükümlü ile kurulan iletişim ve yükümlülerin vergi sistemini algılama biçimi, vergi uyumunun derecesi üzerinde etkilidir. Hem haklarının hem de ödevlerinin farkında olan yükümlüler idarenin kendilerine adil davranmalarını beklemektedirler. Ayrıca idare tarafından sunulan hizmetlerin verimli ve etkin olması, açık, basit ve anlaşılır bir sistem ve süreçler de yükümlü açısından önemlidir. Dolayısıyla yükümlülerin vergiye ilişkin ödevlerini kolay yerine getirmelerinin vergiye bakışlarına olumlu yansiyebileceği söylenebilir (Gelir İdaresi Strateji Hedefi, 2008: 19).

Her zaman vergi idaresi ile muhatap olan yükümlüler idarede çalışan personelin kendilerine olan davranış ve tutumlarına büyük önem vermektedirler. Yükümlünün muhatap alınmayıp fikri sorulmadan vergi salınması, yükümlüyü vergiden kaçınmaya ve vergi vermemeye sevk edecektir. Bunun yanında yükümlünün vergi anlayışına uygun olmayan bir vergi uygulaması, vergi memuru tarafından sergilenecek saygısız bir muamele de vergiye karşı tutumunu etkileyecektir. Vergi idaresi bu hususlara dikkat ederek yükümlüye pozitif davranış sergilerse yükümlülerin idareden kaynaklı vergi direnci kırılabilir ve yükümlünün vergi uyumu artabilecektir (Keskin, 2018: 66).

1.5.2.2.4. Vergi Denetimleri ve Cezaları

Yeterli ve etkin vergi denetimi bir ülke için vergi tahsilatı üzerinde etkili olan en önemli faktörlerdendir. Gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın söz konusu ülkede eğer vergi denetim süreci etkin değilse ülke ekonomisinde kayıt dışılığın önlenmesi zor olacaktır. Ayrıca beklenen vergi tahsilatı gerçekleşemeyeceği gibi vergilemede adalet de gerçekleşmeyecektir. Oysa vergi denetimlerinin esas amacı vergi tabanını genişleterek vergiye ilişkin kayıp ve kaçakları en aza indirmek veya mümkünse sıfırlamaktır (Akbey, 2014: 64-67).

Kanunlara uygun hareket edilip edilmediğini belirlemek amacıyla yapılan vergi denetimlerinin, yükümlülerin vergiye ilişkin yükümlülüklerini doğru bir şekilde yerine getirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Denetlenebileceğini düşünen bir yükümlünün beyanlarını doğru bir şekilde verme olasılığı artarken, denetlenmeyeceğini veya gelecekteki denetimin yakın bir tarihte olmayacağını düşünen yükümlünün beyanını doğru verme olasılığı azalabilecektir.

Denetimlerin amacı vergi gelirlerini arttırmak ve vergi kanunlarına gönüllü uyumu sağlamaktır. Denetimlerin dayandığı varsayım bireyleri yaptıkları faaliyetlerin denetleneceğini düşünmeleri ile kanunlarına daha kolay uyum sağlamalarıdır (Song ve Yarbrough, 1978: 448).

Geleneksel olarak vergi uyumu literatürü, caydırıcı faktörlerin yakalanma ihtimali ve ceza oranları olduğunu vurgular. Yükümlüler denetlenme ve yakalanma ihtimalini yüksek olarak algıarlarsa, vergiye uyumlarını artırabilirler (Torgler 2003b: 357).

1.5.2.2.5. Teknolojik Gelişmeler

Teknolojik gelişmeler doğrultusunda hareket etmek vergi uyumunu olumlu etkileyen bir faktör olarak görülmektedir. Kitle iletişim araçları etkili iletişimde önemli bir unsurdur. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin vergi idareleri üzerinde yapmış olduğu çalışmaya göre telefon, televizyon, radyo, bilgisayarlar, seminerler, afiş kampanyaları, sergiler ve kullanılan sloganlar gibi kitle araçları yükümlülerin vergiye uyum göstermesinde yararlı olacaktır. Söz konusu araçlar yoluyla yükümlüler vergi idaresinin faaliyetleri izleyebileceklerdir. Ayrıca vergilerin nerelerde kullanıldığı, yükümlülerin sorumlulukları ile hakları gibi pek çok konuda bilgi verilmesi yükümlülerin vergi bilincini ve vergi ahlakını da etkileyebilir (Güner, 2008: 42). Vergiye ilişkin sorumluluklarını internet aracılığıyla yapabilen, örneğin beyannamesini internetten verebilen bir yükümlü zaman kazanacak ve daha az emek harcayacaktır. İşlerini kolay bir şekilde yapan yükümlülerin vergiye uyum sağlamalarını da kolaylaştıracaktır. Sadece yükümlü açısından değil idare açısından da teknolojik gelişmeler olumlu etkiler meydana getirecek, iş yükü hafifleyecek olan personeller hizmet sunumunu daha iyi yapabilecek ve bu durum vergi uyumuna katkı sağlayacaktır.

1.5.3. Ekonomik Konjonktür ve Siyasi Yapıdan Kaynaklanan Faktörler

Bir ekonomide fiyatlar genel seviyesinde artış veya azalış şeklinde ortaya çıkan konjonktürel dalgalanmalar, vergi yükünü etkilemesi nedeniyle, yükümlülerin vergiye olan bakışını da etkileyebilmektedir. Ekonomiyle ilgili mali verilerin dönemsel olarak değişiklik göstermesiyle konjonktürel dalgalanma dönemlerinde de yükümlülerin farklı davranışlar sergileyeceği ve vergilemeye karşı yaklaşımlarının da değişebileceği söylenebilir. Örneğin beyana dayalı vergilerde, yükümlülerin geliri elde ettikleri dönem ile vergilerini ödedikleri dönem aynı değildir. Gelirin elde edilmesiyle, verginin ödenmesi arasında geçen zaman diliminde, fiyatlar genel seviyesinde değişiklikler meydana gelebilir. Esasen öden vergi miktarında bir değişiklik olmamasına rağmen, enflasyon veya deflasyon durumlarında paranın reel değerinde değişimler meydana gelecektir. Enflasyon durumunda paranın reel değeri düşerken, deflasyonda ise yükselmektedir (Şenyüz, 1995: 75).

Bir ülkenin ekonomik ve konjonktürel yapısından vergi sisteminin soyutlanması mümkün değildir. Bu yüzden milli gelir düzeyi, enflasyon seviyesi ve adil gelir dağılımı gibi faktörler yükümlülerin vergiye bakışını etkileyebilmektedir. Kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere bireyler, gelişmiş ülkelere nazaran daha çok vergi yüküne ve fedakârlığa katlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle vergi yükü nispi olarak daha ağırdır. Enflasyon kamu maliyesi açısından bir vergileme yöntemidir. Çünkü enflasyon vergilerde olduğu gibi bireylerin satın alma gücünü azaltmaktadır. Enflasyon, devlet bütçesine gelir etkisi “enflasyon vergisi” sağlamaktadır. Bu durum, yükümlülerin ödeme güçlerini doğrudan hedef almadığı için, vergiye karşı açık bir tavır oluşmasını da azaltmaktadır (Mutlu ve Taşcı, 2013: 217).

Vergi politikalarına halkın katılımı ve vergilerin alındığı dönem yükümlülerin vergiye olan bakışını etkileyen, siyasal yapıya ilişkin faktörlerdir. Vergi politikalarının belirlenmesinde halkın katılımının olması, yükümlünün vergiye olan bakışını olumlu etkileyebilir. Verginin alındığı dönemin sahip olduğu özellikler de vergiye bakışı etkileyebilmektedir. Yükümlülerin gelirinde azalmaya neden olan ve bir yük olan görülen vergilerin, savaş, afet gibi olağanüstü dönemlerde arttırılması tepki görmeyebilir (Şenyüz, 1995: 80-82).

Vergi psikolojisinin teorik olarak ele alındığı bu bölümde mali bir olaya ilişkin çalışma yapılırken konunun sosyal ve psikolojik boyutunun göz önünde bulundurulmasının gerekliliğine dolayısıyla vergilere psikolojik açıdan yaklaşmanın önemine değinilmiştir.

Etkin ve adil olmakla beraber yükümlüler tarafından da kabul gören bir vergi sisteminin oluşturulması vergi psikolojisi açısından son derece önemlidir. Bu yüzden yükümlülerin vergilere bakışlarının nasıl olduğu ve hangi faktörlerden etkilendiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla yükümlülerin vergiye bakışları üzerinde etkili olan faktörler bireysel ve çevresel olma durumlarına göre ele alınarak incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL VERGİLER VE VERGİ UYUMU

Çalışmanın bu kısmında yükümlülerin yerel vergilere bakışı diğer bir ifadeyle vergi uyumu değerlendirilmeden önce yerel vergiler ve vergi uyumu konuları kavramsal açıdan ele alınacaktır. Sonrasında ise yerel vergilere bakış üzerindeki etkisi ölçülmek istenen faktörler bu bağlamda açıklanacaktır.

2.1. Yerel Vergilerin Teorik Altyapısı

Toplum olarak yaşamının en gelişmiş halini ifade eden devletlerin önemli görevlerinden biri, kamusal ihtiyaçları kamu yararı gözeterek vatandaşların beklentileri doğrultusunda sunmaktır (Nadaroğlu, 2001: 7; Sezer ve Vural, 2010: 204). Modern ulus devletlerinin kamusal, yarı kamusal ve özel nitelikli hizmetleri karşılarken, yalnızca merkezi yönetimlerin faaliyetlerinden yararlanması yeterli değildir. Söz konusu hizmetlerin karşılanması için neredeyse ülkelerin tamamında, merkezi yönetimin yanında, bireylerin bir arada yaşamaları dolayısıyla ortaya çıkan ihtiyaçların belirlenerek, karşılanması için oluşturulan yerel yönetim birimlerine de ihtiyaç duyulmaktadır (Bakıcı, 2004:7; İpek, 2017: 8-9). Halka en yakın idari birim olan yerel yönetimler, demokrasinin temeli olmakla birlikte halka hizmetlerin sunumunda en önde gelmektedirler (Özdemir, 1991: 313).

Devletin kamusal hizmetlerin sunumundaki rolünde son yıllarda yaşanan önemli dönüşümler ve yerelleşme politikalarıyla, söz konusu hizmetlerin halka sunumunda merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere görev ve yetki devri gerçekleşmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin hizmetlerin sunumundaki rolü artmaktadır (Sezer ve Vural, 2010: 203). Modern kamu maliyesinin kamusal kaynaklarla, hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde halka sunulması gereği anlayışı, yönetimler arasında mali ilişkileri ön plana çıkarmıştır (Kesik, 2005: 76). Yönetimler arasındaki mali ilişki diğer bir ifadeyle mali tevzin; iki boyutlu bir kavram olmak üzere yönetimler arasında kamusal hizmetlerin ve bu hizmetleri karşılamak için gerekli kaynakların paylaşılmasını ifade etmektedir (Falay, 2006: 9; Nadaroğlu, 2001: 51). Yönetimler arasında ilişkilerin artması önce görev ve yetkilerin paylaşımını sonrasında ise gelirlerin paylaşımını gündeme getirmektedir (Bülbül, 2013: 19). Yönetimler arasında görevlerin ve gelirlerin paylaşılması amacıyla merkezi yönetimden yerel yönetimlere mali yetkinin yayılması yani mali yerelleşme anlayışı, yerel yönetimlerin

mali yapılarının güçlenmesine katkı sağlamaktadır (Mello, 2000: 365). Sow ve Razafimahefa'ya (2015: 3-4) göre mali yerelleşmenin sağlayacağı katkılar şu şekildedir:

- Mali yerelleşme hem hizmetlerin bireylerin tercihleriyle uyumlu olmasına hem de kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayabilir.
- Mali yerelleşme hesap verilebilirliği sağlayarak verimliliği arttırabilir.
- Mali yerelleşme Tiebout Hipotezi vasıtasıyla verimliliği arttırabilir. Tiebout Hipotezine göre hareket halinde olan ve oy hakkı bulunan bireyler yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetleri karşılaştırabilirler. Ayaklarıyla oy verme olarak ifade edilen bu hipoteze göre seçmenler tıpkı bedelini ödemeleri durumunda piyasadan ürün tercih edebildikleri gibi yerel yönetimler arasında da tercihte bulunabilirler. Bu durum yerel yönetimler arasında rekabeti sağlayarak verimliliği arttırabilir (Korlu ve Çetinkaya, 2015: 97).

Yerel yönetimlerin kendilerine yüklenen görevleri yerine getirebilmesi, kendi sınırlarında bulunan halkın ihtiyaçlarına yönelik faaliyette bulunabilmesi için yeterli düzeyde gelir kaynağına sahip olması gerekmektedir (Güner, 2006: 22). İdareler arasındaki mali ilişkilerde, mali yerelleşmenin koşullarından birini oluşturan mali özerklik, önemli bir kavramdır (Bahl, 1999: 5). İdarelerin bütçelerini kendilerinin hazırlamaları, mali kaynaklarını oluşturmaları ve bu kaynakları kullanmaları şeklinde üç ana koşulu olan mali özerklik farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Yontar ve Dağ, 2014: 150). Belirli sınırlar içerisinde yerel yönetimlere kaynakların ayrılmasında karar tahsisi ve vergi toplama yetkisi verilmesi bu tanımlardan biridir (Egeli ve Diril, 2012: 27). Bir diğer tanım ise mali özerkliği, kurumların birtakım yollardan gelir oluşturarak bu gelirleri kendi amaçları doğrultusunda kullanabilmeleri ile esnek bir bütçeye sahip olma durumu şeklinde ifade etmektedir (Yontar ve Dağ, 2014: 150). Daha geniş anlamda ise mali özerklik yerel yönetimlerin harcama önceliklerini ihtiyaçları doğrultusunda belirleyebilmesini ve bu doğrultuda gelirlerini arttırabilme yetkisine sahip olmasını ifade etmektedir (Pratchett, 2004: 364).

Yerel yönetimlerin mali özerkliğini belirleyen gelir kaynakları içerisinde önemli bir paya sahip olan vergiler, yerel yönetimle merkezi yönetim arasındaki mali ilişkiler açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla vergisel düzenlemelerin, mali ilişkiler yönünden büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Yerel vergiler, yerel yönetimler tarafından tarh ve tahsili yapılan, yerel yönetimlerin bütçeleri içerisinde yer alan, merkezi yönetimin ve kanunların kendilerine verdikleri sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla vergi oranlarında, istisna ve

muafiyetlerde değişiklik yapma yetkisine sahip oldukları gelir kaynağıdır. Ülkelerin çoğunda yerel yönetimler tarafından tahsil edilen vergilerin matrahları ve bu matrahlara uygulanacak olan oranlar merkezi yönetim tarafından belirlenmektedir. Bazı ülkelerde ise yerel vergiler merkezi yönetimce belirlenerek tahsil edilmekte, daha sonra yerel yönetimlerin bütçelerine aktarılmaktadır. Yerel vergiler düzenlenirken birtakım konuların göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir (Güner, 2006: 63):

- Yerel vergiler kaynak bölüşüme imkân vermeli ve yerel bütçe ihtiyaçlarını karşılayabilecek biçimde düzenlenmelidir.
- Yerel yönetimlere harcamalarını karşılamak amacıyla yerel vergi oranlarını tespit etme yetkisi verilmelidir.
- Halk ödediğı yerel vergiler ile söz konusu vergilerin harcandığı yerler hakkında bilgilendirilmelidir.
- Farklı vergi yükümlüleri arasında yerel vergilerin adil biçimde dağıtılması esas alınmalıdır.
- Yerel vergiler düzenlenirken bölgeler arasındaki gelir eşitsizlikleri dikkate alınmalıdır. Prud'Homme (1991: 221) göre doğal kaynak, ihracat, ithalat gibi ulusal nitelikli matrahlara da vergi konulmamalıdır.

2.1.1. Hizmet Paylaşımı

Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki mali ilişkiler düzenlenirken öncelikle görev ve yetkilerin diğeri bir ifadeyle ilk aşama olarak giderlerin bölüşülmesi, ikinci aşama olarak ise gelirlerin bölüşülmesi gerekmektedir (Nadaroğlu, 1991: 25).

Mali ilişkilerin ilk aşamasını oluşturan hizmet paylaşımı ile ifade edilmek istenen şey kamusal ve yarı kamusal nitelikteki hizmetlerden hangilerinin merkezi hangilerinin ise yerel yönetimler tarafından gerçekleştirileceğinin belirlenmesidir (Nadaroğlu, 2001: 66). Hizmet paylaşımı yapılırken temel amaç, hizmetlerin halka en iyi şekilde sunacak olan yönetim birimine bırakılmasını sağlamaktır. Böylece halkın ihtiyaçlarının etkin bir şekilde tespit edilmesiyle kamusal hizmetler mümkün olabildiğince kolay, ucuz ve hızlı bir şekilde topluma sunulabilecektir (İpek, 2017: 17).

Yönetimler arasındaki mali ilişkiler için önemli bir başlangıç noktası olan hizmetlerin paylaşımında birtakım temel kıstasların dikkate alınması gerekmektedir (Falay, 2006: 10). Bu kıstaslardan biri yerindenlik ilkesidir. Yerindenlik ilkesine göre halka en yakın yönetim birimi hangisiyse kamusal hizmetler o yönetim birimi tarafından sunulmalıdır

(Tekeli ve İlkin, 2003: 69). Hizmetlerin halka en yakın birim tarafından sunulması için bu birimlere harcama sorumluluğunun verilmesiyle kamu kaynaklarının etkin bir şekilde tahsis edilebileceği yaygın bir görüştür (Kesik, 2005: 81). Yerindenlik ilkesi, 2005 yılında yürürlüğe konan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde "Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur" şeklinde mevzuatta karşılığını bulmuştur.

Bir diğer kıstas hizmetin fayda ve maliyetinin yayıldığı alandır. Kamusal hizmetlerin etkilediği fayda alanlarının birbirinden farklı olması sebebiyle yerel halka yönelik hizmetlerin yerel yönetimler, daha geniş bir kitleye yönelik hizmetlerinse merkezi yönetim tarafından karşılanmasının rasyonel olduğu düşünülmektedir (Ulusoy, 2000: 131). Eğer yerel nitelikli hizmetler merkezi yönetim tarafından karşılanırsa bürokrasi nedeniyle genel giderlerde artış meydana gelecek bunun sonucunda ise hizmetlerin birim maliyeti artacaktır (Nadaroğlu, 2001: 67). Bu yüzden faydası belirli alanda sınırlı kalan hizmetlerin yerel yönetimler tarafından sunulması gerekmektedir (Arslan, 2005: 189).

Merkezileşmenin desteklenmesinde bir argüman olarak kullanılan ölçek ekonomisi hizmet paylaşımında dikkat edilmesi gereken kıstaslardandır (Sezer ve Vural, 2010: 211). Bu kıstasa göre ölçek ekonomileri ile üretimi yapılamayan, faydası yerel sınırlar içerisinde kalan ve üretimi kolay olan mal ve hizmetler yerel yönetimlerce sunulmalıdır (Prud'Homme, 1991: 220).

Bu kıstaslarla birlikte yönetimler arasındaki ilişkilerin, ülkelerin sahip olduğu özelliklere göre düzenlenmesi sebebiyle, kamusal hizmetlerin yönetimler arasında bölüşümünün ülkeden ülkeye değiştiği söylenebilir (Nadaroğlu, 2001: 66). Dolayısıyla hizmetlerden hangilerinin merkezi hangilerinin yerel yönetimlerce gerçekleştirileceği hususunda kesin bir yaklaşım bulunmamakla beraber teoriye göre ulusal kamusal malların sunumunun merkezi yönetimler, yerel kamusal malların sunumunun ise yerel yönetimlerce yapılması gerektiği söylenebilir (Hyman, 2005: 646; Sezer ve Vural, 2010: 204).

2.1.2. Gelir Paylaşımı

Mali ilişkilerin ikinci aşamasını daha önce de belirtildiği üzere gelirlerin paylaşılması oluşturmaktadır. Yönetimler arasında hizmetlerin bölüşülmesi sonucu kaynaklarında bölüşmesi, hizmetlerin sunumunda kaynak kullanımının zorunlu olması nedeniyle gereklidir (Nadaroğlu, 2001: 51). Yerel yönetimlerin bu bölüşümden üzerine düşen hizmetleri yerine

getirebilmesi için yeterli düzeyde gelir kaynağına sahip olması gerekmektedir. Eğer hizmetler ve hizmet sonucu ortaya çıkan giderler yönetimler arasında paylaştırılıyorsa aynı şekilde gelirlerinde paylaşılması gerekmektedir (Dönmez, 1999: 49).

Gelir paylaşımında hizmet paylaşımının dikkate alınmaması birtakım olumsuzluklara neden olabilir. Kamu kaynaklarının israf edilmesi veya yerel yönetimlerin kaynaklarının yetersiz kalması bu olumsuz durumlardan biridir. Ayrıca yerel yönetimlere, mali kapasiteleri veya mevcut kaynakları göz önüne alınmadan ve karşılığında yeterli kaynak ayırmadan görev ve sorumluluk yüklenmesi, hizmet sunumunda aksamalara neden olabilir. Bu yüzden merkezi ve yerel yönetimler arasındaki hem hizmet hem de gelir paylaşımının etkin, etkili ve yerel yönetimlerin kendilerinden beklenen fonksiyonları gerçekleştirmelerine olanak verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Akdemir, 2010: 151-152).

Yönetimler arasında gelir paylaşımı yapılırken kaynaklardan hangilerinin merkezi hangilerinin ise yerel yönetimlere tahsis edileceği konusunda kesin bir yargı bulunmamakla birlikte gelir paylaşımında dikkat edilmesi gereken birtakım temel ilkelerin olduğu söylenebilir (Güner, 2006: 61). Mutluer ve Öner (2009: 16-17) söz konusu ilkeleri:

- Kamu idarelerine hizmetleri karşılayabilecek düzeyde kaynak sağlanması,
- Vergi yükümlülerinin ağır vergi yüküne maruz bırakılmaması veya mükerrer biçimde vergilendirilmemeleri,
- Yönetimlerin vergi sistemleri arasında boşluk bulunmaması,
- Yerel yönetimler arasında meydana gelebilecek vergi eşitsizliklerini gidermek amacıyla vergi sistemlerinde önlem alınması şeklinde sıralamıştır.

Yönetimler arasında gelir bölüşümü denildiğinde ise ilk düşünülen şey vergilerden elde edilen gelirlerin bölüşümü olmaktadır (İpek, 2010: 33). Vergilerin bölüşümü hususunda yerel yönetimlere sınırsız vergileme yetkisi verilmesi, vergilerin yerel ve merkezi yönetimler arasında paylaşılması ve karma olmak üzere literatürde üç yöntem bulunmaktadır. Birinci yöntemde yerel yönetimler kendilerine verilen sınırsız vergileme yetkisini yerel sınırlar içerisinde kullanabilmektedir. İkinci yöntemde ise vergi kaynaklarının yönetimler arasında paylaşımı kanunlara göre yapılmaktadır. Son yöntem ise hisse verme, ek oran yöntemi ve vergi torbası şeklinde üçe ayrılmaktadır (Çetinkaya, 2011: 64-69).

Sahip oldukları nitelikler gereği vergilerin tamamı yerel yönetimlere bırakılamamakta, yerel vergi olarak görülmemektedir. Uygulamada her zaman şartların birlikte gerçekleşmesi mümkün olmamakla beraber yerel bir verginin matrahı ve oranı yerel yönetimlerce belirlenmeli, tahsilatı yerel yönetimlerce yapılmalı ve varidatı yerel yönetimlere bırakılmalıdır (Prud'Homme, 1991: 221). Musgrave (1991: 147) ise ödeme gücüne göre alınan vergilerin merkezi yönetim, fayda ilkesine göre alınan vergilerin ise yerel yönetim vergisi olması gerektiğini ifade etmiştir. Fakat yerel yönetimlerce sunulan hizmetlerin gerek nitelik gerek çeşitliği sebebiyle yerel vergileri tamamen fayda ilkesine dayandırmak çok mümkün değildir (Nacar, 2005: 163).

Hem yerel hem de merkezi yönetimlerin sunacakları hizmetler için en önemli gelir kaynağını vergilerin oluşturmalarına rağmen, gelirin elde edilmesinde yönetimler eşit imkânlarla sahip değildirler. Üniter veya federal yapılı ülkelerde merkezi yönetimlerin gelir sağlama hususunda yerel yönetimlere göre daha avantajlı olduğu söylenebilir (İpek, 2010: 33).

2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelir Kaynakları

Hizmet sunumu ile yönetimde başarılı olabilmek için yerel yönetimlerin yeterli düzeyde gelir kaynağına sahip olması önem arz eden bir konudur (Tortop, 2005: 449). Diğer bir ifadeyle gelire sahip olmadan harcama yapmak mümkün olmadığı için yerel yönetimlerin hizmetlerin sunumunu karşılayabilecek düzeyde mali kaynağa sahip olması gerekmektedir.

Yerel yönetimler dört farklı şekilde mali kaynak sağlayabilmektedirler. Bu kaynaklar gelir paylaşımı, kaynak transferleri, borçlanma ve öz gelirler olarak sıralanabilir. Gelir paylaşımı, birtakım ana vergiler baz alınıp bu vergilere önceden belirlenmiş katsayıların uygulanmasıyla ya da toplam vergi miktarı üzerinden gerçekleşebilir. Belirli amaçlara ulaşabilmek için merkezi yönetimden yerel yönetimlere yapılan kaynak transferleri ise şart bağlı ve şarta bağlı olmayan transfer şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Şarta bağlı olmayan transferlerde, şarta bağlı transferden farklı olarak yerel yönetimler herhangi bir koşulu yerine getirmek durumunda değildirler ve transfer edilen kaynağı serbestçe kullanabilirler. Sürekli olmaması ve geri ödeme zorunluluğu nedeniyle diğer üç gelir kaynağından ayrılan borçlanma ise gelecekte elde edilecek potansiyel gelirin kullanılması nedeniyle esasen bir gelir kaynağı olarak görülmemektedir. Her ne kadar yerel yönetimler borç alma imkânına sahip olsa da merkezi yönetimler idari vesayet yetkisini kullanarak,

kamu kesimi içerisinde yerel yönetimlerin harcamalarının ve gelirlerinin önemli bir yer tutması sebebiyle borçlanmaya sınır koyabilirler (Kesik, 2005: 83-88).

Akdoğan (2002: 365-366) ise yerel yönetimlerin gelir kaynaklarını sürekli ve arızî olmaları bakımından ele almıştır. Bu bağlamda vergi ve benzeri şekildeki mali yükümlülükler, yerel yönetimler tarafından belli bir serbestlik sınırında uygulanması veya merkezi yönetim gelirlerinden pay verilmek suretiyle sağlanmasına bakılmaksızın sürekli gelir kaynakları olarak sayılmaktadır. Ayrıca teşebbüs gelirleri ve mülklerden sağlanacak olan gelirler de sürekli gelir kapsamında değerlendirilmektedir. Merkezi yönetim tarafından yapılan yardımlarının ise sürekli gelir kaynaklarından sayılmamasının daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

Kendi kendini idare eden etkin ve demokratik bir yerel yönetim oluşturma ana koşullarından biri, yerel yönetimlerin kendi kaynaklarını geliştirebileceği bir yapıya sahip olmalarının sağlanmasıdır. Bunun gerçekleşmesi için yerel yönetimlerin vergilendirme ve kaynak yaratma konusunda daha geniş yetkilerle donatılması ve bu yetkilerin uygulanabilir olması için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin mali kaynaklarının geliştirilmesinin yanı sıra gelir tabanının genişletilerek yerel yönetimlere yeni gelir kaynaklarının da sağlanması gerekmektedir (Emrealp, 1993: 35).

Türkiye’de yerel yönetimlerin temelini, herkesin adil ve eşit bir biçimde yararlanabileceği hizmet sunumu oluşturmaktadır (Özdemir, 1991: 313). İl özel idaresi, belediye ve köyleri ifade eden yerel yönetimlerin her zaman mümkün olmamakla birlikte, görevleri oranında gelir kaynağına sahip olması Anayasanın bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesinde yerel yönetim birimlerine görevleriyle orantılı gelir kaynağı sağlanacağı hükmü yer almaktadır. Yönetimler arasındaki mali ilişkiler 1940’lardan itibaren Türkiye’de mali tevzin başlığı altında incelenmektedir (Nadaroğlu, 2001: 53).

Türkiye’de yerel yönetimlerin gelir kaynakları genel olarak öz gelirler, merkezi bütçeden ayrılan paylar, merkezden yapılan transferler, harçlar, harcamalara katılma payları ile diğer gelirlerden oluşmaktadır. Diğer gelirlerin kapsamına ise borçlanma ile sağlanan gelirler, mülk gelirleri, para cezaları ile iktisadi teşebbüslerden sağlanan gelirler girmektedir. Çalışmanın kapsamı gereği belediyelerin gelir kaynaklarından öz gelirler ve özellikle yerel vergiler incelenecektir.

2.2.1. Belediyelerin Öz Gelirleri

Tanzimat dönemi sonrasında yönetim anlayışı içine giren ve gelişimini hızlı bir biçimde sürdüren belediyeler, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yöre halkının yerel nitelikteki ortak ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla kurulan, karar organları seçmenler tarafından belirlenen, gerek idari gerekse de mali özerkliğe sahip olan kamu tüzel kişisi şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye'de evrensel anlamda yerel yönetim kavramına en yakın yönetim birimi olan belediyeler, önemli kamu görevleri üstlenmişlerdir (Dulupçu vd., 2014: 41).

Yerel nitelikli hizmetlerin sunumunda önemli bir role sahip olan belediyeler tarafından gerçekleştirilecek görev ve sorumluluklar Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilmiştir (Alıcı, 2017: 104). Bu görev ve sorumluluklardan bazıları kentsel alt yapı, çevre sağlığı, temizlik ve katı atık, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi, okul öncesi eğitim kurumlarının açılması, kadınlar ve çocuklar için koruma evlerinin açılması, kültür ve sanat, turizm gibi hizmetlerin gerçekleştirilmesi şeklinde sıralanabilir (Belediye Kanunu, md.14).

Belediyelerin kanunla kendisine verilen bu görevleri yerine getirebilmesi için ise birtakım mali kaynaklarla donatılması gerekmektedir. Belediyelerin gelirleri öz gelirler, genel bütçe vergi gelirlerinden kendilerine ayrılan paylar ile diğer gelirlerden oluşmaktadır (Gerçek, 2010: 7).

İl, ilçe, belde gibi yerleşim yerlerinde birtakım kamusal hizmetleri (yol, su, temizlik, imar gibi) karşılayan ve tüzel kişiliğe sahip en önemli yerel yönetim birimi olan belediyelerin kendilerine özgü gelirleri bulunmaktadır (Türkoğlu, 2009: 93; Atik, 2015: 371). Öz gelirler, belediyelerin mevzuatlarda belirlenen esaslara uygun şekilde, direkt kendi tasarruflarında olan kaynaklardan sağladıkları gelirler olarak ifade edilmektedir (Alıcı, 2017: 109). Öz gelirler belediyeler tarafından bizzat toplanmakla birlikte varlığı, miktarı ve kullanımı tamamen belediyelere aittir (Bozlağan ve Demirkaya, 2008: 252).

Yerel yönetimlere gelir sağlama hususunda sistemi esnek kullanabilme olanağı vermesi nedeniyle öz gelirler yerel yönetimler için oldukça önemlidir (Özdemir, 1991: 319). Ayrıca öz gelirler yerel yönetimlerin mali özerkliği hakkında bilgi veren önemli bir gösterge olarak kullanılabilirler. Bir yerel yönetim biriminin gerçek anlamda mali özerkliğinden bahsedebilmek için hem öz kaynaklara sahip olması hem de bu kaynakları kullanabilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin öz gelirleri toplamı ve bu gelirlerin toplam gelirler içindeki payına göre yerel yönetimlerin özerklik dereceleri belirlenmiş olur (Ayvenli, 2008:

50). Dolayısıyla belediye gelirleri içerisinde öz gelirlerin payının yüksek olması ve yerel nitelikli ihtiyaçların karşılanması amacıyla serbestçe harcanabilmesi, mali özerklik hakkında bilgi vermektedir (Özer, 2015: 534).

Türkiye’de belediyelerin öz gelirleri “1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu”, “2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu” ile “5393 sayılı Belediye Kanunu’nda” düzenlemiştir. 2464 sayılı Kanuna göre alınan vergi, harç, harcamalara katılma payı ile maden ve müzelere giriş ücretlerinden aktarılan paylarla birlikte 1319 sayılı Kanun’a göre alınan Emlak Vergisi belediyelerin öz gelirlerini oluşturmaktadır (İpek, 2017: 113). Bu gelirler aşağıda sırasıyla açıklanacaktır.

2.2.1.1. Belediye Vergileri

Türkiye’de vergilerin konusu, matrahı, oranı, yükümlüsü ile istisna ve muafiyet gibi konular kanunlarla düzenlenmekte, tahsili ise Maliye Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Bununla birlikte bazı vergilerin alt ve üst sınırlarının kanunla belirlenmesi şartıyla, vergi oranlarının değiştirilmesi ve tahsilinin yerel yönetimlere bırakılması, yerel demokrasinin ve yerel mali özerkliğin gelişimi için önemli bir adım olarak görülmektedir (Yereli, 2003: 249). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesinde belirtildiği üzere “il özel idareleri, belediyeler ve köylerden” meydana gelen yerel yönetim birimleri kanunlarca belirlenen yetki sınırlarınca vergiye ilişkin tarh, tahakkuk ve tahsil işlemlerini yapabilirler.

Belediyelerin güncel olarak tarh, tahakkuk ve tahsil ettiği vergiler, Belediye Kanunu ile Emlak Vergisi Kanunu’ndan tahsil edilmesine bağlı olarak “İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi, Haberleşme Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Yangın Sigortası Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi ile Emlak Vergisi’nden” oluşmaktadır (İpek, 2017: 64). Nispi ve maktu olmak üzere iki şekilde belirlenen vergilerden İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi ve Çevre Temizlik Vergisi haricindekiler nispi vergidir. Çevre Temizlik Vergisi ise maktu bir vergi olmakla birlikte her yıl Vergi Usul Kanunu’na belirlenen değerlendirme oranında artırılmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2007: 223). Nispi vergiler enflasyon dönemlerinden etkilenmezken maktu vergiler enflasyon karşısında aşınmaya uğramaktadırlar (Acar ve Aydın, 2015: 12). Belediye Gelirleri Kanunu’nda belediyeler tarafından tarh, tahakkuk ve tahsil edilmesi gereken vergilerin tarife tespitine ilişkin usul ve esaslar yer almaktadır (Alıcı, 2017: 107). Söz konusu belediye vergileri sırasıyla açıklanacaktır.

- **İlan ve Reklam Vergisi:** İlan ve Reklam Vergisi belediye sınırları ile mücavir alanlarda gerçekleşen ilan ve reklamları yapan veya yaptıran gerçek veya tüzel kişilerden alınmaktadır. Türkiye Radyo Televizyon Kurumunca yayınlanan, gazete, dergi ve kitaplarda yapılan ilan ve reklamlar vergiden muaf tutulmaktadır. Ayrıca gerçek kişilerin ikametgâhlarının hem iç hem de dış kapılarına koydukları kimliklerine ilişkin levhalar ile siyasi partilerin faaliyet sınırları çerçevesinde gerçekleştirecekleri ilan ve reklamlar da vergiden muaf tutulmaktadır.
- **Eğlence Vergisi:** Eğlence Vergisi'nin konusunu belediye sınırları ile mücavir alanlar içinde kalan eğlence yerleri oluşturmaktadır. Bu vergi biletle girilen yerlerde bilet bedeli üzerinden tahsil edilir. Biletle girilmeyen yerlerde ise faaliyette bulunulan güne göre yasalarca uygun görülen oranlar üzerinde alınır. Müşterek bahis düzenleyen kuruluşlardan ise gayri safi hâsıla üzerinden alınır. Eğlence Vergisi elde edilen hâsılatın %5 ile %20'si arasında alınmaktadır.
- **Haberleşme Vergisi:** Haberleşme Vergisi belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde Posta Telgraf Telefon (PTT) işletmesince tahsil edilen telefon, teleks, faksimili ve veri ücretleri üzerinden %1 oranında alınmaktadır. Fakat genel ve katma bütçeli kurumlara, il özel idareleri ve belediyelere ve bunların kurdukları birliklere ait teleks, faksimili ve data ücretinden vergi alınmaz. Güner'in (2006:75) de belirttiği üzere belediyenin sunmuş olduğu hizmetlerle ilişkili olmayan bu verginin faydalanma karşılığı alınmadığı söylenebilir. Haberleşme Vergisi'nde verginin matrahını tahsil edilen ücretler oluşturmaktadır. Tesis, devir ve nakil ücretleri matraha dâhil edilmemektedir. Verginin yükümlüsü ise PTT idaresidir.
- **Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi:** Elektrik ve havagazı tüketimi ücretleri üzerinden alınan bu verginin yükümlüsü tüketimi yapanlar, belediyeye vergi ödeyenler ise söz konusu ürünlerin dağıtımını yapan işletmelerdir. Verginin konusunu belediye ve mücavir alanlar içinde tüketilen elektrik ve havagazı oluşturmaktadır. Tüketilen elektrik ve havagazı satış bedeli ise bu verginin matrahıdır. Matraha uygulanacak oran tüketimin kullanım amacına göre %1 ve %5 olmak üzere değişmektedir.
- **Yangın Sigortası Vergisi:** Sigortalanan menkul ve gayrimenkuller için yangın sigortası yapan şirketlerden, yaptıkları sigortalar nedeniyle aldıkları primler üzerinden alınan bir vergidir. Vergi oranı %10 olan Yangın Sigortası Vergisi'nin sorumlusu sigorta şirketleridir. Belediyelerin gerçekleştirmiş oldukları hizmetler ile

doğrudan ilişkisi olmasına karşın, Türkiye’de zorunlu olmaması nedeniyle önemli bir gelir kaynağı sağlamamakla birlikte işyeri ve sanayi tesislerin yoğun bulunduğu belediyeler için önemli bir gelir kaynağı olabileceği söylenebilir (Güner, 2006: 75).

- **Çevre Temizlik Vergisi (ÇTV):** Çevre Temizlik Vergisi belediye sınırları ile mücavir alanlarda yer alıp, belediyenin sunduğu temizlik hizmetlerinden faydalanan konut, işyeri ve farklı şekillerde kullanılan binalardan alınmaktadır. Vergi yükümlülüğü binaların kullanımı ile başladığı için faydalanma vergisi niteliği taşımaktadır. Konutlar için su faturalarına yansıtılan ÇTV ’nin hesaplanması otomatik tarh usulü ile gerçekleşmektedir. İş yeri ve diğer şekillerde kullanılan binalara ait ÇTV belediyeler tarafından binaların tarifiedeki derecelere intibak ettirilmesi üzerine her yılın Ocak ayında yıllık tutar itibarıyla tahakkuk etmiş sayılır.
- **Emlak Vergisi:** Yerel verginin en yaygın biçimi olan Emlak Vergisi; arsa, arazi ve binaların kira ya da piyasa değerleri üzerinden alınan ve dünyanın birçok ülkesinde merkezi yönetimlerce yerel yönetimlere bırakılan önemli bir gelir kaynağıdır (Emrealp, 1993: 45). Türkiye’de 1970 yılında kabul edilip, 1986 yılından itibaren belediyelerce tahsil edilen Emlak Vergisi’nin konusunu Türkiye’de bulunan bina ve araziler oluşturmaktadır. Bina Vergisi’nin oranı meskenlerde binde 1 diğer binalarda binde 2 iken Arazi Vergisi’nin oranı binde 1, arsalarda ise binde 3’tür. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile daha öncesinde il özel idareleri ile büyükşehir belediyelerine pay verilen bu vergi gelirinin tamamı belediyelere bırakılmıştır.

Belediye vergi gelirlerinin toplam gelirler ve öz gelirler içindeki payı Tablo 2.1 ile Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. 2006-2016 Yılları Arasında Belediye Vergi Gelirlerinin Toplam Gelirler İçindeki Payı (Bin TL)

Yıllar	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
2006	2.287.346	31.724.905	7,21
2007	2.431.628	35.474.232	6,85
2008	2.840.812	38.841.851	7,31
2009	2.463.505	42.477.177	5,80
2010	4.092.590	53.582.118	8,01
2011	5.026.570	63.415.789	7,93
2012	5.297.332	69.263.300	7,65
2013	5.843.811	83.376.231	7,01
2014	7.008.405	87.170.755	8,04
2015	8.189.826	97.706.380	8,38
2016	9.084.732	109.374.491	8,31

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü (<https://www.muhasibat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>)

Yukarıda sözü edilen belediye vergilerinin, toplam vergi gelirleri içindeki payı (2006-2016) Tablo 2.1’de gösterilmiştir³. İncelenen yıllara bakıldığında belediyelerin vergi gelirlerinin 2009 yılı hariç olmak üzere diğer yıllarda arttığı, toplam vergi gelirleri içindeki payında ise önemli değişikliklerin olmadığı görülmektedir. Vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının en düşük (%5,80) olduğu yıl 2009, en yüksek (%8,38) olduğu yıl ise 2015’tir.

Tablo 2.2. 2006-2016 Yılları Arasında Belediye Vergi Gelirlerinin Belediye Öz Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL)

Yıllar	Vergi Gelirleri	Öz Gelirleri	%
2006	2.287.346	3.734.384	61,25
2007	2.431.628	4.078.078	59,63
2008	2.840.812	4.623.095	61,45
2009	2.463.505	4.293.238	57,38
2010	4.092.590	6.623.977	61,78
2011	5.026.570	7.641.416	65,78
2012	5.297.332	8.114.074	65,29
2013	5.843.811	9.297.594	62,86
2014	7.008.405	10.264.145	68,28
2015	8.189.826	11.924.137	68,68
2016	9.084.732	13.559.370	67,00

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü (<https://www.muhasibat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>)

³ Muhasebat Genel Müdürlüğünden elde edilen verilerde vergi gelirleri içerisinde belediye harçları da dâhil edilmiştir. Bu bölümde yer alan tablolardaki vergi gelirleri ise sadece, İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi, Haberleşme Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Yangın Sigortası Vergisi, ÇTV ile Emlak Vergisi dikkate alınarak hesaplanmış, harçlar dâhil edilmemiştir.

Öz gelirler, belediye gelirleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Tablo 2.2’de belediye vergi gelirlerinin öz gelirleri içindeki payı gösterilmektedir. 2006 yılında 2.287.346 TL olan vergi gelirleri 2016 yılında 9.084.732 TL olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında vergi gelirleri, öz gelirler içinde %61,25’lik bir paya sahiptir. Bu pay 2016 yılında %67,00’dir. Son on bir yıla bakıldığında ise vergi gelirlerinin öz gelirler içindeki payının ortalama %63,58 olduğu görülmektedir. Tablo 2.3’te ise türleri itibariyle belediye vergi gelirleri yer almaktadır.

Tablo 2.3. 2006-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Vergi Türleri İtibariyle Belediyelerin Gelirleri (Bin TL)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Emlak Vergisi	1.396.353 (%61,78)	1.464.249 (%60,22)	1.717.466 (%60,46)	1.854.219 (%75,27)	2.669.363 (%65,22)	3.464.202 (%68,92)	3.528.072 (%66,60)	3.846.950 (%65,83)	4.993.030 (%71,24)	5.881.830 (%71,82)	6.729.252 (%70,95)
Çevre ve Temizlik Vergisi	231.292 (%10,23)	259.324 (%10,66)	265.725 (%9,35)	288.721 (%11,72)	309.382 (%7,56)	387.077 (%7,70)	383.415 (%7,24)	384.679 (%6,58)	361.832 (%5,16)	395.308 (%4,83)	474.752 (%5,01)
İlan ve Reklam Vergisi	104.918 (%4,64)	123.427 (%5,08)	40.887 (%4,96)	146.602 (%5,95)	189.977 (%4,64)	239.271 (%4,76)	266.988 (%5,04)	289.978 (%4,96)	291.084 (%4,15)	345.502 (%4,22)	423.651 (%4,47)
Eğlence Vergisi	61.571 (%2,72)	77.313 (%3,18)	90.834 (%3,20)	96.681 (%3,92)	104.420 (%2,55)	128.020 (%2,55)	135.621 (%2,56)	161.697 (%2,77)	163.767 (%2,34)	187.999 (%2,30)	208.684 (%2,20)
Haberleşme Vergisi	55.515 (%2,46)	55.966 (%2,30)	59.981 (%2,11)	50.568 (%2,05)	50.397 (%1,23)	48.208 (%0,96)	44.345 (%0,84)	34.149 (%0,58)	38.725 (%0,55)	40.852 (%0,50)	439.522 (%4,63)
Yangın Sigortası Vergisi	18.184 (%0,80)	19.569 (%0,80)	21.379 (%0,75)	18.470 (%0,75)	18.925 (%0,46)	18.480 (%0,37)	20.819 (%0,39)	26.280 (%0,45)	27.858 (%0,40)	31.141 (%0,38)	31.868 (%0,34)
Elektrik ve Hava Gazı Tüketim Vergisi	419.513 (%18,56)	431.816 (%17,76)	544.540 (%19,16)	8.244 (%0,33)	750.126 (%18,33)	741.312 (%14,75)	918.072 (%17,33)	1.100.078 (%18,82)	1.132.109 (%16,15)	1.307.194 (%15,96)	1.177.003 (%12,41)
Toplam	2.260.346	2.431.664	2.840.812	2.463.505	4.092.590	5.026.570	5.297.332	5.843.811	7.008.405	8.189.826	9.484.732

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü (<https://www.muhasabat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>)

Emlak Vergisi Kanunu ve Belediye Gelirleri Kanunu'nda tahsili belediyelere bırakılan bu vergilerin türleri itibariyle dağılımı Tablo 2.3'te gösterilmiştir. Emlak Vergisi belediye vergi gelirleri arasında en önemli paya sahiptir. Emlak Vergisi'nin toplam vergi gelirleri içindeki payı 2016 yılı itibariyle %70,95'tir.

Emlak Vergisi; vergiyi meydana getiren olayın yerel yönetimin etkinlik sınırları içinde olması, değerlemelerin daha gerçekçi bir şekilde yapılması, bu vergiyi ödeyenlerin karşılığında yerel hizmet alması ve istikrarlı bir vergi çeşidi olması sebebiyle yerel yönetimlerin önemli gelir kaynakları arasında sayılmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2007: 225). Vergi gelirlerine miktar olarak baktığımızda yıllar itibariyle en yüksek miktarın Emlak Vergisi'ne ait olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Belediyelerin Emlak Vergisi'nden elde ettiği gelir diğer vergi türlerinden elde ettiği gelirin toplamından da daha fazladır.

2.2.1.2. Harçlar

Harçlar, kamu tüzel kişi veya kişileri tarafından sunulan ve pozitif dışsallığı olan yarı kamusal hizmetler dolayısıyla, bu hizmetlerden yararlananlardan alınan bedeli ifade etmektedir. Söz konusu hizmetlerin toplumsal faydanın yanında bireylere de özel fayda sağlaması sebebiyle bedelini ödemeyenler bu hizmetlerden mahrum bırakılmaktadır. (Nadaroğlu, 2001: 100).

Türkiye'de mali yapı içinde geniş uygulaması olan harçların, merkezi ve yerel yönetimlerce çeşitli uygulanma alanı bulunmaktadır (Türk, 2008: 103). Özel faydası olan ve bu faydayı sağlayanlardan bedeli alınan hizmetlerin yerel yönetimlere bırakılıp, finansmanın da harç ve benzeri gelirle karşılanmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir (Sezer ve Vural, 2010: 2017).

Yerel yönetimler içerisinde özellikle belediyeler sundukları çeşitli hizmetler sonucu harç geliri elde etmektedirler (Türk, 2008: 103). Belediyeler tarafından tahsilatı yapılan bu harçlar Belediye Gelirleri Kanunu'nda belirtildiği üzere:

- İşgal harcı,
- Tatil günlerinde çalışma ruhsatı harcı,
- Kaynak suları harcı,
- Tellallık harcı,
- Hayvan kesimi muayene ve denetleme harcı,
- Ölçü ve tartı aletleri muayene harcı,

- Bina inşaat harcı, kayıt ve suret harcı,
- İşyeri açma izni harcı,
- Muayene-ruhsat ve rapor harcı,
- Sağlık belgesi harcı,
- İmar ile ilgili harçlar şeklinde sıralanabilir.

Tablo 2.4. 2006-2016 Yılları İtibariyle Belediye Harç Gelirleri (Bin TL)

Yıllar	Harç Gelirleri	Toplam Gelir	%
2006	1.059.878	31.724.905	3,34
2007	1.237.417	35.474.232	3,49
2008	1.334.555	38.841.851	3,44
2009	1.293.748	42.477.177	3,05
2010	1.794.008	53.582.118	3,35
2011	1.857.039	63.415.789	2,93
2012	1.935.777	69.263.300	2,79
2013	2.349.645	83.376.231	2,82
2014	2.269.311	87.170.755	2,60
2015	2.646.712	97.706.380	2,71
2016	3.140.349	109.374.491	2,87

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü (<https://www.muhasebat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>)

Tablo 2.4'ten görüleceği üzere her ne kadar yıllar itibariyle belediyelerin harç gelirleri miktar olarak artsa da toplam gelirler içindeki payı azalmıştır. 2006 yılında 1.059.878 TL olan harç gelirleri 2016 yılında 3.140.349 TL'ye yükselmiştir. Toplam gelirler içindeki payına bakıldığında ise %3,34 olan bu payın 2016 yılında %2,87'ye düştüğü görülmektedir.

2.2.1.3. Harcamalara Katılma Payı

Belediyenin kendi sınırları ile mücavir alanlarında yaptığı yol, su ve kanalizasyon gibi altyapı faaliyetlerinin maliyetlerinin, bu hizmetten faydalananlar arasında paylaştırılması esasına dayan harcamalara katılma payı hizmetlerden yararlanan gayrimenkul sahiplerinden alınmaktadır (Kurtuluş, 2006: 55; İpek ve Engin, 2016: 467).

Hizmet tamamlanıp halkın faydasına sunulduktan sonra tahakkuku gerçekleşip yükümlülere tebliği yapılan harcamalara katılma payları, tebliğin yapıldığı tarihten itibaren dört eşit taksitte olmak üzere iki yılda ödenmektedir. Peşin ödemede ise tahsilat tahakkuk tarihinden itibaren bir ay içinde gerçekleşmektedir. Söz konusu ödeme süreleri Bakanlar Kurulu tarafından peşin ödemelerde bir yıla, taksitli ödemelerde ise beş yıla kadar

uzatılabilir. Uzayan ödeme süreleri için, belediye meclisinin almış olduğu kararlar ve tecil faiz oranını geçmemek üzere belediyeler faiz de alabilirler (Türkoğlu, 2012: 229). Harcamalara katılma paylarının yasal sınırın düşük tahakkuk ve tahsil sürecinin ise uzun olması gibi sorunlar nedeniyle, yerel yönetimler bu gelirin tahsilatı için isteksiz davranmaktadırlar (Acar ve Aydın, 2015: 191).

Tablo 2.5. 2006-2016 Yılları Arasında Belediyelerin Harcamalara Katılma Payından Sağladığı Gelirler (Bin TL)

Yıllar	Harcamalara Katılma Payı	Toplam Gelir	%
2006	356.839	31.724.905	1,13
2007	367.214	35.474.232	1,04
2008	406.481	38.841.851	1,05
2009	477.760	42.477.177	1,12
2010	666.092	53.582.118	1,24
2011	669.962	63.415.789	1,06
2012	756.041	69.263.300	1,09
2013	936.628	83.376.231	1,12
2014	889.285	87.170.755	1,02
2015	982.208	97.706.380	1,01
2016	1.315.416	109.374.491	1,20

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü (<https://www.muhasebat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>)

İlgili yıllar itibariyle harcamalara katılma payının en yüksek olduğu yıl 2016 iken en düşük olduğu yıl 2006'dır. 2006 yılında harcamalara katılma payının toplam gelirler içindeki payı %1,13 iken 2016 yılında bu pay %1,20'dir. Harcamalara katılma payının toplam gelirler içindeki payının düşük olduğu ve bu payda yıllar itibariyle büyük değişiklikler meydana gelmediği Tablo 2.5'te görülmektedir.

2.2.1.4. Madenlerden ve Müze Giriş Ücretlerinden Alınan Paylar

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 97. maddesinde yer alan madenlerden ve müze giriş ücretlerinden aktarılan paylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı milli saraylar hariç olmak üzere, belediye ve mücavir alan sınırları içindeki gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletilen her türlü müzelerin giriş ücretlerinin %5'i oranında belediye payı olarak ayrılmaktadır. Ayrılan miktarın, tahsilini takip eden ayın 15. günü aksamına kadar müzenin bulunduğu yerdeki belediyeye ödenmesi mecburidir. Büyükşehir Belediyelerince tahsil edilen payın %75'i İçişleri Bakanlığı tarafından bildirilen son genel nüfus sayımı sonuçları

doğrultusunda nüfusları oranında ilgili ilçe belediyelerine dağıtılır. Diğer yandan belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde faaliyette bulunan maden işletmelerince 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan paylara ilaveten yıllık satış tutarının %0,02 oranında belediye payı ayrılmaktadır.

Tablo 2.6. 2006-2016 Yılları Arasında Madenlerden ve Müze Giriş Ücretlerinden Alınan Paylar (Bin TL)

Yıllar	Madenlerden ve Müze Giriş Ücretlerinden Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
2006	1.547.000	31.724.905	4,88
2007	2.747.000	35.474.232	7,74
2008	3.574.000	38.841.851	9,20
2009	5.445.000	42.477.177	12,82
2010	6.908.000	53.582.118	12,89
2011	10.089.000	63.415.789	15,91
2012	10.282.000	69.263.300	14,84
2013	11.895.000	83.376.231	14,27
2014	12.740.000	87.170.755	14,61
2015	11.015.000	97.706.380	11,27
2016	10.845.000	109.374.491	9,92

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü (<https://www.muhasebat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>)

Madenlerden ve müze giriş ücretlerinden alınan payların 2006 yılında 1.547.000 TL 2016 yılında ise 10.845.000 TL olduğu görülmektedir. 2006 yılından 2016 yılına kadar yaklaşık 7 kat bir artış yaşanmıştır. Madenlerden ve müze giriş ücretlerinde aktarılan payın en düşük olduğu yıl (%4,88) 2006 iken en yüksek olduğu yıl (%14,84) 2012'dir.

2.3. Vergi Uyumunun Kavramsal Çerçevesi

İnsanların neden vergi kaçırdığı yerine neden vergi ödedikleri, vergi uyumu konusunda son yıllarda üzerinde durulan bir sorudur. Diğer bir ifadeyle yükümlülükleri, vergisel yükümlülükleri konusunda uyumlu bir şekilde davranmaya sevk eden şeyin ne olduğu merak edilmektedir (Kitapçı, 2015: 27).

En basit ifade ile yükümlülerin vergi kanunlarına uyma derecesine bağlı olarak tanımlanan vergi uyumu, üzerine birçok tanım yapılmış bir kavramdır (James and Alley, 2002: 29). Bu tanımlardan birine göre vergi uyumu, yükümlülerin vergiye ilişkin bilgilerini zamanında açıklaması, yükümlülüklerini kendi istekleriyle yapması ve herhangi bir yaptırım olmadan vergi borçlarını zamanında ödemesi biçimde tanımlanmaktadır (Silvani ve Katherina, 2000: 198). Diğer bir tanımda ise vergi uyumu, beyannamenin yürürlükteki vergi

kanunlarına, yönetmeliklere ve yargı kararlarına uygun olarak eksiksiz ve zamanında verilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Roth vd., 1989: 21). Uluslararası Para Fonu (IMF)'de (2015:7) vergi uyumunu, vergi sistemiyle yürürlüğe konan yasal yükümlülüklerin karşılanması olarak tanımlamıştır.

İyi bir vatandaşlık göstergesi olarak görülen vergi uyumu OECD' nin de belirttiği üzere idari ve teknik olmak üzere iki şekilde sınıflandırılabilir (Yurdadoğ vd., 2016: 806). İdari vergi uyumu, yükümlünün biçimsel anlamda vergi kurallarına uyarak bildirimde bulunmasını, vergisini vaktinde ödemesini ifade etmekte ve ödeme sürelerine ilişkin idari kurallara uymayı kapsamaktadır (Anlar, 2007). Teknik vergi uyumu ise vergi kanunlarındaki teknik şartlara bağlı olarak vergilerin hesaplanması ve yükümlülerin kanunlar doğrultusunda görevlerini yerine getirmesi olarak ifade edilmektedir (Biberoğlu, 2006: 28). Teknik vergi uyumun sağlanabilmesi için, yükümlülerin ödeyecekleri vergilerin idare tarafından tam olarak hesaplanabilmesi gerekmektedir. Söz konusu durumun olabilmesi adına kanunlar yükümlüler için karmaşaya sebep olmayacak biçimde açık ve anlaşılır olmalıdır (Anlar, 2007). Aksi takdirde yükümlü iyi niyetli olsa da vergi kanunlarının yorumlanması ve uygulanmasında belirsizlik varsa hesaplanan vergi miktarında farklılıklar ortaya çıkabilecektir (Biberoğlu, 2006: 29).

Dünyadaki bütün ülkeler için vergi uyumunun sağlanması en önemli konular arasında yer almakta bu yüzden de vergi uyumuna farklı açılardan yaklaşılabilir. Vergi uyumu kamu maliyesi problemi, yasaların uygulanması, emek arzı problemi, ahlak problemi ve tüm bunların kombinasyonu olarak ele alınabilir (Andreoni vd., 1998: 818).

Yükümlülerin vergiye gönüllü uyum sağlamaları bir ülkeden diğerine farklılık gösterebilir. Örneğin bazı ülkelerde gerek devlet gerekse toplum vergisini tam ödemeyen yükümlülere olumsuz bakıp ağır yaptırımlar uygular iken, bazı ülkelerdeyse vergi kaçırma günlük yaşamın rutin bir parçası olarak görülebilir. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bakıldığında gelişmiş ülkelerde vergi uyumunun daha yüksek, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise vergi uyumunun daha düşük olduğu söylenebilir (Göksu ve Saruç, 2012).

Yükümlülerin vergi ödemeye gönüllü olmaları bakımından, kapsayıcı ve tarafsız bir terim olan vergi uyumunun daha iyi analiz edilebilmesi için vergi uyumunun tam karşıtı olan vergi uyumsuzluğu kavramının da bilinmesi gerekmektedir (Kirchler ve Wahl, 2010: 333; Kitapçı, 2015: 27-28). Vergi uyumsuzluğu vergiye ilişkin yükümlülüklerin bilerek veya bilmeyerek tam veya zamanında yerine getirilmemesi şekline ifade edilmektedir (Kumluca,

2003: 92). Yükümlülüğün bilerek düşük gösterilmesinin yanı sıra yanlış anlama, yanlış bilgi alma, dalgınlık ve buna benzer nedenler dolayısıyla düşük gösterilmesi de vergi uyumsuzluğu kapsamına girmektedir (Roth vd., 1989: 2).

Vergiden kaçınma veya vergi kanunlarını ihlal ederek daha az vergi ödeme isteği yükümlüleri vergiye uyumsuz davranmaya iten sebeplerdendir (Kirchler ve Wahl, 2010: 333). Vergiden kaçınma durumu hukuki ve meşru olması dolayısıyla bazı kaynaklarda uyumsuzluk kapsamında görülmemekle birlikte, uygulamada vergi kaçırmaya sebep olduğundan yani her ne kadar yasalardaki boşluklardan faydalanılsa da vergi kayıplarına sebep olduğu için vergi uyumsuzluğu kapsamına girebilir (Aktan, 2006: 191-192).

Vergi uyumsuzluğu da iradi ve gayri iradi olarak sınıflandırılabilir. İradi uyumsuzlukta yükümlüler bilinçli olarak vergiye ilişkin görevlerini yapmamakta ya da bu görevlerini eksik yerine getirmektedir. Burada yükümlünün amacı üzerindeki vergi yükünden kurtulmaktır. Gayri iradi vergi uyumsuzluğunda ise kişinin bilerek ve isteyerek yükümlülüklerini yerine getirmemesi söz konusu değildir. Yükümlü istem dışı olarak örneğin yanlış anlama, dalgın olma veya bilgi eksikliği gibi nedenlerle vergiye uyumsuz davranmaktadır. Dolayısıyla dürüst bir vergi yükümlüsü de verginin doğru hesaplanmaması, vergi kanunlarına ilişkin bilgi düzeyinin yetersiz olması, sıklıkla değişen veya karmaşık olan kanunları takip edememe gibi sebepler nedeniyle vergiye uyumsuz görülebilir (Biberoğlu, 2006: 29-30).

2.3.1. Vergi Uyumunu Açıklayan Modeller

Vergi uyumunu açıklamada klasik ve sosyo psikolojik olmak üzere iki model bulunmaktadır. Klasik yaklaşım Rasyonel Beklentiler Teorisi (Allingham–Sandmo Modeli, Ekonomik Yaklaşım Modeli) olarak bilinirken, diğer model Ahlaki Duygular Teorisi veya Tutumsal Model olarak bilinmektedir (Kitapçı, 2015: 40).

2.3.1.1. Rasyonel Beklentiler Teorisi

Literatürde Allingham-Sandmo modeli, caydırma modeli, beklenen fayda teorisi olarak da isimlendirilen Rasyonel Beklentiler Teorisi; Becker'in 1968 yılındaki ekonomik suçlar üzerine olan, klasik çalışmasından esinlenilerek ortaya çıkmıştır. Bu modelin vergi uyumu sorununa ilk kez uygulanması ise 1972 yılında Allingham ve Sandmo tarafından gerçekleştirilmiştir (Alm vd., 2017: 590; Sour, 2004: 46). Allingham ve Sandmo'nun fayda

maksimizasyonunu kullandığı bu model sonraki çalışmalar için temel teşkil etmiş ve birçok ekonomistin katkısıyla geliştirilmiştir (Saruç, 2015: 36).

Allingham ve Sandmo konuyla ilgili yapmış oldukları çalışmalarında, yükümlülerin net gelirlerini maksimize etmek amacıyla vergi kaçırdıklarına vurgu yapmışlardır (Allingham ve Sandmo, 1972: 324). Zaten Rasyonel Tercihler Teorisi'nin temelinde homo economicus insan anlayışı yatmaktadır. Buna göre bireyler doğası gereği maksimum düzeyde fayda sağlamayı, minimum düzeyde ise içsel maliyete katlanmayı amaçlamakta ve karar alıp tercihlerde bulunurken de söz konusu bu durumları dikkate almaktadırlar. Dolayısıyla imkânları ölçüsünde az vergi ödemeyi veya hiç ödememeyi tercih ederken bu doğrultuda tutum ve davranış sergilemektedirler (Aktan, 2006: 125).

Rasyonel Beklentiler Teorisi'ne göre yükümlüler, vergi karşısında sergileyecekleri tutum ve davranışlarına karar verirken denetlenme ve ceza alma ihtimalini göz önünde bulundururlar (Allingham ve Sandmo, 1972: 324). Denetimlerin ve cezaların sıklığı ile vergi kaçırma arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur (Alm ve Gomez, 2008: 74).

Bu yüzden yükümlü faydasını en üst düzeye çıkarmak için ne kadar gelir beyan edeceğine karar vererek denetlenmeyeceğini hesaplamaya çalışır. Yükümlünün ne kadar gelir beyan edip etmeyeceği, riske girip girmeyeceğine yönelik tercihi ile yakından ilişkilidir (Alm, 1996: 122).

Rasyonel Beklentiler Teorisi yükümlülerin, ceza ve denetlenme sıklığını bildiği ve fayda fonksiyonunun ise yalnızca gelirden oluştuğu varsayımına dayanmaktadır. Yükümlüler vergi kaçırdıkları için utanmamakla beraber vergilerini tam olarak ödedikleri zaman da mutluluk duymamaktadırlar (Saruç, 2015: 36). Diğer bir ifadeyle ahlaki değerlerin, sosyal normların ve diğer psikolojik faktörlerin vergi kaçırma eğilimi üzerinde herhangi bir etkisi yoktur (Sandalcı ve Sandalcı, 2017: 76). Yapılan sonraki çalışmalar vergi kaçırmanın yalnızca yaptırıma bağlı olmadığına, vergi ödemeyi etkileyen farklı faktörler olduğuna, örneğin vergi denetimlerinin ve cezaların düşük olduğu birçok ülkede vergi uyumunun yüksek olduğuna vurgu yaparak bu yaklaşımı eleştirmişlerdir (Bilgin, 2011: 263). Dolayısıyla algılar, tutumlar, ahlaki değerler, sosyal normlar, güven, eşitlik ve adalet duygusu, demografik özellikler gibi birçok değişkenin vergi uyumunu etkilediği söylenebilmektedir (Saruç, 2015: 49).

2.3.1.2. Ahlaki Duygular Teorisi

Yükümlülerin vergiye uyum sağlayıp sağlamamasını psikolojik ve etik yönden ele alan Ahlaki Duygular Teorisi' ne göre, bireylerin vergiye uyum sağlamalarında sadece bireysel çıkar ve faydalarını maksimize etme isteği etkili değildir. Tutum ve davranışlara yön veren faktörlerin başında gelmesi sebebiyle psikolojik algılamalar da vergi ödeyip ödememede etkilidir. Dolayısıyla bireyler vergiyi algılama durumuna göre vergiye uyum sağlayacaklardır (Şentürk, 2014: 131). Ayrıca “ahlaki, dinsel, hukuki, kültürel, siyasi ve idari” faktörler de yükümlülerin veriye uyum gösterip göstermemeleri üzerinde etkilidir (Aktan ve Savaşan, 2009: 19). Örneğin bireyler vergilerin nereye harcandığını göz önünde bulundurabilirler. Eğer ödedikleri vergilerin hem istekleri doğrultusunda hem de etkin şekilde kullanıldığını düşünürlerse vergiye uyum gösterebilirler.

2.4. Yerel Vergilere Uyumun Önemi

Tüm ülkelerde kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez birimleri olan yerel yönetimler hem halkın günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla birtakım (temizlik, kanalizasyon, çöp toplama, ulaşım gibi) hizmetler sunmakta hem de ülkenin kalkınması için gerekli olan eğitim, sağlık ve altyapı gibi önemli görevleri üstlenmektedirler. Bunun yanı sıra hızlı kentleşme, nüfusta artış, göç gibi nedenlerle kentli nüfusun hizmet taleplerinde meydana gelen artış da yerel yönetimler tarafından giderilmektedir. Ayrıca teknolojik gelişmeler sonucu oluşan yeni hizmet talepleri de yerel yönetimlerce karşılanmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2009: 260).

Daha önce de belirtildiği üzere söz konusu hizmetlerin yerine getirilmesinde en önemli yerel yönetim birimi belediyelerdir. Hizmetlerin etkin sunulabilmesi adına belediyelerin zamanında ve istenen düzeyde gelir elde etmesi oldukça önemlidir (Korlu vd., 2016: 444).

Yerel vergilerin, toplam belediye gelirleri içindeki payının önemsiz bir düzeyde olması durumunda yerel yöneticiler, kendilerini göreve getiren halka karşı değil de kendilerini finanse eden merkezi yönetime karşı sorumlu hissedeceklerdir. Halk ise aldığı yerel hizmetleri merkezi yönetimle ilişkilendirecek ve merkezi yönetimi sorumlu tutacaktır. Dolayısıyla yerel vergiler sadece yerel yönetimleri finanse etmiş olacak ancak yerelleşmeden beklenen yararlar sağlanamayacaktır (Sağbaş, 2003: 177).

Yerel yönetimler tarafından toplanan vergiler yerel halk tarafından iyi bir şekilde algılanmazsa, sunulan yerel hizmetlerin maliyeti olduğundan daha az görülebilecek bunun sonucunda ise yerel nitelikli kamusal malların arzında artış ortaya çıkacaktır. Oysa yerel yönetimler vergi kaynağına rahatlıkla nüfuz edebiliyorsa merkezi yönetime kıyasla vergi etkinliği açısından daha avantajlı olabilirler. Fakat hem yerel hem de merkezi yönetimin aynı vergi kaynağını kullanması kaynağın kurumasına, çifte vergilendirme sorununun ortaya çıkmasına sebep olabilir. Ayrıca yükümlülerin vergiye bakışını olumsuz etkileyerek vergiden kaçınma ve vergiye karşı direnç gösterme gibi olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilir (Türkoğlu, 2014: 424).

Yerel yönetimler, yerel nitelikli bazı vergileri, yükümlülerin tercihlerine uygun hale getirerek yükümlülerin vergiye karşı dirençlerini kırabilme hususunda merkezi yönetime göre daha avantajlıdır. Fakat Türkiye’de bu uygulamayı imkânsız kılan hukuki engeller bulunmaktadır. Anayasa, Bakanlar Kurulu’na vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafiyet, istisna, indirim ve oranlarına ilişkin olarak kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar dâhilinde değişiklik yapma yetkisi vermiştir (Türkoğlu, 2014: 424).

2.5. Yerel Vergilere Uyum Üzerinde Etkili Olan Faktörler

Yerel vergilerin daha çok fayda ilkesi doğrultusunda belediyelerce toplanmasına karşın, merkezi vergilerin ödeme gücü doğrultusunda toplanması yükümlülerin yerel ve merkezi vergileri farklı algılamasına ve bu vergilere farklı bakmasına yol açabilmektedir (Korlu vd., 2016: 445).

Yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde etkili olan faktörler bireysel ve çevresel faktörler şeklinde ilk bölümde açıklanmıştır. Merkezi vergilere uyum üzerinde etkili olan faktörlerin yerel vergiler üzerinde de etkili olması kaçınılmazdır. Fakat söz konusu faktörlerden bazıları nitelikleri itibarıyla yerel vergiler üzerinde anlamlı farklılıklar meydana getirebilir. Bu nedenle söz konusu faktörler “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihinin uyumu”, “Vergilerin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi ile yükümlü arasındaki ilişki” ve “yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” şeklinde belirlenmiş ve bu faktörler incelenmiştir.

2.5.1. Kamusal Hizmetlerin Yükümlü Tercihiyle Uyumu

Büyük ölçüde vergilerle finanse edildikleri için bireyler tarafından vergi ödemenin karşılığı olarak görülen kamu harcamalarının, yükümlü tercihleriyle uyumlu olması gerek

merkezi gerekse yerel vergilere bakış üzerinde etkili olan bir faktördür. Vergiler ile kamusal harcamalar arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişki mali değişim, mali bağlantı olarak ifade edilmektedir (Kitapçı, 2015: 53). Ekonomik olmaktan ziyade psikolojik bağlantıya dayalı bu ilişkide yükümlüler ödedikleri vergilerle faydalandıkları hizmet arasında bir karşılaştırma yaparlar. Bu karşılaştırma doğrultusunda vergiye uyum gösterip göstermeyeceklerine karar verirler (Karabacak, 2005). Ayrıca vergi gelirleri ile sunulan hizmetlerin bireylere fayda sağlaması yükümlülerin ödedikleri vergiler ile aldıkları hizmetleri kıyaslayarak vergi sisteminin adil olup olmadığı algısını da etkileyebilmektedir (Saruç, 2015: 54).

Yapılan ampirik çalışmalar neticesinde kamusal hizmetlerin yükümlü tercihine uyumlu olmasının vergiye bakışı olumlu etkileyeceği yönünde sonuçlar bulunmuştur. Örneğin Alm ve McKee'nin (1998: 270) yapmış oldukları çalışmada elde ettikleri sonuçlardan biri de yükümlülerin iyi bir kamu hizmeti aldığını düşünmesinin onları daha fazla vergi ödemeye sevk ettiğidir. Yine aynı şekilde James ve Alley (2002: 29) de kamu harcamalarının vergi uyumunu arttırabileceğini ifade etmiştir.

Demokratik her ülkede açıklığın esas, gizliliğin ise istisna olması sebebiyle, sunulan kamusal hizmetler konusunda halkın bilgi sahibi olabilmesi önemli bir konudur. Kamusal hizmetlerin belirlenmesi ve yürütülmesinde halkın bilgilendirilmesi bir hak olmanın yanı sıra demokratik bir ödev olarak da karşımıza çıkmaktadır (Kocaman, 2006: 16). Yükümlülerin tercihleriyle uyumlu olan kamusal hizmetlerin, vergi uyumunu arttıracığı düşünüldüğünde, yerel vergilerin bu konuda daha avantajlı olduğu söylenebilir.

Yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetler ile merkezi yönetim tarafından sunulan hizmetler kıyaslandığında, yerel yönetimler halkın tercihlerine uygun hizmet sunan birimler olarak ön plana çıkmaktadır. Merkezi yönetimdeki aşırı büyüme ve hizmetlerin tek bir yerden sunulması sebebiyle sunulan hizmetlerin halkın tercihiyle uyumlu olmayacağı düşünülmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2007: 155-156).

Kamusal hizmetlerin yerel yönetimlere devredilmesini savunan görüşe göre de yükümlülerin tercihleri ve ihtiyaçları yerel yönetim birimlerince daha iyi tespit edilebilir. Merkezi yönetimin hizmetin sunulduğu mekâna fiziksel olarak uzak olması etkin karar verme mekanizması için gerekli bilginin üretilmesi ve kullanılması ihtimalini zayıflatır (Kesik, 2005: 82). Yerel yönetimler merkezi yönetime oranla halka daha yakındırlar. Bu yönetim birimlerinin yerel koşullar ve yöre halkının tercihleri konusunda daha iyi bilgi

sahibi oldukları genel kabul görmektedir. Bu nedenle de yöre halkının tercihlerine uygun hizmet sunmada daha avantajlıdırlar. Yerinden yönetimle birlikte, kamu hizmetlerinin yerel yönetimlerce gerçekleştirilmesinin piyasa benzeri bir rekabet oluşturacağı ve yerel halkın tercihlerine uygun mal ve hizmet sunumu sağlanacağı literatürde sık sık dile getirilmektedir (Azraf vd., 2001: 6-7). Ayrıca yerel yönetimlerin merkezi yönetime kıyasla daha küçük hizmet sunan birimler olması dolayısıyla bireylerin hizmetlere olan tercihlerini daha iyi yansıtmaktadırlar. Bu yüzden yerel taleplere uygun hizmetleri sunma konusunda yerel yönetimler daha avantajlı görülebilirler (Türkoğlu, 2013: 47).

Yerel halk da söz konusu mallara yönelik tercihlerini daha kolay ve etkin bir şekilde yerel yönetimlere ileterek, sunulan hizmetlerin tercihleriyle uyumlu olup olmadığını bilinçli olarak gözlemleyebilirler. Halkın aynı tercihlerini merkezi yönetime iletebilmeleri hem daha zor hem de daha az etkindir (Nadaroğlu, 2001: 32).

Yerel nitelikteki hizmetlerin sunumunda en şeffaf ve hesap verebilir hizmet sunan idari birim olma potansiyeli bulunan yerel yönetimler; hizmet sunumunun yükümlü tercihlerine uygunluğunu sağlamada merkezi yönetime kıyasla daha iyi olmalarının yanı sıra daha az bürokrasi, hizmet maliyeti konusunda daha iyi bilgi ve katılımcılığın mali sorumluluk ve hesap verilebilirliği artırması nedeniyle kaynak kullanımında da etkinliği sağlayabilirler (Ulusoy ve Akdemir, 2007: 154-155). Eğer yerel yönetimler kaynaklarını etkin kullanmazlarsa vergi tabanlarını kaybetme riski ile karşı karşıya kalabilirler. Hizmetlerin halkın tercihlerine uygun olması durumunda ise yükümlüler ödedikleri yerel vergilerle yararlandığı hizmetler arasında yakın bir bağ kurarak vergiye daha kolay uyum sağlayabilecektir (Azraf vd., 2001: 6-7; Girma, 2005: 5). a

2.5.2. Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı

Temel görevi halka hizmet sunmak olan devletin en önemli gelir kaynaklarından birini vergiler oluşturmaktadır. Her ne kadar vergiler kamusal hizmetleri karşılamak amacıyla toplansa da yükümlü açısından bakıldığında herhangi bir özel karşılığı bulunmamaktadır (Şentürk, 2014: 130). Yükümlüler ödedikleri vergiler ile hizmetlerden sağladıkları faydaları karşılaştırarak vergilerin kullanılma şekli konusunda hassas davranmaktadırlar (Torgler, 2003b: 351). Yükümlüler açısından ödenen vergi ile alınan hizmetlerin eşdeğerli olmaması, vergilerin kendi beklentileri dışında kullanılması psikolojik açıdan vergiden kaçınmaya yol açan etkenlerdendir (Aydoğan, 2017: 19-20). Ayrıca toplanan vergilerin israf edildiğini ve kendisine herhangi bir fayda sağlamadığını düşünen

yükümlüler de vergi ödememek için yasal veya yasa dışı birtakım yollara başvurabilirler (Şenyüz, 1995: 42; Karabacak, 2005). Örneğin yükümlü vergi ödemenin bir vatandaşlık görevi olduğunu düşünse bile ödediği vergilerin verimli kullanmadığını düşünüyorsa, devlete duyduğu güveni ve inancı kaybederek vergi ödemekten vazgeçebilir (Canbay ve Çetin, 2007: 61).

Yükümlülerin vergiye bakışını olumsuz etkileyen şeylerden biri de vergi gelirlerinin etkin kullanılmadığı algısıdır. Bu algının yükümlülerin onayı alınmaksızın vergilerin uygulama konulması sonucu ortaya çıktığına dikkat çekilmektedir. Özellikle son yirmi yıllık süreç içerisinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda yetkilerin yerel yönetimlere aktarılması konusuna önem verilmektedir. Fakat burada vergi gelirlerini oluşturma potansiyeli zayıf olan alt seviyedeki idarelere böyle bir sorumluluğun devredilmemesi gerektiğine de vurgu yapılmaktadır (Dulupçu vd., 2014: 49).

Etkinlik en az maliyetle halkın tercihleriyle uyumlu ve yeterli düzeyde kamusal mal üretilmesini gerekli kılmaktadır (Rubinfeld, 1987: 572). Yerel yönetimlerin vergi gelirlerini etkin kullanmada vergiler ile harcamalar arasındaki ilişkinin daha şeffaf olması sebebiyle avantajlı olduğu ifade edilmektedir (Torgler, 2003b: 28).

2.5.3. İdare Yükümlü İlişkisi

Yükümlülerin vergiye bakışı üzerinde etkili olan faktörlerden biri de idare ile yükümlü arasındaki ilişkidir. Vergi kanunlarında belirtilen vergilerin tam olarak toplanmasının yanı sıra diğer mali yükümlülüklerin de yerine getirilmesini amaçlayan vergi idareleri yükümlüler ile doğrudan ilişki içinde olan kurumlardır (Şentürk, 2014: 134).

Vergi idarelerinin yükümlüler ile diyaloglarının iyi, yükümlülere karşı davranışlarının olumlu, gerek nicel gerekse nitel anlamda personelin yeterli olması yükümlülerin vergiye bakışını olumlu yönde etkileyebilir.

Vergilendirme sürecinde yükümlüler ile karşı karşıya gelen vergi idaresinde çalışan personelin yükümlünün psikolojisi üzerinde önemli etkisi vardır. Bir ülkede uygulanan vergi kanunları ne kadar düzgün olursa olsun vergi etkinliğini sağlamada tek başına yeterli değildir. Vergi idaresi çalışanlarının da uyumlu, hoşgörülü, bilgili olması ve yükümlülere yol göstermesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle idarenin yükümlülerin vergiye bakışını olumlu yönde etkilemesi, yükümlüyü psikolojik açıdan vergiye hazırlaması ve vergiye karşı direncini kırmaya çalışması gerekmektedir (Yenigün, 2012: 44). Ayrıca iyi işleyen bir idari

yapının kurulabilmesi ve mevzuatın doğru uygulanabilmesi için çalışan personelin nitelikli olması da önem arz etmektedir (Yeniçeri, 2004: 995). İdarenin mesleki anlamda bilgisinin yetersiz olması, keyfi uygulamaları yaygınlaştırarak yükümlülerin beklentilerini karşılayamayacaktır. Dolayısıyla yükümlüler endişe ve şüphe duyarak vergiye olumsuz yaklaşabilecek ve vergiye karşı direnç gösterebileceklerdir (Yenigün, 2012: 44).

Yükümlü idare ilişkilerinde rol oynayan diğer bir durum idarede çalışan personel sayısıdır. Personel sayısının az, iş yükünün ise fazla olduğu bir ortamda personelin çalışma isteği kırılacak, yükümlülerin işleri karışıp uzayacaktır. Vergi idaresi yüzünden karışan ve uzayan vergi işleri nedeniyle yükümlü olumsuz yönde etkilenebilecek ve bu durum vergi idarelerine karşı önyargı beslemelerine yol açarak yükümlünün vergiye bakışını olumsuz etkileyebilecektir (Çelebi, 2016: 47).

Yükümlü ile idare arasındaki ilişkiyi olumlu etkileyen unsurlardan biri verginin ödenmesi konusunda kolaylık sağlanmasıdır. Örneğin vergilerin ödeme zamanlarına ilişkin yapılan hatırlatmalar, ödeme noktaları, kredi kartı ile taksitli olarak ödeme yapma olanağı, elektronik ortamda ödeme yapabilme, mobil uygulamalar, e- beyannameler gibi kolaylıklar yükümlüler ile idare arasındaki ilişki olumlu etkilemektedir. Ayrıca yükümlülerin istek ve şikâyetleri karşısında yapılan hızlı dönüşler, uygulamalarda meydana gelen değişikliklerin yükümlülere bildirilmesi ve belediye personelinin yükümlüye olumlu yaklaşımı da yükümlü ile olan ilişkiyi olumlu etkilemektedir (Şentürk, 2014: 135).

İdare ile yükümlü arasındaki ilişki karşılıklı güvene dayanırsa yükümlü kendisine adil ve objektif bir biçimde yaklaşıldığını düşünerek vergiye uyum sağlayabilir. Aynı koşullara sahip olanlara farklı davranıldığının düşünülmesi durumunda ise vergiye olumsuz bakarak vergi karşısında direnç gösterebilir. Bunun sonunca ise mümkün olduğunca vergiden kaçınarak kayıt dışı kalmayı tercih edebilir (Devrim ve Turgay, 2004: 828).

Sundukları hizmetleri halka en yakın düzeyde yerine getiren yerel yönetimler halkla doğrudan ilişki kurmak durumundadırlar. Yöre halkının ortak ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kurulan yerel yönetim birimleri halk üzerinde etkili olmak, olumlu etki bırakabilmek istiyorsa öncelikle halkı iyi bir şekilde tanımalı ve doğru anlamalıdır (Tortop, 2005: 50). Ayrıca belediyelerin muhattap olacağı yükümlü sayısının az olması iş yükünün daha az olacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yükümlüler ile iyi ilişkiler kurma konusunda yerel yönetimlerin daha avantajlı olduğu ifade edilebilir.

2.5.4. Yüklümlülerin Diğer Yüklümlüler Hakkındaki Düşünceleri

Yüklümlülerin vergi ödeyip ödememeye karar vermesi diğer yüklümlüler hakkındaki düşüncelerinden etkilenebilir. Yüklümlü açısından adalet duygularının zedelenmesi, kandırılmış olarak hissetmek yüklümlülerin içsel motivasyonunu etkilemektedir (Kitapçı, 2015: 35).

Yüklümlünün diğer yüklümlüler hakkındaki düşüncelerine yön veren hususlardan biri mali sorumlulukların kanunlara uygun olarak yerine getirilip getirilmediğidir. Kanunlara uygun şekilde hareket eden bir yüklümlü, diğer yüklümlülerin aynı şekilde hareket etmediğini görürse haksızlığa uğradığını ve daha fazla vergi yüküne maruz kaldığını düşünebilir (Şenyüz, 1995: 40).

Yüklümlünün diğer yüklümlülerin vergisel durumlarına ilişkin bilgi sahip olması, kendisini diğer yüklümlülerle kıyaslayarak vergi baskısının yüksekliği hakkında fikir edinmelerine olanak vermektedir. Özellikle yüklümlü kendisiyle aynı sosyo-ekonomik grupta olan yüklümlülerin daha düşük vergi ödediklerini öğrenirse, üzerlerinde vergi yükünü daha çok hissederek vergi karşısında gösterdikleri tepkileri daha sert olabilir (Aydoğan, 2017: 19). Diğer yandan yüklümlü diğer yüklümlülerinde vergiye ilişkin görevlerini getirdiklerini inanıyorsa kendisi de aynı doğrultuda hareket ederek vergiye ilişkin ödevlerini yerine getirebilir (Alm vd., 2017: 587).

Kendisiyle aynı durumda olan başka bir yüklümlünün aynı miktarda vergi ödemesine karşılık daha fazla kamusal hizmetten faydalandığını düşünme durumu da vergi kaçırma eğiliminde etkili olabilir. Tersisi durumda ise yani ödediği vergiye nazaran daha fazla hizmetten yararlandığını düşündüğünde ise yüklümlü, kendisini diğer yüklümlüler karşısında avantajlı hissederek vergiye uyum sağlayabilir (Karabacak, 2005).

Yüklümlüler eğer vergi kaçırmanın yaygın olduğuna ve bunun kabul edilebilir bir davranış olduğuna inanıyorsa ve vergi ödemeyenler cezalandırılmıyorsa kendileri de vergi kaçırma davranışında bulunabilirler (Tuay ve Güvenc, 2007: 25; Kirchler vd., 2008: 218). Çoğunlukla vergi kaçırıcılar diğer yüklümlülerin kendilerinden daha fazla vergi kaçırdıklarına, kendilerinin ortalamadan daha fazla vergi ödediklerine inanırlar (Wenzel, 2005: 865).

Merkezi yönetim tarafından idare edilen vergilere ilişkin diğer yüklümlüler hakkında bilgi sahibi olma olasılığı çok düşüktür. Ancak yerel yönetimlerin alan darlığı, vergi

kaynaklarını kavramadaki etkinliği ve denetim imkânı vergi ödemeyenler üzerinde caydırıcı bir etki yaratacağından yükümlülerin diğerk yükümlüler hakkındaki düşünceleri daha net olacaktır. Bu durum vergisel yükümlölüklerini doğru olarak yerine getiren yükümlüler üzerinde olumlu etki yaratacaktır (İpek, 2010: 53).

Merkezi vergilerin daha çok ödeme gücü, yerel vergilerin ise faydalanma ilkesi doğrultusunda alınması sebebiyle yükümlülerin bu iki vergiye bakışları farklı olabilmektedir. Ayrıca her ne kadar yükümlülerin merkezi vergilere bakışları üzerinde etkili olan faktörlerin yerel vergilere bakış üzerinde de etkili olması beklense de bu faktörlerden bazıları yerel vergilere uyum üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturabilir. Bu yüzden yerel vergiler ve vergi uyumu arasındaki ilişkinin ele alındığı bu bölümde öncelikle yerel vergilerin önemine değinilmiştir. Sonrasında ise “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi”, “Yükümlülerin diğerk yükümlüler hakkındaki düşünceleri” olarak belirlenen dört faktörün yerel vergilere bakış üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Yükümlülerin yerel vergilere bakışının hangi faktörlerden etkilendiğı ve bu faktörlerden hangilerinin etkisinin daha yüksek olduğunun belirlenmesi için konuya ilişkin ampirik çalışmaların da yapılması gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜKÜMLÜLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE YEREL VERGİ UYUMUNA YÖNELİK ÇANAKKALE MERKEZ İLÇEDE BİR ANKET UYGULAMASI

Yükümlülerin yerel vergilere bakışı üzerinde etkili olan faktörlerin saha çalışmasıyla açıklandığı bu bölümde Çanakkale ili merkez ilçede gerçekleştirilen anket çalışmasına ait sonuçlar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Devletin kamusal hizmetleri sunarken kullandığı en önemli gelir kaynaklarından birini vergiler oluşturmaktadır. Bu yüzden devlet daha fazla gelir elde edebilmek adına birtakım ekonomik yöntemler uygulamaktadır. Her ne kadar vergiler kamusal hizmetlerin finansmanında kullanılsa da yükümlüler üzerinde bir yük oluşturmaktadır. Dolayısıyla vergi gelirlerini arttırmak için yalnızca ekonomik yöntemlerin uygulanması yeterli değildir. Bir ülkedeki vergi sisteminin etkin ve adil olmakla birlikte, yükümlülerce de kabul edilmiş olması gerekmektedir. Böyle bir vergi sisteminin oluşturulması doğrultusunda yükümlülerin vergiye olan bakışlarının bilinmesi oldukça önemlidir.

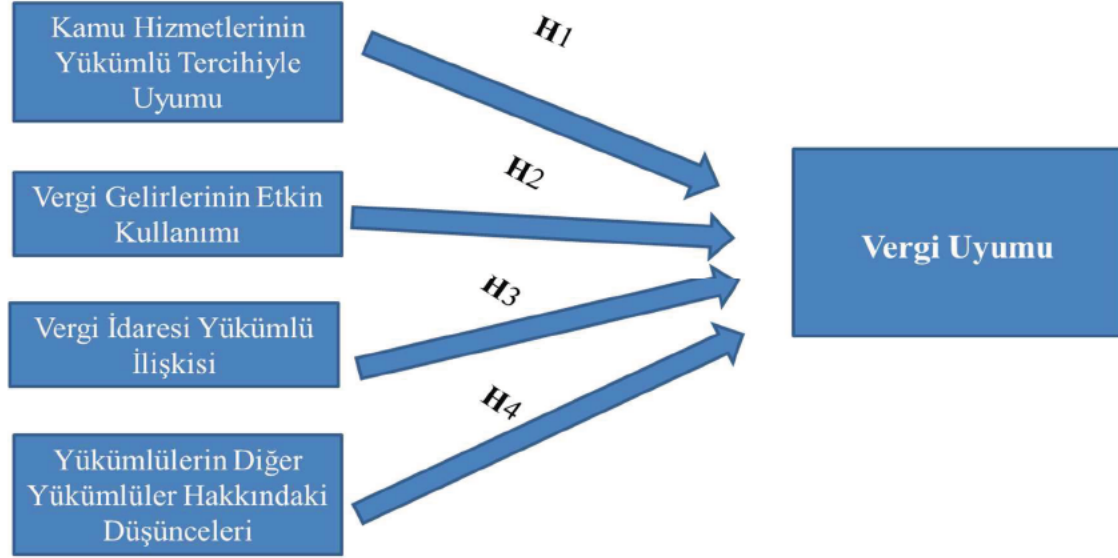
Yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen birtakım faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin hem merkezi hem de yerel vergiler üzerinde etkili olmasına karşın yerel vergilerin daha çok faydalanma ilkesine göre merkezi vergilerin ise daha çok ödeme gücüne göre alınması sebebiyle, yükümlülerin yerel ve merkezi vergilere bakışı farklı olabilmektedir. Çalışmada yükümlülerin vergiye bakışını etkileyen bireysel ve çevresel faktörlerden, yerel vergiler üzerinde anlamlı farklılıklar meydana getirebileceği düşünülen faktörler ele alınmıştır. Bu doğrultuda Çanakkale il merkezindeki yükümlülerin yerel vergilere olan bakışını etkileyen faktörlerin neler olduğunu ve bunların vergi uyumu üzerindeki etkisini belirlemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Hipotezler

Çalışmada bağımsız değişkenler “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi–yükümlü ilişkisi” ve “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişken ise vergi

uyumudur. Çalışma Çanakkale il merkezinde yaşayan yerel vergi yükümlüsü 450 kişiye yapılmıştır. Çalışmanın modeli Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Araştırmanın Kavramsal Modeli

Çalışmanın hipotezleri şunlardır:

H1: Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olması ile vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Vergi gelirlerinin etkin kullanımı ile vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi ile vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri ile vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3.3. Ölçekler ve Anket Formu

Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda yükümlülerin demografik özelliklerine yönelik sorular ile tamamlayıcı nitelikte sorular yer almaktadır. Yükümlünün cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, mesleği, gelir seviyesine ilişkin sorular demografik özellikleri belirlemeye yöneliktir. Yükümlülerin vergi ile ilgili ders alıp almadığı, gayrimenkulünün olup olmadığı, yerel vergi denilince ilk aklına gelen şeyin ne olduğu, belediye vergilerinden hangilerini duyduğu, hangilerini ödediği ve ödeme yöntemi gibi sorular ise tamamlayıcı nitelikteki kapalı uçlu sorulardır.

Anket formunun ikinci kısımda ise yükümlülerin yerel vergiye bakışı üzerindeki etkisi ölçülmek istenen kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu, vergi gelirlerinin

etkin kullanımı, vergi idaresi- yükümlü ilişkisi ve yükümlülerin diğer yükümlüler hakkında düşünceleri olarak belirlenen dört faktöre yönelik sorular bulunmaktadır. Ayrıca anketin ikinci kısmında vergi uyumunu ölçmeye yönelik sorular da yer almaktadır. Yükümlülerin yerel vergilere bakışını ve vergi uyumunu ölçmek amacıyla, literatür taraması ile daha önce yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda daha önceki çalışmalardan (Korlu vd., 2016; Yenigün, 2012; İpek ve Kaynar, 2009; Muter vd., 1993), elde edilen ölçekler adapte edilerek anket formu oluşturulmuştur. Katılımcıların psikolojik açıdan ankete olumlu yaklaşmasını sağlayabilmek adına anket formu iki sayfaya sığdırılmış ve soruların mümkün olduğunca basit ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Yükümlülerin yerel vergilere ilişkin soruları daha kolay anlayabilmesini sağlamak için soruların içinde belediye vergisi ifadesi kullanılmıştır.

İkinci kısımda katılımcılara yöneltilen sorular tutumları ölçmeye yönelik olması nedeniyle 5’li Likert ölçeğinde oluşturulmuştur. Sorulan sorulara katılım derecesine göre “kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” şeklindeki cevaplardan birinin verilmesi istenmiştir.

3.4. Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın evrenini Çanakkale il merkezinde yaşayan 18 yaş üstündeki bireyler oluşturmaktadır. Bireyler arasında herhangi bir fark gözetmeksizin Çanakkale il merkezinde yaşayan 450 kişiye anket uygulanmıştır. Bunlardan 48 tanesi değerlendirmeden uzak olduğu için analize dâhil edilmemiştir.

Anket uygulamasına geçilmeden önce pilot bir çalışma gerçekleştirilerek yapılan eleştiriler ve görüşler dikkate alınmış ve sahaya çıkılmadan önce anket formu tekrar güncellenmiştir. Anketler internet veya posta yoluyla yapılmamış yüz yüze uygulanmıştır. Böylece anket uygulamasının en önemli dezavantajlarından biri olan geri dönüş problemi önlenmeye çalışılmıştır. Veriler 2018 yılının Mart ve Nisan ayları içerisinde yaklaşık bir buçuk aylık zaman dilimi içerisinde toplanmıştır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Ölçekten elde edilen veriler analiz edilirken IBM SPSS 22.0 paket programından yararlanılmıştır. Demografik bilgilere ilişkin frekans dağılımları birinci aşamada sunulmuştur. İkinci aşamada ise ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin geçerliliğini test edebilmek için açıklayıcı faktör analizi (AFA) kullanılmıştır.

Faktör analizinde alt boyutlarına ayrılan faktörlerin her bir alt boyutu için “Kolmogorov-Simironov” ve “Shapiro-Wilk” normallik testi yapılmıştır. Veriler normal dağılıma uymadığı için grup farklılıkları sınamasında, her bir ikili grup için “Mann-Whitney-U”, üç ve daha fazla sayıdaki gruplar için ise “Kruskal Wallis” testi uygulanmıştır. Gruplar arasında farklılığın nereden kaynaklandığını belirleyebilmek için ise ortalama sıra (mean rank) değerleri incelenmiştir. Ölçek normal dağılıma uyum sağlamadığından ilişki analizleri sınanırken Kendall’s tau_b korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

3.6. Ölçeğin Güvenilirlik Analizi

Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için “Cronbach Alpha, İkiye Bölme (split), Paralel ve Mutlak Kesin Paralel (strict)” en yaygın kullanılan testlerdir. Cronbach Alpha testi sonucunda elde edilen değer eğer %70’in üzerinde ise elde edilen verilerin güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. Bazı araştırmacılar ise Cronbach Alpha değerinin %75’in üzerinde olması gerektiğini ifade etmektedirler. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha değeri 0.891 ile 0.902 arasında değişmektedir. Yapılan güvenilirlik testinin %70’in üzerinde sonuçlar vermesi sebebiyle anketin iç tutarlılığının sağlandığı, dolayısıyla elde edilen çıkarımların sosyal bilimler için kabul edilebilir güvenilirlikte olduğu söylenebilir. Tablo 3.1’de ölçeklerin güvenilirliğinin sağlandığını gösteren analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.1. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Faktörler	Cronbach Alpha
Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihleriyle Uyumu	0.901
Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı	0.898
Vergi İdaresi-Yükümlü İlişkisi	0.902
Yükümlülerin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri	0.900
Vergi Uyumu	0.891

3.7. Araştırmanın Bulguları

Çanakkale il merkezinde uygulanan ankete ilişkin elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir.

3.7.1. Ankete Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ankete katılanların demografik özelliklere ilişkin sorulara verdiği cevaplar sonucunda elde edilen frekans dağılımları Tablo 3.2’de gösterilmektedir.

Tablo 3.2. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	158	39,3
	Erkek	244	60,7
Yaş	18-30 Yaş Arası	150	37,3
	31-40 Yaş Arası	134	33,3
	41-50 Yaş Arası	72	17,9
	51-60 Yaş Arası	35	8,7
	61 Yaş ve Üstü	11	2,7
Medeni Durum	Bekâr	173	43,0
	Evli	229	57,0
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	47	11,7
	Lise	105	26,1
	Önlisans	61	15,2
	Lisans	124	30,8
	Lisansüstü	65	16,2
Vergi ile İlgili Ders	Evet	168	41,8
Alma Durumu	Hayır	234	58,2
Meslek	Ücretli (Memur, işçi vb.)	166	41,3
	Ticaret Erbabı	34	8,5
	Serbest Meslek Erbabı	45	11,2
	Çiftçi	7	1,7
	Emekli	25	6,2
	Ev Hanımı	26	6,5
	Çalışmıyor	29	7,2
	Diğer	70	17,4
Gelir Düzeyi	2000 TL ve Altı	149	37,1
	2001-4000 TL Arası	142	35,3
	4001-6000 TL Arası	82	20,4
	6001-8000 TL Arası	21	5,2
	8001 TL ve Üstü	8	2,0

Yükümlülerin cinsiyetlerine ilişkin dağılıma bakıldığında katılımcıların %60,7'sinin erkek %39,3'ünün ise kadın olduğu görülmektedir. Yükümlüler yaşlarına göre beş gruba ayrılmıştır. Tablo 3.2'de de görüldüğü üzere ankete katılanların %37,3'ü 18-30 yaş, %33,3'ü 31-40 yaş, %17,9'u 41-50 yaş, %8,7'si 51-60 yaş arasında iken %2,7'si 61 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların en yüksek olduğu yaş grubu 18-30 yaş iken en düşük olduğu yaş grubu 61 yaş ve üstüdür. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında ise %57,0 ile evlilerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ankete katılanların %30,8'i lisans, %26,1'i lise, %16,2'si lisansüstü, %15,2'si önlisans %11,7'si ise ilköğretim mezunudur. Eğitim düzeyinin yanı sıra vergiyle ilgili ders alıp almamanın vergiye bakış üzerinde etkili olup olmadığını belirleyebilmek için yükümlülere eğitim hayatları boyunca doğrudan veya dolaylı olarak vergiyle ilgili bir ders alıp almadığı sorulmuştur. Katılımcıların %58,2'si eğitim hayatları boyunca doğrudan veya dolaylı olarak vergiyle ilgili ders almadıklarını belirtirken, %41,8'i ders aldığını belirtmiştir.

Katılımcıların mesleklerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir. Ankete katılanların %41,3'ü ücretli (memur, işçi vb.), %8,5'i ticaret erbabı, %11,2'si serbest meslek erbabı, %1,7'si çiftçi, %6,2'si emekli, %6,5'i ev hanımı, %17,4'ü diğer meslek sahibi iken %7,2'si çalışmamaktadır.

Ankete katılanların %37,1'i 2000 TL ve altında, %35,3'ü 2001-4000 TL arasında, %20,4'ü 4001-6000 TL arasında, %5,2'si 6001-8000 TL arasında ve %2,0'si ise 8001 TL ve üzerinde kişisel gelire sahiptir.

3.7.2. Yerel Vergilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmanın ilk kısmında yükümlülere demografik özelliklerini belirlemenin yanı sıra gayrimenkul sahibi olup olmadıkları, yerel vergilerden ne anladıkları, belediye vergilerinden hangilerini duydukları, hangilerini ödedikleri ve ödeme yollarını belirlemeye ilişkin soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar Tablo 3.3, Tablo 3.4, Tablo 3.5 ve Tablo 3.6'da yer almaktadır.

Tablo 3.3. Gayrimenkul Sahibi Olma Durumu Frekans Dağılım Tablosu

	Frekans	%
Evet	188	46,8
Hayır	214	53,2
Toplam	402	100,0

Tablo 3.3'te görüldüğü üzere ankete katılanların %46,8'inin gayrimenkulü varken %53,2'sinin ise gayrimenkulü yoktur.

Tablo 3.4. Yerel Vergi Algısı Frekans Dağılım Tablosu

	Frekans	%
Belediye	211	52,5
Hizmet Alımı	60	14,9
Vatandaşlık Görevi	112	27,9
Diğer	19	4,7
Toplam	402	100,0

Katılımcıların %52,5'i yerel vergi denince aklına ilk gelen şeyin belediye olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %27,9'u vatandaşlık görevi , %14,9'u hizmet alımı, %4,7'si ise bu soruya diğer yanıtını vermiştir. Katılımcıların haberdar oldukları vergilere ilişkin istatistikler aşağıda Tablo 3.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Aşağıdaki Belediye Vergilerinden Hangilerini Duydunuz?

Vergi Türü	Frekans	%
Çevre Temizlik Vergisi	351	87,3
Emlak Vergisi	328	81,6
İlan ve Reklam Vergisi	239	59,5
Haberleşme Vergisi	205	51,0
Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	183	45,5
Eğlence Vergisi	143	35,6
Yangın Sigortası Vergisi	131	32,6
Hiçbiri	30	7,5

**Katılımcılar bu soruda birden fazla seçeneği işaretlemiştir.*

Katılımcılar tarafından en çok duyulan vergi “Çevre Temizlik Vergisi” iken en az duyulan vergi “Yangın Sigortası Vergisi” dir. Ankete katılanların %59,5'i İlan ve Reklam Vergisi'ni, %35,6'sı Eğlence Vergisi'ni, %51,0'i Haberleşme Vergisi'ni, %45,5'i Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi'ni, %32,6'sı Yangın Sigortası Vergisi'ni, %87,3'ü Çevre Temizlik Vergisi'ni, %81,6'sı Emlak Vergisi'ni duymuştur. Katılımcıların %7,5'i ise bu vergilerden hiçbirini duymadıklarını belirtmiştir.

Tablo 3.6. Aşağıdaki Belediye Vergilerinden Hangilerini Ödüyorsunuz?

Vergi Türü	Frekans	%
Çevre Temizlik Vergisi	274	68,2
Emlak Vergisi	214	53,2
Haberleşme Vergisi	119	29,6
Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	103	25,6
İlan ve Reklam Vergisi	71	17,7
Eğlence Vergisi	51	12,7
Yangın Sigortası Vergisi	58	14,4
Hiçbiri	50	12,4
Bilmiyorum	22	5,5

**Katılımcılar bu soruda birden fazla seçeneği işaretlemiştir.*

Ankete katılanların %17,7'si “İlan ve Reklam Vergisi'ni, %12,7'si Eğlence Vergisi'ni, %29,6'sı Haberleşme Vergisi'ni, %25,6'sı Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi'ni, %14,4'ü Yangın Sigortası Vergisi'ni, %68,2'si Çevre Temizlik Vergisi'ni,

%53,2'si Emlak Vergisi'ni" ödemektedir. Katılımcıların %12,4'ü hiçbir vergiyi ödemiyorken %5,5'i ise hangi vergileri ödediğini bilmemektedir.

Tablo 3.7. Belediye Vergilerini Genellikle Hangi Yolla Ödüyorsunuz?

Ödeme Türü	Frekans	%
Belediye	197	49,0
İnternet	143	35,6
Ödemiyorum	73	18,2
Diğer	49	12,2

**Katılımcılar bu soruda birden fazla seçeneği işaretlemiştir.*

Ankete katılanların belediye vergilerini ödeme yoluna bakıldığında %49,0'u genellikle belediye aracılığıyla vergilerini ödediklerini belirtmiştir. Bunu %35,6 ile internet yoluyla ödeme izlemektedir. Belediye vergilerini katılımcıların %12,2'si diğer yollarla öderken %18,2'si ise ödemediğini belirtmiştir.

3.8. Ölçeğe İlişkin Bulgular

Belirlenen faktörlere ait önermelere katılımcıların verdikleri cevapların ortalaması ile standart sapma değerleri Tablo 3.8, Tablo 3.9, Tablo 3.10, Tablo 3.11 ve Tablo 3.12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihlerine Uyumuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Faktör 1: Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihlerine Uymu	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ort.	Std.
1. Belediye, ihtiyaçlarıma uygun hizmetler sunmaktadır.	11,7	19,4	28,6	31,3	9,0	3,06	1,154
2. Belediye, sunacağı hizmetlere karar verirken benim fikrimi sormaktadır.	36,6	30,1	17,2	10,4	5,7	2,19	1,200
3. Belediyeye ödediğim vergilerin nereye harcandığını biliyorum.	25,9	24,6	21,6	19,7	8,2	2,60	1,284
4. Belediyeye ödediğim vergilerin karşılığında doğrudan fayda sağlayacağım hizmetler sunulmaktadır.	9,7	25,1	34,1	23,6	7,5	2,94	1,083
Genel						2,698	± 0,390

Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihine Uymu faktörünün genel ortalaması “Kararsızım” yönünde 2,698 iken standart sapma değeri 0,390 olarak bulunmuştur.

Önerme 1: “Belediye, ihtiyaçlarıma uygun hizmetler sunmaktadır.” önermesine katılımcıların %11,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %19,4’ü “Katılmıyorum”, %28,6’sı “Kararsızım”, %31,3’ü “Katılıyorum” ve %9,0’u ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,06 ve standart sapma değeri ise 1,154 olarak bulunmuştur.

Önerme 2: “Belediye, sunacağı hizmetlere karar verirken benim fikrimi sormaktadır.” önermesine katılımcıların %36,6’sı “Kesinlikle Katılmıyorum”, %30,1’i “Katılmıyorum”, %17,2’si “Kararsızım”, %10,4’ü “Katılıyorum” ve %5,7’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,19 ve standart sapma değeri ise 1,200 olarak bulunmuştur.

Önerme 3: “Belediyeye ödediğim vergilerin nereye harcandığını biliyorum.” önermesine katılımcıların %25,9’u “Kesinlikle Katılmıyorum”, %24,6’sı “Katılmıyorum”, %21,6’sı “Kararsızım”, %19,7’si “Katılıyorum” ve %8,2’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,60 ve standart sapma değeri ise 1,284 olarak bulunmuştur.

Önerme 4: “Belediyeye ödediğim vergilerin karşılığında doğrudan fayda sağlayacağım hizmetler sunulmaktadır.” önermesine katılımcıların %9,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %25,1’i “Katılmıyorum”, %34,1’i “Kararsızım”, %23,6’sı “Katılıyorum” ve %7,5’i ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,94 ve standart sapma değeri ise 1,083 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.9. Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Faktör 2: Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ort.	Std.
5. Belediyelerce toplanan vergiler savurgan bir şekilde harcanmaktadır.	7,5	22,9	43,3	16,2	10,2	2,99	1,049
6. Belediyeye ödenen vergiler, belediyenin hizmetlerini karşılamaya yetecek düzeydedir.	6,5	12,7	37,6	28,1	15,2	3,33	1,081
7. Belediyeye ödediğim vergilerle aldığım hizmetlerin orantılı olduğunu düşünüyorum.	10,7	28,4	37,8	16,7	6,5	2,80	1,048
8. Belediyeye ödediğim vergilerin ban hizmet olarak geri döneceğini düşünüyorum.	9,7	19,4	28,6	33,1	9,2	3,13	1,126
Genel						3,062	± 0,224

Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı faktörünün genel ortalaması “Kararsızım” yönünde 3,062 iken standart sapma değeri 0,224 olarak bulunmuştur.

Önerme 5: “Belediyelerce toplanan vergiler savurgan bir şekilde harcanmaktadır.” önermesine katılımcıların %7,5’i “Kesinlikle Katılmıyorum”, %22,9’u “Katılmıyorum”, %43,3’ü “Kararsızım”, %16,2’si “Katılıyorum” ve %10,2’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,99 ve standart sapma değeri ise 1,049 olarak bulunmuştur.

Önerme 6: “Belediyeye ödenen vergiler, belediyenin hizmetlerini karşılamaya yetecek düzeydedir.” önermesine katılımcıların %6,5’i “Kesinlikle Katılmıyorum”, %12,7’si “Katılmıyorum”, %37,6’sı “Kararsızım”, %28,1’i “Katılıyorum” ve %15,2’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,33 ve standart sapma değeri ise 1,081 olarak bulunmuştur.

Önerme 7: “Belediyeye ödediğim vergilerle aldığım hizmetin orantılı olduğunu düşünüyorum.” önermesine katılımcıların %10,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %28,4’ü “Katılmıyorum”, %37,8’i “Kararsızım”, %16,7’si “Katılıyorum” ve %6,5’i ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,80 ve standart sapma değeri ise 1,048 olarak bulunmuştur.

Önerme 8: “Belediyeye ödediğim vergilerin bana hizmet olarak geri döneceğini düşünüyorum.” önermesine katılımcıların %9,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %19,4’ü “Katılmıyorum”, %28,6’sı “Kararsızım”, %33,1’i “Katılıyorum” ve %9,2’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,13 ve standart sapma değeri ise 1,126 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.10. Vergi İdaresi–Yükümlü İlişkisine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Faktör 3: Vergi İdaresi–Yükümlü İlişkisi	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ort.		Std.
9. Belediye personelinden istediğim bilgileri alabiliyorum.	10,7	18,2	28,6	31,1	11,4	3,14	±	1,166
10. Belediyede çalışan personel sayısının yetersiz olması hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır.	10,9	17,2	23,6	33,1	15,2	3,24	±	1,221
11. Belediye personelinin eğitim ve mesleki düzeyi düşük olursa mali konularda yanlış bilgi alırım.	4,7	9,2	14,7	39,6	31,8	3,85	±	1,113
12. Belediye vergilerinin ne zaman ve nasıl ödeneceği konusunda belediye vatandaşı bilgilendiriyor.	12,7	23,9	27,6	24,1	11,7	2,98	±	1,208
13. Belediyenin, vergilerin tahsilâtı konusunda sağladığı hizmetler yeterlidir (ödeme noktaları, internet, taksit veya kredi kartıyla ödeme gibi).	5,2	10,0	21,6	40,3	22,9	3,66	±	1,095
14. Seçme şansım olsa tüm vergileri belediyeye ödemek isterdim.	18,9	23,4	34,3	12,9	10,4	2,73	±	1,211
15. Belediye, vergi ödeme ile ilgili işlemleri hızlı ve etkin yürütmektedir.	5,7	11,9	34,6	36,6	11,2	3,36	±	1,019
16. İnternet, belediye vergilerine ilişkin işlemlerimi kolaylaştırmaktadır.	3,2	9,2	20,4	39,1	28,1	3,80	±	1,051
17. Belediye, vergilerin nasıl harcandığı konusunda vatandaşı yeterince bilgilendirmektedir.	20,6	28,4	32,6	11,7	6,7	2,55	±	1,140
18. Belediyenin teknolojik gelişmelere uyum sağlaması halkla olan ilişkilerini iyileştirmektedir.	4,7	9,7	21,6	39,6	24,4	3,69	±	1,087
Genel						3,300	±	0,454

Vergi İdaresi-Yükümlü İlişkisi faktörünün genel ortalaması “Kararsızım” yönünde 3,300 iken standart sapma değeri 0,454 olarak bulunmuştur.

Önerme 9: “Belediye personelinden istediğim bilgileri alabiliyorum.” önermesine katılımcıların %10,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %18,2’si “Katılmıyorum”, %28,6’sı “Kararsızım”, %31,1’i “Katılıyorum” ve %11,4’ü ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,14 ve standart sapma değeri ise 1,166 olarak bulunmuştur.

Önerme 10: “Belediyede çalışan personel sayısının yetersiz olması hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır.” önermesine katılımcıların %10,9’u “Kesinlikle Katılmıyorum”, %17,2’si “Katılmıyorum”, %23,6’sı “Kararsızım”, %33,1’i “Katılıyorum”

ve %15,2'si ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,24 ve standart sapma değeri ise 1,221 olarak bulunmuştur.

Önerme 11: "Belediye personelinin eğitim ve mesleki düzeyi düşük olursa mali konularda yanlış bilgi alırım." önermesine katılımcıların %4,7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %9,2'si "Katılmıyorum", %14,7'si "Kararsızım", %39,6'sı "Katılıyorum" ve %31,8'i ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,85 ve standart sapma değeri ise 1,113 olarak bulunmuştur.

Önerme 12: "Belediye vergilerinin ne zaman ve nasıl ödeneceği konusunda belediye vatandaşı bilgilendiriyor." önermesine katılımcıların %12,7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %23,9'u "Katılmıyorum", %27,6'sı "Kararsızım", %24,1'i "Katılıyorum" ve %11,7'si ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,98 ve standart sapma değeri ise 1,208 olarak bulunmuştur.

Önerme 13: "Belediyenin, vergilerin tahsilâtı konusunda sağladığı hizmetler yeterlidir (ödeme noktaları, internet, taksit veya kredi kartıyla ödeme gibi)." önermesine katılımcıların %5,2'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %10,0'u "Katılmıyorum", %21,6'sı "Kararsızım", %40,3'ü "Katılıyorum" ve %22,9'u ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,66 ve standart sapma değeri ise 1,095 olarak bulunmuştur.

Önerme 14: "Seçme şansım olsa tüm vergileri belediyeye ödemek isterdim." önermesine katılımcıların %18,9'u "Kesinlikle Katılmıyorum", %23,4'ü "Katılmıyorum", %34,3'ü "Kararsızım", %12,9'u "Katılıyorum" ve %10,4'ü ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,73 ve standart sapma değeri ise 1,211 olarak bulunmuştur.

Önerme 15: "Belediye, vergi ödeme ile ilgili işlemleri hızlı ve etkin yürütmektedir." önermesine katılımcıların %5,7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %11,9'u "Katılmıyorum", %34,6'sı "Kararsızım", %36,6'sı "Katılıyorum" ve %11,2'si ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,36 ve standart sapma değeri ise 1,019 olarak bulunmuştur.

Önerme 16: "İnternet, belediye vergilerine ilişkin işlemlerimi kolaylaştırmaktadır." önermesine katılımcıların %3,2'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %9,2'si "Katılmıyorum", %20,4'ü "Kararsızım", %39,1'i "Katılıyorum" ve %28,1'i ise "Kesinlikle Katılıyorum"

yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,80 ve standart sapma değeri ise 1,051 olarak bulunmuştur.

Önerme 17: “Belediye, vergilerin nasıl harcandığı konusunda vatandaşı yeterince bilgilendirmektedir.” önermesine katılımcıların %20,6’sı “Kesinlikle Katılmıyorum”, %28,4’ü “Katılmıyorum”, %32,6’sı “Kararsızım”, %11,7’si “Katılıyorum” ve %6,7’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,55 ve standart sapma değeri ise 1,140 olarak bulunmuştur.

Önerme 18: “Belediyenin teknolojik gelişmelere uyum sağlaması halkla olan ilişkilerini iyileştirmektedir.” önermesine katılımcıların %4,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %9,7’si “Katılmıyorum”, %21,6’sı “Kararsızım”, %39,6’sı “Katılıyorum” ve %24,4’ü ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,69 ve standart sapma değeri ise 1,087 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.11. Yükümlünün Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Faktör 4: Yükümlünün Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ort.	Std.
19. Tanıdığım pek çok insan belediyeye vergisini tam ve zamanında ödemektedir.	11,2	20,4	29,6	25,4	13,4	3,09	1,199
20. Belediyeye vergilerini ödemeyen kişiyi ayıplarım.	6,7	10,0	21,1	37,3	24,9	3,64	1,155
21. Belediyeye vergilerini ödemeyen birini ilgili makamlara bildiririm.	10,0	14,7	39,3	22,6	13,4	3,15	1,136
22. Belediyeye vergisini ödemeyenler yüzünden daha fazla vergi ödemek zorunda kalıyorum.	7,5	11,4	31,1	29,6	20,4	3,44	1,155
23. Vergisini ödemeyenlerin belediyenin sunduğu hizmetlerden daha az yararlanması gerekmektedir.	5,7	9,5	23,4	33,3	28,1	3,69	1,146
24. Belediyeye vergiler tam ve zamanında ödenmezse belediyenin sunacağı hizmetler azalacaktır.	9,0	12,2	20,6	35,1	23,1	3,51	1,224
25. Belediye personelinin yükümlülere davranışı olumludur.	7,7	10,9	38,8	31,8	10,7	3,27	1,046
26. Diğer yükümlülerin vergi kaçırması vergi ödevlerini yerine getirenleri de vergi kaçırmaya teşvik etmektedir.	10,2	13,2	21,6	32,8	22,1	3,44	1,252
27. Tanıdığım biri vergi kaçırır ve yakalanmazsa bu bende de vergi kaçırabileceğim hissini doğurur.	32,1	21,6	18,2	17,9	10,2	2,52	1,366
Genel						3,305	± 0,358

Yükümlünün Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri faktörünün genel ortalaması “Kararsızım” yönünde 3,305 iken standart sapma değeri 0,358 olarak bulunmuştur.

Önerme 19: “Tanıdığım pek çok insan belediyeye vergisini tam ve zamanında ödemektedir.” önermesine katılımcıların %11,2’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %20,4’ü “Katılmıyorum”, %29,6’sı “Kararsızım”, %25,4’ü “Katılıyorum” ve %13,4’ü ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,09 ve standart sapma değeri ise 1,199 olarak bulunmuştur.

Önerme 20: “Belediyeye vergilerini ödemeyen kişiyi ayıplarım.” önermesine katılımcıların %6,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %10,0’u “Katılmıyorum”, %21,1’i “Kararsızım”, %37,3’ü “Katılıyorum” ve %24,9’u ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,64 ve standart sapma değeri ise 1,155 olarak bulunmuştur.

Önerme 21: “Belediyeye vergilerini ödemeyen birini ilgili makamlara bildiririm.” önermesine katılımcıların %10,0’u “Kesinlikle Katılmıyorum”, %14,7’si “Katılmıyorum”, %39,3’ü “Kararsızım”, %22,6’sı “Katılıyorum” ve %13,4’ü ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,15 ve standart sapma değeri ise 1,136 olarak bulunmuştur.

Önerme 22: “Belediyeye vergisini ödemeyenler yüzünden daha fazla vergi ödemek zorunda kalıyorum.” önermesine katılımcıların %7,5’i “Kesinlikle Katılmıyorum”, %11,4’ü “Katılmıyorum”, %31,1’i “Kararsızım”, %29,6’sı “Katılıyorum” ve %20,4’ü ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,44 ve standart sapma değeri ise 1,155 olarak bulunmuştur.

Önerme 23: “Vergisini ödemeyenlerin belediyenin sunduğu hizmetlerden daha az yararlanması gerekmektedir.” önermesine katılımcıların %5,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %9,5’i “Katılmıyorum”, %23,4’ü “Kararsızım”, %33,3’ü “Katılıyorum” ve %28,1’i ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,69 ve standart sapma değeri ise 1,146 olarak bulunmuştur.

Önerme 24: “Belediyeye vergiler tam ve zamanında ödenmezse belediyenin sunacağı hizmetler azalacaktır.” önermesine katılımcıların %9,0’u “Kesinlikle Katılmıyorum”, %12,2’si “Katılmıyorum”, %20,6’sı “Kararsızım”, %35,1’i “Katılıyorum”

ve %23,1'i ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,51 ve standart sapma değeri ise 1,224 olarak bulunmuştur.

Önerme 25: "Belediye personelinin yükümlülere davranışı olumludur." önermesine katılımcıların %7,7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %10,9'u "Katılmıyorum", %38,8'i "Kararsızım", %31,8'i "Katılıyorum" ve %10,7'si ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,27 ve standart sapma değeri ise 1,046 olarak bulunmuştur.

Önerme 26: "Diğer yükümlülerin vergi kaçırmaması vergi ödevlerini yerine getirenleri de vergi kaçırmaya teşvik etmektedir." önermesine katılımcıların %10,2'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %13,2'si "Katılmıyorum", %21,6'sı "Kararsızım", %32,8'i "Katılıyorum" ve %22,1'i ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 3,44 ve standart sapma değeri ise 1,252 olarak bulunmuştur.

Önerme 27: "Tanıdığım biri vergi kaçırsın ve yakalanmazsa bu bende de vergi kaçırabileceğim hissini doğurur." önermesine katılımcıların %32,1'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %21,6'sı "Katılmıyorum", %18,2'si "Kararsızım", %17,9'u "Katılıyorum" ve %10,2'si ise "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 2,52 ve standart sapma değeri ise 1,366 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.12. Vergi Uyumuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Faktör 5: Vergi Uyumunu Ölçmeye Yönelik Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ort.		Std.
28. Hiçbir zaman vergi kaçırmam.	4,5	3,2	15,2	28,9	48,3	4,13	±	1,073
29. Belediyeye vergilerimi zamanında ödüyorum.	3,5	5,0	14,7	33,1	43,8	4,09	±	1,045
30. Belediyeye vergilerimi eksiksiz ödüyorum.	3,5	3,5	14,9	27,9	50,2	4,18	±	1,037
31. Vergi ödeme konusunda dürüst bir vatandaşım.	2,7	2,5	10,2	26,6	58,0	4,35	±	0,954
Genel						4,188	±	0,114

Vergi uyumu faktörünün genel ortalaması "Katılıyorum" yönünde 4,188 iken standart sapma değeri 0,114 olarak bulunmuştur.

Önerme 28: "Hiçbir zaman vergi kaçırmam." önermesine katılımcıların %4,5'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %3,2'si "Katılmıyorum", %15,2'si "Kararsızım", %28,9'u

“Katılıyorum” ve %48,3’ü ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 4,13 ve standart sapma değeri ise 1,073 olarak bulunmuştur.

Önerme 29: “Belediyeye vergilerimi zamanında ödüyorum.” önermesine katılımcıların %3,5’i “Kesinlikle Katılmıyorum”, %5,0’i “Katılmıyorum”, %14,7’si “Kararsızım”, %33,1’i “Katılıyorum” ve %43,8’i ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 4,09 ve standart sapma değeri ise 1,045 olarak bulunmuştur.

Önerme 30: “Belediyeye vergilerimi eksiksiz ödüyorum.” önermesine katılımcıların %3,5’i “Kesinlikle Katılmıyorum”, %3,5’i “Katılmıyorum”, %14,9’u “Kararsızım”, %27,9’u “Katılıyorum” ve %50,2’si ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 4,18 ve standart sapma değeri ise 1,037 olarak bulunmuştur.

Önerme 31: “Vergi ödeme konusunda dürüst bir vatandaşım.” önermesine katılımcıların %2,7’si “Kesinlikle Katılmıyorum”, %2,5’i “Katılmıyorum”, %10,2’si “Kararsızım”, %26,6’sı “Katılıyorum” ve %58,0’i ise “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme için ortalama 4,35 ve standart sapma değeri ise 0,954 olarak bulunmuştur.

3.9. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör analizi, aralarında ilişki olan p tane değişkeni bir araya getirip, az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı olan yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı hedefleyen, çok değişkenli istatistiksel bir tekniktir. Faktör analizi sürecinde öncelikli olarak verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) katsayısı ile Bartlett küresellik testiyle incelenmiştir. Yapılan testler sonucunda veri setinin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği iyi düzey olan 0.70 değerinin üzerinde 0.953 olarak bulunmuştur. Analiz edilen maddelerin/değişkenlerin tutarlılığını ölçen Bartlett küresellik testi istatistiksel olarak anlamlı ($\chi^2= 4735.29$ ve $p=.000$) bulunmuştur. Yapılan testlerin sonucunda açıklayıcı faktör analizinde kullanılacak örneklemin yeterli olduğu ve faktör analizi uygulanabilmesi için vergilerin uygun olduğu görülmüştür.

Veri setinin faktör analizi için uygun olduğunun yapılan testler sonucunda belirlenmesinin ardından faktör yapısını ortaya koyabilmek için faktör tutma yöntemi olarak “varimax” döndürme metodu ile temel bileşenler analizi yöntemi uygulanmıştır. Faktör yapısında, toplam varyansın %85.31’ini açıklayan beş faktörlük bir yapı belirlenmiştir.

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda çok faktörlü desenlerde açıklanan varyansın %40-%60 arasında olmasının yeterli olduğu kabul edilmektedir (Çokluk vd., 2012). Beş boyut, toplamda varyanstaki değişimin %85.31'ini açıkladığı için faktörlerin açıklama oranı yeterli bulunmuştur.

Costello ve Osborne'nun (2005) çalışmasında belirttiği üzere faktör analizi sonucunda göre eğer Extraction (çıkarma) sütununda değeri 0.20'nin altında kalan sorular varsa, bu soruların varyanstaki değişime etkilerinin az olması sebebiyle analiz dışında bırakılması gerekmektedir. Bu çalışmada beş faktör için 0.20 değerinin altında kalan herhangi bir soru yoktur. Bu yüzden hiçbir soru ankette çıkarılmamış, tüm anket soruları kullanılmıştır. Tablo 3.13'te açıklayıcı faktör analizinin sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 3.13. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihleriyle Uyumu	Açıkladığı varyans: 29.43	Cronbach alpha (CA):0.901
	Faktör yükü	Madde silinirse CA
Belediye, ihtiyaçlarıma uygun hizmetler sunmaktadır.	,575	0.871
Belediye, sunacağı hizmetlere karar verirken benim fikrimi sormaktadır.	,714	0.883
Belediyeye ödediğim vergilerin nereye harcandığını biliyorum.	,612	0.896
Belediyeye ödediğim vergilerin karşılığında doğrudan fayda sağlayacağım hizmetler sunulmaktadır.	,586	0.895
Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı	Açıkladığı varyans: 19.79	Cronbach alpha (CA):0.898
	Faktör yükü	Madde silinirse CA
Belediyelerce toplanan vergiler savurgan bir şekilde harcanmaktadır.	,723	0.889
Belediyeye ödenen vergiler, belediyenin hizmetlerini karşılamaya yetecek düzeydedir.	,760	0.892
Belediyeye ödediğim vergilerle aldığım hizmetin orantılı olduğunu düşünüyorum.	,747	0.890
Belediyeye ödediğim vergilerin bana hizmet olarak geri döneceğini düşünüyorum.	,602	0.883
Vergi İdaresi-Yükümlü İlişkisi	Açıkladığı varyans: 15.67	Cronbach alpha (CA):0.902
	Faktör yükü	Madde silinirse CA
Belediye personelinden istediğim bilgileri alabiliyorum.	,536	0.882
Belediyede çalışan personel sayısının yetersiz olması hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır.	,549	0.879
Belediye personelinin eğitim ve mesleki düzeyi düşük olursa mali konularda yanlış bilgi alırım.	,593	0.883
Belediye vergilerinin ne zaman ve nasıl ödeneceği konusunda belediye vatandaşı bilgilendiriyor.	,666	0.900
Belediyenin, vergilerin tahsilâtı konusunda sağladığı hizmetler yeterlidir (ödeme noktaları, internet, taksit veya kredi kartıyla ödeme gibi).	,645	0.896
Seçme şansım olsa tüm vergileri belediyeye ödemek isterdim.	,651	0.901
Belediye, vergi ödeme ile ilgili işlemleri hızlı ve etkin yürütmektedir.	,512	0.882
İnternet, belediye vergilerine ilişkin işlemlerimi kolaylaştırmaktadır.	,663	0.825
Belediye, vergilerin nasıl harcandığı konusunda vatandaşı yeterince bilgilendirmektedir.	,507	0.892
Belediyenin teknolojik gelişmelere uyum sağlaması halkla olan ilişkilerini iyileştirmektedir.	,412	0.895
Yükümlülerin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri	Açıkladığı varyans: 11.90	Cronbach alpha (CA):0.900
	Faktör yükü	Madde silinirse CA
Tandığım pek çok insan belediyeye vergisini tam ve zamanında ödemektedir.	,529	0.879
Belediyeye vergilerini ödemeyen kişiyi ayıplarım.	,671	0.896
Belediyeye vergilerini ödemeyen birini ilgili makamlara bildiririm.	,615	0.897
Belediyeye vergisini ödemeyenler yüzünden daha fazla vergi ödemek zorunda kalıyorum.	,642	0.812
Vergisini ödemeyenlerin belediyenin sunduğu hizmetlerden daha az yararlanması gerekmektedir.	,680	0.893
Belediyeye vergiler tam ve zamanında ödenmezse belediyenin sunacağı hizmetler azalacaktır.	,647	0.842
Belediye personelinin yükümlülere davranışı olumludur.	,452	0.851
Diğer yükümlülerin vergi kaçırması vergi ödevlerini yerine getirenleri de vergi kaçırmaya teşvik etmektedir.	,621	0.806
Vergi Uyumu	Açıkladığı varyans: 9.12	Cronbach alpha (CA):0.891
	Faktör yükü	Madde silinirse CA
Hiçbir zaman vergi kaçırمام.	,528	0.801
Belediyeye vergilerimi zamanında ödtüyorum.	,454	0.890
Belediyeye vergilerimi eksiksiz ödtüyorum.	,609	0.877
Vergi ödeme konusunda dürüst bir vatandaşım.	,576	0.812

3.9.1. Demografik Faktörlerin Vergiye Bakış Üzerindeki Etkisi

Faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlere analiz için hangi yöntemlerin uygun olduğunu belirlemek amacıyla normallik testi uygulanmıştır. Faktör isimleri uzun olduğu için pratik olması açısından tablolarda aşağıda belirtildiği biçimde kısaltma yapılmıştır.

KHYTU: Kamu Hizmetlerinin Yükümlü Tercihiyle Uyumu

VGEK: Vergi Gelirlerinin Etkin Kullanımı

VIYI: Vergi İdaresi–Yükümlü İlişkisi

YDYH: Yükümlülerin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri

VU: Vergi Uyumu

Tablo 3.14. Normallik Testi Sınaması Sonuçları

Faktörler	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	s.d.	P	İstatistik	s.d.	p
KHYTU	0.060	402	0.001	0.978	402	0.000
VGEK	0.055	402	0.005	0.986	402	0.001
VIYI	0.048	402	0.026	0.988	402	0.002
YDYH	0.044	402	0.038	0.992	402	0.033
VU	0.185	402	0.000	0.835	402	0.000

Tablo 3.14'den görüleceği üzere yapılan her iki normallik testi sonucunun $p < 0.05$ olması nedeniyle normal dağılımın sağlanmadığını belirten H_1 hipotezi kabul edilmektedir. Bu durumda grup farklılığı analizlerinde parametrik yöntemler yerine non-parametrik yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Grup farklılıkları analiz edilirken 2 grup için Mann-Whitney-U testi ile 3 ve üzeri grup için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Farkın nereden kaynaklandığını tespit edebilmek için de ortalama sıra (mean rank) değerlerine bakılmıştır.

Tablo 3.15. Cinsiyete Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Mann-Whitney U	p
KHYTU	Kadın	158	199,94	19029,500	0,828
	Erkek	244	202,51		
VGEK	Kadın	158	212,90	17475,500	0,114
	Erkek	244	194,12		
VIYI	Kadın	158	207,97	18254,000	0,369
	Erkek	244	197,31		
YDYH	Kadın	158	198,77	18844,000	0,704
	Erkek	244	203,27		
VU	Kadın	158	197,35	18620,000	0,555
	Erkek	244	204,19		

Tablo 3.15'te yükümlülerin cinsiyetine göre vergiye bakışları yer almaktadır. Belirlenen boyutların hiç birinde cinsiyet için istatistiksel olarak farklılık görülmemiştir ($p>0.05$). Yani; kadınlar ile erkeklerin vergiye yönelik tüm boyutlardaki algılamaları arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık bulunmamaktadır. Hem kadınlar hem de erkekler sorulara aynı bakış açısı altında cevap vermişlerdir. Aşağıda Tablo 3.16' da ise yükümlülerin yaşlarına göre vergiye bakışları yer almaktadır.

Tablo 3.16. Yaşa Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Kruskal Wallis	p
KHYTU	18-30 Yaş	150	183,99	14,973	0,005*
	31-40 Yaş	134	193,56		
	41-50 Yaş	72	219,69		
	51-60 Yaş	35	255,40		
	61 Yaş ve Üstü	11	246,36		
VGEK	18-30 Yaş	150	191,23	10,497	0,033*
	31-40 Yaş	134	190,01		
	41-50 Yaş	72	216,38		
	51-60 Yaş	35	250,71		
	61 Yaş ve Üstü	11	227,50		
VIYI	18-30 Yaş	150	174,51	22,746	0,000*
	31-40 Yaş	134	201,69		
	41-50 Yaş	72	217,74		
	51-60 Yaş	35	260,26		
	61 Yaş ve Üstü	11	274,09		
YDYH	18-30 Yaş	150	189,18	8,210	0,084
	31-40 Yaş	134	196,37		
	41-50 Yaş	72	214,82		
	51-60 Yaş	35	224,79		
	61 Yaş ve Üstü	11	270,77		
VU	18-30 Yaş	150	188,62	6,542	0,162
	31-40 Yaş	134	215,07		
	41-50 Yaş	72	206,63		
	51-60 Yaş	35	181,34		
	61 Yaş ve Üstü	11	242,41		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçeğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Yaş için “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” ve “Vergi idaresi yükümlü ilişkisi” boyutlarında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Genel olarak tüm boyutlarda katılımcıların yaşları arttıkça sorulara verilen yanıtların daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” ve “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” boyutları için 51-60 yaş arasında bulunan katılımcılar daha olumlu yanıt vererek farkın kaynağı olurken, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” boyutunda 61 yaş ve üzerindeki kişiler daha olumlu

yanıt vererek farkın kaynağı rolündedirler. “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” ile ve vergi uyumuna bakışlarında ise anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 3.17. Medeni Duruma Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Mann-Whitney U	p
KHYTU	Bekâr	173	200,83	19692,500	0,920
	Evli	229	202,01		
VGEK	Bekâr	173	202,17	19692,000	0,920
	Evli	229	200,99		
VIYI	Bekâr	173	187,21	17335,500	0,032*
	Evli	229	212,30		
YDYH	Bekâr	173	191,89	18146,000	0,146
	Evli	229	208,76		
VU	Bekâr	173	190,09	17834,000	0,079
	Evli	229	210,12		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçeğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Medeni durum için yalnızca “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” boyutunda 0,05 düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık gözlenmektedir. “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” boyutu için bekâr katılımcılar evlilere göre daha olumlu yanıt verirken, diğer tüm boyutlarda evli katılımcılar bekârlara göre daha olumlu yanıtlar vermişlerdir.

Tablo 3.18. Eğitim Düzeyine Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Kruskal Wallis	p
KHYTU	<i>İlköğretim</i>	47	225,60	14,427	0,006*
	Lise	105	222,16		
	Önlisans	61	216,57		
	Lisans	124	172,82		
	Lisansüstü	65	191,28		
VGEK	<i>İlköğretim</i>	47	211,57	10,733	0,030*
	Lise	105	227,35		
	Önlisans	61	188,40		
	Lisans	124	179,85		
	Lisansüstü	65	206,05		
VIYI	<i>İlköğretim</i>	47	228,87	8,282	0,082
	Lise	105	216,03		
	Önlisans	61	192,89		
	Lisans	124	181,55		
	Lisansüstü	65	204,38		
YDYH	<i>İlköğretim</i>	47	183,80	6,162	0,187
	Lise	105	219,79		
	Önlisans	61	201,08		
	Lisans	124	187,17		
	Lisansüstü	65	212,50		
VU	<i>İlköğretim</i>	47	169,71	13,028	0,011*
	Lise	105	206,58		
	Önlisans	61	176,45		
	Lisans	124	203,35		
	Lisansüstü	65	236,26		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık,

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçeğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Eğitim düzeyi için “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” ve vergi uyumu boyutlarında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmektedir. “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” boyutu için ilköğretim mezunları, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” boyutu için lise mezunları ve vergi uyumu boyutu için ise lisansüstü mezunları daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” boyutlarında ise anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 3.19. Vergi ile İlgili Ders Alma Durumuna Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Mann-Whitney U	p
KHYTU	Evet	168	183,87	16694,500	0,010*
	Hayır	234	214,16		
VGEK	Evet	168	190,60	17825,500	0,111
	Hayır	234	209,32		
VIYI	Evet	168	189,07	17567,500	0,069
	Hayır	234	210,43		
YDYH	Evet	168	192,48	18140,500	0,187
	Hayır	234	207,98		
VU	Evet	168	203,96	19243,000	0,713
	Hayır	234	199,74		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık,

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçeğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Vergi ile ilgili ders alma durumu yalnızca “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” boyutunda 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. Vergiyle ilgili ders almayan yükümlülerin, “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” boyutuna daha olumlu yanıtlar verdikleri gözlenmiştir. “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi”, “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” ve vergi uyumu boyutları ise anlamlı farklılık göstermemiştir. Yükümlülerin mesleklerin vergiye bakış üzerinde farklılık oluşturup oluşturmadığı aşağıda Tablo 3.20’de gösterilmiştir.

Tablo 3.20. Mesleğe Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Kruskal Wallis	p
KHYTU	Ücretli (Memur vb.)	166	184,74	21,289	0,003*
	Ticaret Erbabı	34	208,21		
	Serbest Meslek Erbabı	45	216,79		
	Çiftçi	7	324,00		
	Emekli	25	263,98		
	Ev Hanımı	26	220,73		
	Çalışmıyor	29	202,10		
	Diğer	70	186,19		
VGEK	Ücretli (Memur vb.)	166	185,07	22,341	0,002*
	Ticaret Erbabı	34	183,54		
	Serbest Meslek Erbabı	45	215,42		
	Çiftçi	7	290,21		
	Emekli	25	264,76		
	Ev Hanımı	26	244,13		
	Çalışmıyor	29	222,93		
	Diğer	70	184,06		
VIYI	Ücretli (Memur vb.)	166	194,80	14,512	0,033*
	Ticaret Erbabı	34	177,03		
	Serbest Meslek Erbabı	45	215,08		
	Çiftçi	7	245,71		
	Emekli	25	261,78		
	Ev Hanımı	26	229,90		
	Çalışmıyor	29	210,83		
	Diğer	70	180,19		
YDYH	Ücretli (Memur vb.)	166	203,04	8,335	0,304
	Ticaret Erbabı	34	204,12		
	Serbest Meslek Erbabı	45	201,16		
	Çiftçi	7	209,86		
	Emekli	25	250,96		
	Ev Hanımı	26	213,92		
	Çalışmıyor	29	167,90		
	Diğer	70	187,61		
VU	Ücretli (Memur vb.)	166	225,32	23,097	0,002*
	Ticaret Erbabı	34	204,01		
	Serbest Meslek Erbabı	45	179,59		
	Çiftçi	7	242,64		
	Emekli	25	228,40		
	Ev Hanımı	26	145,29		
	Çalışmıyor	29	167,31		
	Diğer	70	179,19		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık,

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçeğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Meslek için “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve vergi uyumu boyutlarında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” boyutunda emekli olan katılımcılar daha olumlu yanıt vererek farkın temel kaynağı rolünderken “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” ve vergi uyumu boyutlarında çiftçilik mesleğine sahip olan katılımcılar daha

olumlu yanıt vermişlerdir. “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” ve “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” boyutlarında ücretli (memur, işçi vb.), ticaret erbabı ve diğer meslek sahipleri olumsuz yanıtları verirken, vergi uyumu boyutunda çalışmayan ve ev hanımı olan katılımcılar daha olumsuz yanıtlar vermişlerdir. “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” boyutu için ise anlamlı farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 3.21. Kişisel Gelir Seviyesine Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Kruskal Wallis	p
KHYTU	2000 ve Altı	149	195,16	10,427	0,034*
	2001-4000	142	222,68		
	4001-6000	82	191,65		
	6001-8000	21	169,05		
	8001 ve Üstü	8	129,94		
VGEK	2000 ve Altı	149	195,99	5,449	0,244
	2001-4000	142	212,25		
	4001-6000	82	199,65		
	6001-8000	21	205,88		
	8001 ve Üstü	8	120,94		
VIYI	2000 ve Altı	149	186,88	5,904	0,206
	2001-4000	142	207,13		
	4001-6000	82	213,73		
	6001-8000	21	233,00		
	8001 ve Üstü	8	165,69		
YDYH	2000 ve Altı	149	191,29	2,524	0,640
	2001-4000	142	204,82		
	4001-6000	82	215,34		
	6001-8000	21	194,90		
	8001 ve Üstü	8	208,25		
VU	2000 ve Altı	149	172,69	16,829	0,002*
	2001-4000	142	212,68		
	4001-6000	82	221,04		
	6001-8000	21	234,95		
	8001 ve Üstü	8	251,56		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık,

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçüğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Kişisel gelire göre “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” ve vergi uyumu boyutlarında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmektedir. “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” boyutunda kişisel geliri 2001-4000 TL arasında olan katılımcılar daha olumlu yanıtlar verirken vergi uyumu boyutunda kişisel geliri 8001 TL ve üzerinde olan katılımcılar daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” boyutlarında ise anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 3.22. Gayrimenkule Sahip Olma Durumuna Göre Vergiye Bakış

Boyutlar	Grup	N	Ortalama sıra	Mann-Whitney U	p
KHYTU	<i>Evet</i>	188	216,61	17274,500	0,014*
	<i>Hayır</i>	214	188,22		
VGEK	<i>Evet</i>	188	213,75	17813,500	0,038*
	<i>Hayır</i>	214	190,74		
VIYI	<i>Evet</i>	188	224,68	15757,500	0,000*
	<i>Hayır</i>	214	181,13		
YDYH	<i>Evet</i>	188	204,72	19511,500	0,603
	<i>Hayır</i>	214	198,68		
VU	<i>Evet</i>	188	220,44	16556,000	0,002*
	<i>Hayır</i>	214	184,86		

*0.05 için istatistik anlamlı farklılık,

Not: İtalik ifadeler farklılıkta ölçeğe olumlu yönde cevap veren grubu göstermektedir.

Gayrimenkule sahip olma durumu için “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve vergi uyumu boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmektedir. Farklılık gösteren bu boyutlarda gayrimenkul sahibi olan katılımcıların daha olumlu yanıtlar vererek farkın kaynağını oluşturdukları bulgusuna ulaşılmıştır. “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” boyutu ise anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

3.10. İlişki Analizleri

Faktör verileri normal dağılımlı olmadığı için Pearson korelasyon analizi yerine Kendall’s tau-b korelasyon analizi kullanılmıştır.

Tablo 3.23. Ölçeğin Boyutlarına Yönelik Kendall’s- Tau_B İlişki Analizi

		KHYTU	VGEK	VIYI	YDYH	VU
KHYTU	r	1.000	.451(**)	.405(**)	.205(**)	.091(*)
	p	.	.000	.000	.000	.010
	N		402	402	402	402
VGEK	r		1.000	.390(**)	.162(**)	.082(**)
	p		.	.000	.000	.021
	N			402	402	402
VIYI	r			1.000	.220(**)	.204(**)
	p			.	.000	.000
	N				402	402
YDYH	r				1.000	.233(**)
	p				.	.000
	N					402
VU	r					1.000
	p					.
	N					402

**0.05 ve 0.01 için anlamlı ilişki

Ele alınan faktörlerin her biri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki vardır. “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” boyutu; “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” ile %45,1 arttırıcı yönde, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ile %40,5 arttırıcı yönde, “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” ile %20,5 arttırıcı yönde, vergi uyumu ile ise %9,1 arttırıcı yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkilidir.

“Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” boyutu; “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ile %39 arttırıcı, “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” ile %16,2, vergi uyumu ile %8,2 arttırıcı yönde istatistik anlamlı ilişkilidir. “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” boyutu; “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” ile %22 arttırıcı, vergi uyumu ile %20,4 arttırıcı yönde istatistik anlamlı ilişkilidir. “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” boyutu, vergi uyumu ile %23,3 arttırıcı yönde istatistik anlamlı ilişkilidir.

3.11. Regresyon Analiz Sonuçları

Eviews 10.0 sürümü ile analizler gerçekleştirilmiştir. Newey-west algoritması kullanılarak otokorelasyon ve Heteroskedasite probleminin giderilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 3.24. Regresyon Tahmin Sonuçları

Bağımsız değişkenler	katsayı	St.hata	t istatistiği	p
KHYTU	0.065639	0.011343	5.786740	0.0000*
VGEK	0.088952	0.027946	3.182995	0.0001*
VIYI	0.207848	0.060337	3.444801	0.0006*
YDYH	0.307598	0.049982	6.154159	0.0000*
C	0.313325	0.063101	4.965412	0.0000*
R ²	0.649949	Bağımlı değişken ortalaması		-7.71E-07
Düzeltilmiş R ²	0.631385	Bağımlı değişken st sapması		0.999999
Regresyon st hatası	0.926614	Akaike kriteri		2.697801
Hata kareler toplamı	340.8696	Schwarz kriteri		2.747508
Log likelihood	-537.2579	Hannan-Quinn kriteri		2.717481
F-istatistiği	17.50775	Durbin-Watson istatistiği		2.493160
Prob (F)	0.000000			

*0.05 için anlamlı değişken

Analiz sonucunda ele alınan bağımsız değişkenler VU üzerinde olumlu yönde arttırıcı, istatistik anlamlı ve önemlidir. Vergi uyumu üzerinde “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu” %6, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı” %8, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” %20, “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” %30 arttırıcı etkiye sahiptir. Katsayı büyüklüklerine göre vergi uyumu üzerindeki en yüksek etki

“Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” ve Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” değişkenlerinden gelmektedir.

Varsayım sapmalarının sınanmasında otokorelasyon için Breusch-Godfrey LM test uygulanmıştır. Heteroskedasite için Harvey test kullanılmıştır. Hata payının normal dağılım sınaması için Jarque-Bera normallik testi kullanılmıştır.

Tablo 3.25. Breusch-Godfrey Serial Korelasyon Testi

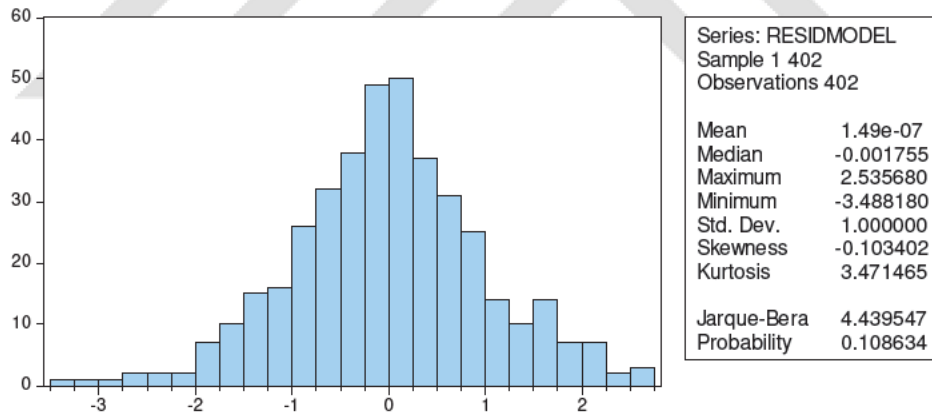
F-statistic	12.96840	Prob. F(2,395)	0.12853
Obs*R-squared	24.76997	Prob. Chi-Square(2)	0.11994

$p > 0.05$ olduğundan otokorelasyon olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3.26. Harvey Heteroskedasticity Testi

F-statistic	3.633483	Prob. F(4,397)	0.23984
Obs*R-squared	14.19723	Prob. Chi-Square(4)	0.21867
Scaled explained SS	12.50581	Prob. Chi-Square(4)	0.21553

$p > 0.05$ olduğundan heteroskedasite olmadığı belirlenmiştir.

$p > 0.05$ olduğundan hata payı normal dağılımlıdır. Varsayımlar sağlanmıştır, model yorumlanır özelliktedir. Yani modelden elde edilen sonuçlar güvenilirdir. Elde edilen sonuçlar ışığında yükümlülerin yerel vergiye bakışı diğer bir ifadeyle vergi uyumu üzerinde belirlenen dört bağımsız değişkenin tamamının arttırıcı yönde etki ettiği gözlemlenmiştir. Bu faktörlerden ise en fazla etkiyi “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri” meydana getirmektedir.

SONUÇ

Yükümlülerin vergilere bakışı üzerinde etkili olan bir takım faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin gerek merkezi gerekse yerel vergilere bakış üzerinde etkili olmasına rağmen yerel vergilerin daha çok faydalanma ilkesi, merkezi vergilerin ise ödeme gücü ilkesi doğrultusunda alınması, vergilerin birebir karşılığı olmasa da yükümlülerce sunulan hizmetlerin karşılığı olarak algılanabilmesi gibi sebeplerle yükümlülerin yerel vergiler ile merkezi vergilere bakışı aynı olmayabilir. Bu noktadan hareketle yükümlülerin yerel vergilere bakışını etkileyen faktörlerin neler olduğunu ve bu faktörlerden hangisinin vergi uyumu üzerindeki daha fazla etkili olduğunu belirleyebilmek amacıyla Çanakkale merkez ilçesinde bir anket çalışması uygulanmıştır.

Yükümlülerin yerel vergilere bakışı üzerinde anlamlı farklılık oluşturabilmesi sebebiyle “Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumu”, “Vergi gelirlerinin etkin kullanımı”, “Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi” ve “Yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri”, şeklinde dört faktör ele alınarak, faktör analizi uygulanmış ve ölçeklerin geçerli olup olmadığı test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen verilerin güvenilir olduğu ve dolayısıyla çalışmadan elde edilen bulguların sosyal bilimler için yorumlanabilir nitelikte olduğu söylenebilir.

Ankete katılanların demografik özelliklerine bakıldığında katılımcıların çoğunun erkek olduğu, 18-30 yaş ile 31-40 yaş grubunun daha fazla olduğu ve evli katılımcıların sayısının bekârlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi lisans olan yükümlülerin oranı daha fazladır. Yükümlülerin yerel vergileri neyin karşılığı olarak gördüklerini belirleyebilmek amacıyla kendilerine yerel vergilerden ne anladıklarına yönelik bir soru sorulmuştur. Yükümlülerin yarısı yerel vergi denince ilk belediyenin akıllarına geldiğini ifade etmişlerdir. Yükümlüler tarafından en çok duyulan diğer bir ifadeyle bilinen yerel vergiler ÇTV ile Emlak Vergisi’dir. Yine aynı doğrultuda en fazla ödenen yerel vergiler de bu iki vergiden oluşmaktadır. Yükümlülerin yerel vergileri genellikle belediye aracılığıyla ödemeyi tercih etmektedirler.

Yükümlülerin demografik özelliklerinin yerel vergilere bakış üzerinde etkili olup olmadığına bakıldığında ise ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır. Cinsiyetin vergi uyumu üzerindeki etkisini değerlendiren çalışmalara bakıldığında bazı çalışmaların sonuçlarına göre kadınlar, bazılarının göre ise erkeklerin vergi uyumu daha yüksektir. Ayrıca cinsiyetin

vergi uyumu üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalarda vardır. Çanakkale iline yönelik yapılan bu çalışmada cinsiyetin yerel vergi uyumu üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu her ne kadar merkezi vergileri ele almış olsalar da Tuay ve Güvenç (2007) ile Taytak'ın (2016) yaptıkları çalışmalarda ulaştıkları bulgularla paralellik göstermektedir. Diğer taraftan Korlu, Gerçek ve Çetinkaya (2016) yapmış oldukları çalışmada ise cinsiyetin yerel vergi algısı üzerinde farklılık oluşturduğunu ve kadınların yerel vergi uyumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Vergiye bakış üzerinde etkili olan demografik faktörlerden biri de yükümlülerin yaşlarıdır. Yükümlülerin yaşlarının artmasının vergiye bakışı olumlu etkilediği yönünde sonuçlar bulan çalışmaların (Bayraklı vd., 2004; Gökbnar vd, 2007; Yalama ve Gümüş, 2013) yanı sıra aksi sonuçlar bulan çalışmalar da (Korlu vd, 2016) vardır. Korlu, Gerçek ve Çetinkaya (2016) yapmış oldukları çalışmada yerel vergilere uyumun gençlerde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada ise yükümlülerin yaşlarının yerel vergiye bakış üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan yükümlülerin yerel vergilere bakışını etkileyen dört faktör arasında, sunulan hizmetlerin kendi tercihleriyle uyumlu olması ve vergi gelirlerinin etkin kullanımı konusunda 51-60 yaş aralığındaki yükümlülerin daha olumlu cevaplar verdiği görülmektedir. Ayrıca 61 yaş üstündeki yükümlüler de vergi idareleri ile yükümlü ilişkileri konusunda diğer yaş gruplarına göre daha olumlu düşünmektedirler.

Yükümlülerin medeni durumlarının da yerel vergiye bakış üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı çalışmada elde edilen bir diğer sonuçtur. Bu sonuç yükümlülerin medeni durumlarının genel vergi uyumu üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşan Taytak (2016) ile Tuay ve Güvenç'in (2007) çalışmalarıyla aynı doğrultudadır. Ancak vergi idaresi ile yükümlü ilişkileri konusunda evli yükümlülerin daha olumlu düşündükleri görülmektedir.

Her ne kadar aksi yönde sonuçlar bulan çalışmalar (Şahin ve Hatırlı, 2016) olsa da genellikle yükümlülerin eğitim düzeylerinin artması ile vergiye uyum göstermeleri arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu ifade edilmektedir. Örneğin Korlu, Çetinkaya ve Gerçek (2016) tarafından yapılan çalışmada eğitim düzeyinin düşük olmasının yerel vergi uyumunu azaltacağı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Çanakkale iline yönelik yapılan bu çalışmada da bireylerin her türlü davranışına yön verebilen eğitimin yerel vergiye bakış üzerinde etkili olduğu, yükümlülerin eğitim düzeylerinin artmasının yerel vergi uyumunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim düzeyinin yanı sıra mali konularda bilgi sahibi olma durumu da vergiye bakış üzerinde etkilidir. Bu yüzden yükümlülere temel düzeyde de olsa vergiye ilişkin doğrudan veya dolaylı olarak ders alıp almadığı sorulmuş ve söz konusu durumun yerel vergi uyumu üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yükümlülerin vergi ile ilgili ders alıp almaması sadece hizmetlerin kendi tercihleriyle uyumlu olması üzerinde farklılık meydana getirmektedir. Hem eğitim düzeyi hem de vergiye ilişkin ders alma durumunun üzerinde etkili olduğu tek faktör kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olup olmadığı durumudur. İlköğretim mezunları ile vergiye ilişkin ders almayan yükümlüler, hizmetlerin kendi tercihleriyle uyumlu olduğunu düşünmektedirler.

Yükümlülerin mesleklerine bakıldığında ise çiftçiler yerel vergilere daha olumlu bakmaktadırlar. Fakat ankete katılan çiftçilerin sayısının çok az olması bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olabilir. Yerel vergilere en az uyum gösterenler ise ev hanımları, çalışmayanlar ve serbest meslek kazancı elde edenlerdir. Ayrıca gelir seviyesi arttıkça yerel vergi uyumunun arttığı ve gayrimenkulü olan yükümlülerin de yerel vergi uyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

Vergiye bakışı etkileyen dört faktörün kendi aralarındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda dört faktöründe kendi içinde anlamlı ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu faktörler arasında karşılıklı ve olumlu yönde en yüksek anlamlı ilişkinin kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olması ile vergi gelirlerinin etkin kullanımı arasında gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olması en fazla vergi gelirlerinin etkin kullanımını arttırmaktadır. Vergilerin etkin kullanımı da kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olmasını arttırmaktadır. Bu durum literatürde belirtilen vergiler ile harcamalar arasındaki mali bağlantı kavramını desteklemektedir. Bu, çalışmadan elde edilen önemli sonuçlardan biridir. Ayrıca vergi idaresi-yükümlü arasındaki ilişkinin en fazla etkileşim içinde olduğu faktör de yine kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olmasıdır. Bu durum da çalışmada elde edilen diğer önemli sonuçlardan biridir.

Her bir faktörün kendi arasındaki ilişki tespit edildikten sonra bu faktörlerin vergi uyumu üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, elde edilen sonuçlardan biri kamu hizmetlerinin yükümlü tercihiyle uyumlu olması ile yerel vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğudur. Merkezi vergilere yönelik yapılan birçok çalışmanın da gösterdiği üzere yükümlülerin sunulan hizmetlerin kendi tercihiyle uyumlu olduğunu düşünmesi vergilere

bakışı olumlu etkilemektedir. Söz konusu durumun yerel vergiye bakış üzerinde de etkili olduğu ve kamusal hizmetlerin yükümlü tercihiyle uyumlu olmasının yerel vergi uyumunu arttıracak sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle halka en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerin yükümlünün tercihlerine daha uygun olabileceği düşünüldüğünde, yükümlülerin yerel vergilere uyum göstermesinin daha kolay olabileceği söylenebilir.

Vergi gelirlerinin etkin kullanımı ile yerel vergi uyumu arasında da anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğu ulaşılan bir diğer sonuçtur. Eğer yükümlüler vergi gelirlerinin savurgan bir şekilde kullanılmadığını, ödedikleri vergiler ile aldıkları hizmetlerin eşdeğer olduğunu düşünmeleri durumunda vergiye uyum göstermeleri daha kolay olabilecektir. Yerel yönetimlerin vergilerin kullanımı konusunda daha şeffaf olabilmesi yerel vergilere uyumu da kolaylaştırabilmektedir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri ile vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğudur. Diğer yükümlülerin vergiye ilişkin ödevlerini yerine getirdiğini düşünen bir yükümlünün kendisi de aynı doğrultuda davranış sergileyerek vergiye uyum gösterebilir. Özellikle alan darlığı nedeniyle yerel vergilerde yükümlülerin diğer yükümlüler hakkında fikir sahibi olma imkânı daha fazladır.

Vergi idaresi-yükümlü ilişkisi ile yerel vergi uyumu arasında da anlamlı bir ilişki olduğu da çalışmadan elde edilen sonuçlardandır. Sundukları hizmetler dolayısıyla halkla doğrudan ilişki kurmak durumunda olan yerel yönetimlerde yükümlüler ile kurulan iyi ilişkiler yerel vergiye bakışı olumlu yönde etkileyebilmektedir. Yerel yönetimler yükümlülerle daha iyi iletişim kurabilme imkânına sahip olduğu için yükümlü ile kurulan iyi ilişkiler yerel vergi uyumunu arttırabilecektir. Yerel vergi uyumu üzerindeki etkisi değerlendirilen bu faktörler hakkında yükümlülerin olumlu düşünmesinin yerel vergi uyumunu arttıracak sonucuna ulaşmakla birlikte, yerel vergi uyumunu en fazla etkileyen faktörün yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki düşünceleri olduğu belirlenmiştir.

Elbette yükümlülerin yerel vergilere bakışını etkileyen farklı faktörler de olabilir. Yerel vergilere bakışı etkileyen diğer faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlerden hangilerinin etkisinin daha yüksek olduğunun belirlenmesi için bu konuda daha fazla ampirik çalışma yapılmalıdır. Daha sonra yapılacak olan çalışmalarda hem bu çalışmada belirlenen dört faktörün hem de vergiye bakışı etkileyen diğer faktörlerin yerel vergiye bakış üzerindeki etkisi değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Fatih; Aydın, Fazıl (2015). *Tüm Yönleri ile Belediye Gelirleri Vergiler, Harçlar, Ücretler, Katılım Payları*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.
- Akbey, Ferhat (2014). Türkiye’de Vergi Denetimi ve Gelirleri Üzerine Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 63-103.
- Akça, Ümit (2013). *Sosyolojinin Türkiye’ye Girişi: Ulum-u İktisadiyye ve İctimaiyye Mecmuası*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Akdemir, Tekin (2010). Yönetimlerarası Görev ve Harcama Tahsisi: Teori ve Türkiye Uygulaması. *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar*, (Der. Figen Altuğ, Özhan Çetinkaya, Selçuk İpek), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Akdoğan, Abdurrahman (2002). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktan, Coşkun Can (2006). Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı. *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi*, (Der. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, Coşkun Can; Çoban, Hilmi (2006). Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Perspektiflerinden Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları Belirleyen Faktörler. *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi* (Der. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, Coşkun Can; Savaşan, Fatih (2009). Kayıt Dışı Ekonomi ve Etik, Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi Akademik Araştırma Çalışması Raporu.
- Alıcı, Orhan Veli (2017). Yerelleşme Sürecinde Belediyelerin Öz Gelirlerinin Değerlendirilmesi. *ÇYYD*, 26 (4), 103-123.
- Allingham, Michael G; Sandmo, Agnar (1972). Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics*, 1, 323-338.
- Alm, James; Bloomquist, Kim M; McKee, Michael (2017). When You Know Your Neighbour Pays Taxes: Information, Peer Effects and Tax Compliance. *Fiscal Studies*, 38 (4), 587-613.
- Alm, James; Gomez, Juan Luis (2008). Social Capital and Tax Morale in Spain. *Economic Analysis & Policy*, 38 (1), 73-87.
- Alm, James; McKee, Michael (1998). Extending the Lessons of Laboratory Experiments on Tax Compliance to Managerial and Decision Economics. *Managerial and Decision Economics*, 19, 259-275.
- Alm, James; Torgler, Benno (2006). Culture Differences and Tax Morale in the United States and in Europe. *Journal of Economic Psychology*, 27 (2), 224-246.
- Andreoni, James; Erard, Brian; Feinstein, Jonathan (1998). *Journal of Economic Literature*, 36 (2), 818-860.
- Anlar, Uğur (2007). Vergi Uyumu-Uyumsuzluğu ve Ölçülmesine İlişkin Temel Kavramlar. *Yaklaşım Dergisi*, 172.
- Arıkan, Zeynep (1997). Vergilendirme Yetkisi ve Kullanımı. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 37, 269-281.
- Arslan, Nagehan Talat (2005). İdari ve Mali Paylaşım Açısından Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 33, 189-208.

- Atabey, Selin Ertürk (2013). Türkiye’de 1980 Sonrası Dış Borçların İncelenmesi ve “Mali Sosyoloji” Açısından Bir Değerlendirme. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2 (3), 171-184.
- Atik, Hayriye (2015). Türkiye’de 6360 ve 6447 Sayılı Kanunlarla Kurulan Büyük Şehirlerin Görelî Kalkınma Düzeyleri, *TİSK Akademi*, 10 (20), 370-389.
- Aydoğan, Selma Demirtaş (2017). Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergiye Karşı Davranışları Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 14-22.
- Aytaç, Serpil (2009). *İnsanı Anlama Çabası: Psikolojiye Giriş*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Ayvenli, Osman (2008). Yerel Yönetim Vergileri, Türkiye’de Yerel Yönetim Vergi Çeşitleri Üzerine Bir İnceleme. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Azfar, Omar; Kähkönen, Satu; Meagher, Patrick (2001). Conditions for Effective Decentralized Governance: A Synthesis of Research Findings. IRIS Center Working Paper, University of Maryland.
- Bahl, Roy (1999). Implementation Rules for Fiscal Decentralization. Georgia State University Andrew Young School of Policy Studies, *International Studies Program Working Paper*: 99-1.
- Bakıcı, Zeynel (2004). 21. Yüzyılda Yönetimlerarası Mali İlişkiler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 13 (1), 25-32.
- Baloğlu, Burhan; Baloğlu, Filiz; Yılmaz, Binhan Elif; Şeker, Murat (2010). *Sosyolojik Açısından Türkiye’de Halkın Vergiye Bakışı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Bayraklı, Hasan Hüseyin; Saruç, Naci Tolga; Sağbaş, İsa (2004). Vergi Kaçırmaı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Vergi Kaçaklarının Önlenmesi: Anket Çalışmasının Bulguları.19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya-Türkiye, 10-14 Mayıs 2004, 204-241.
- Beşel, Furkan; Şahbaz, Kadriye İzgi (2017). Vergi Uyumunun Arttırılmasına Yönelik Bir Öneri: Kısmi Tahsis Uygulaması. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 1(1), 47-60.
- Biberoğlu, Elif (2006). Türkiye’de Gönüllü Vergi Uyumı. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Bilgin, Handan Kaynar (2011). Vergi Ahlakının Teorik Çerçevesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), 259-278.
- Bozdoğan, Doğan; Çataloluk, Cuma (2017). Belediyelerin Vergilendirme Yetkisinin Kanunilik İlkesi Açısından Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 433-444.
- Bozlağan, Recep; Demirkaya, Yüksel (2008). *Türkiye’de Yerel Yönetimler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bülbül, Duran (2013). *Yerel Yönetimler Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Campbell, John L (1993). The State and Fiscal Sociology. *Annual Review of Sociology*, 19, 163-185.
- Canbay, Tülin; Çetin, Güneş (2007). Vergi Uyumunu Belirleyen Bir Faktör Olarak Vergi Kültürü. *Sosyal Bilimler*, 5 (1), 52-64.
- Cansız, Harun (2015). Defterdarlık Çalışanlarının Vergi Algıları: Akhisar Örneği. *Yönetim ve Ekonomi*, 22 (2), 433- 450.

- Case, Karl E; Fair, Ray C (2004). Principles of Economics. New Jersey: Prentice Hall.
- Costello, Anna B; Osborne, Jason W (2005). Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most from Your Analysis. *Practical Assessment Research & Evaluation*, 10 (7).
- Çataloluk, Cuma (2008). Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 213-228.
- Çelebi, Elif Ceren (2016). Vergi Bilinci ve Vergiye Bakış Açıları: Zonguldak İlinde Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Üzerine Uygulama. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.
- Çelebi, Kemal (1997). Mükellef-Maliye İlişkilerini Etkileyen Faktörler. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 75-84.
- Çelik, Kadir; Eroğlu, Onur (2014). İlköğretim Çağında Vergi Algısının İncelenmesi: Zonguldak İli Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 301- 326.
- Çelikkaya, Ali (2002). Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler. *E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, 5, <http://www.e-akademi.org/makaleler/acelikkaya-1.htm>.
- Çetinkaya, Özhan (2011). *Mahalli İdareler Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Çevik, Savaş (2012). Mükellefin Devlet ve Toplumla Etkileşimi, Bireysel Normlar ve Vergi Ahlakı. *Maliye Dergisi*, 163, 258-289.
- Çiçek, Halit (2006). *Psikolojik ve Sosyolojik Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması)*, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Çiçek, Halit; Karakaş, Mehmet; Yıldız, Abdunnur (2008). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması*. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Çiçek, Serdar; Sabbağ, Jale (2016). Mükelleflerin Vergiden Kaçınma Algısı ve Demografik Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği. *Sosyo- Ekonomi*, 24 (28), 43-64.
- Çoban, Hilmi (2004). Vergi Mükelleflerinin Vergi Karşısındaki Davranışları Üzerine Ampirik Bir İnceleme. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Çoban, Hilmi; Sezgin, Selami (2004). Vergi Mükelleflerinin Davranışları Üzerine Ampirik Bir İnceleme: Denizli Örneği. 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya- Türkiye, 10-14 Mayıs 2004, 776-792.
- Çokluk, Ömay; Şekercioğlu, Güçlü; Büyüköztürk, Şener (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çomaklı, Şafak Ertan (2008). Mükellef Sosyo-Psikolojisi Açısından Vergi Ödemeyi Etkileyen Genel Faktörler. *Vergi Dünyası*, 27 (322).
- De Mello, Luiz R (2000). Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations: A Cross- Country Analysis. *World Development*, 28(2), 471-472.
- Demir, İhsan Cemil (2008). Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

- Devrim, Fevzi (1998). *Kamu Maliyesi*, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Devrim, Fevzi; Turgay, Timur (2004). Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesinde İdare-Mükellef Etkileşimi ve Bağlı Etkileşenlerinin Rolü. 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya- Türkiye, 10-14 Mayıs 2004, 817-843.
- Dönmez, Mustafa (1999). Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev ve Kaynak Bölüşümü. *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, 4 (6), 47-57.
- Dulupçu, Murat Ali; Özkul, Gökhan; Ünlü, Hidayet; Sayın, Meral (2014). Yerel Yönetimlerin Vergilendirme Yetkisine İlişkin Değerlendirmeler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 27-54.
- Edizdoğan, Nihat; Çetinkaya, Özhan; Gümüş, Erhan (2013). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Egeli, Halûk; Diril, Funda (2012). Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik ve Vergilendirme Yetkisi. *Sayıştay Dergisi*, 84, 25-44.
- Emrealp, Sadun (1993). *Belediyelerde Mali Yönetim*. İstanbul: IULA EMMME.
- Erdem, Metin; Şenyüz, Doğan; Tatlıoğlu, İsmail (2013). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Falay, Nihat (2006). Yerel Yönetimlerin Hizmet ve Harcama Sorumlulukları. Mali Yerelleşme Teori ve Uygulama Üzerine Yazılar, (Der. Ayşe Güner, Serdar Yılmaz), İstanbul: Güncel Akademi.
- Feld, Lars P; Frey, Bruno S (2015). Deterrence and Tax Morale: How Tax Administrations and Tax Payers Interact.
- Franzoni, Luigi Alberto (1999). Tax Evasion and Tax Compliance. *Encyclopaedia of Law and Economics*. <https://reference.findlaw.com/lawandeconomics/6020-tax-evasion-and-tax-compliance.pdf>.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2008). *2009-2013 Stratejik Plan*, Gelir İdaresi Başkanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, http://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamer ehberi/Stratejik_Plan2009_2013.pdf.
- Gerçek, Adnan (2010). Belediye Vergilerinin Türleri ve Analizi. *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar*, (Der. Figen Altuğ, Özhan Çetinkaya, Selçuk İpek), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gerçek, Adnan; Yüce, Mehmet (1998). *Mükelleflerin Vergiye Yaklaşımı Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi*. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, Bursa.
- Girma, Abu (2005). Fiscal Federalism and its Discontents: Theory and Policy. Third International Conference on Development Studies in Ethiopia, June 18-19, 2005, Addis Ababa, Ethiopia.
- Gökbunar, Ramazan; Gökbunar, Ali Rıza (2007). Mükellef Davranışları, Vergi Etiği ve Vergi Uyumu. *Vergi Dünyası*, 311, 91-101.
- Göksu, Gonca Güngör; Saruç, Naci Tolga (2012). Türkiye’ de Vergiye Uyum: Mülakat Çalışması. *Mevzuat Dergisi*, 176.
- Güner, Ayşe (2006). Yönetimler Arası Gelir Bölüşümü: Temel İlke ve Uygulamalar. *Mali Yerelleşme Teori ve Uygulama Üzerine Yazılar*, (Der. Ayşe Güner, Serdar Yılmaz), İstanbul: Güncel Akademi.

- Güner, Ümit (2008). Türkiye’de Vergi Bilincinin ve Vergi Ahlakının Oluşmasında Gelir İdaresinin Rolü. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Hyman, David N (2005). Public Finance: A Contemporary Application of Theory to Policy. Hampshire: Cengage Learning.
- IMF (2015) .Current Challenges in Revenue Mobilization: Improving Tax Compliance. IMF Working Paper, <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2015/020215a.pdf>.
- İpek, Selçuk (2010). İdarelerarası Vergi Paylaşımına Farklı Bir Yaklaşım: Yerel Vergiler ve Vergi Uyum. *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar*, (Der. Figen Altuğ, Özhan Çetinkaya, Selçuk İpek), Bursa: Ekin Yayınevi.
- İpek, Selçuk (2017). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- İpek, Selçuk; Engin, Rıdvan (2016). Belediye Gelirleri İçinde Harcamalara Katılma Paylarının Yeri ve Önemi: Çanakkale Belediyesi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 467-481.
- İpek, Selçuk; Kaynar, İlknur (2009a). Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları. *Maliye Dergisi*, 157, 116-130.
- İpek, Selçuk; Kaynar, İlknur (2009b). “Vergiye Gönüllü Uyum” Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Yönetim ve Ekonomi*, 16 (1), 173-190.
- James, Simon; Alley, Clinton (2002). Tax Compliance, Self-Assessment and Tax Administration. *Journal of Finance and Management in Public Services*, 2 (2), 27-42.
- Karabacak, Yakup (2005). Vergi Kaçakçılığının Nedenleri: Arz ve Talep Yanı. *Vergi Dünyası*, <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/3651>.
- Kargı, Veli; Yüksel, Cihan (2010). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Adaleti ve Mükellefler Üzerine Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 54. Seri*, 24-44.
- Kesik, Ahmet (2005). Yönetimlerarası Mali İlişkiler ve Türkiye Uygulaması. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10, 75-103.
- Keskin, Nur (2018). Vergiye Yönelik Mükellef Tutum ve Tepkileri. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2 (3), 60-75.
- Kirchler, Erich; Hoelzl, Erik; Wahl, Ingrid (2008). Enforced versus Voluntary Tax Compliance: The “Slippery Slope” Framework. *Journal of Economic Psychology* 29, 210–225.
- Kirchler, Erich; Wahl, Ingrid (2010). Tax Compliance Inventory TAX-I: Designing an Inventory for Surveys of Tax Compliance. *Journal of Economic Psychology*, 31, 331–346.
- Kitapçı, İsmail (2015). *Vergi Etiği Vergi Psikolojisi “Verginin Sosyo- Psikolojik Teorisi”*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kocaman, Ömer Faruk (2006). Belediyelerde Halkla İlişkiler ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Korkmaz, Esfender (1982). *Vergi Yapısı ve Gelişimi*, İstanbul: Ferda Kitabevi.

- Korlu, Rükân Kutlu; Çetinkaya, Özhan (2016). Türkiye’deki Belediyelerin Mali Özerkliğinin Öz Gelirler Bağlamında Analizi ve Değerlendirilmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 95-111.
- Korlu, Rükân; Çetinkaya, Özhan; Gerçek, Adnan (2016). Yerel Vergi Bilincinin Faktör Analizi ile Değerlendirilmesi: Bursa Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), 443-465.
- Korlu, Rükân; Gerçek, Adnan; Çetinkaya, Özhan (2016). Mükelleflerin Yerel Vergi Algıları Üzerine Bir Analiz: Bursa Örneği. *Yönetim ve Ekonomi*, 23(3), 711-732.
- Kumluca, İbrahim (2003). Vergiye Gönüllü Uyumu Etkileyen Faktörler. *Vergi Sorunları*, 180, 91-97.
- Kurtuluş, Barış (2006). *Türkiye’de Belediyelerin Mali Yapısı ve Harcamaların Finansmanı*. Ankara: Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Bütçe ve Mahalli İdareler Dairesi.
- Lang, Joachim. Vergi Adaletinin Anayasal Temelleri, (Çeviren: Funda Başaran), XIII. Türkiye Maliye Sempozyumu, “ Anayasal Mali Düzen”, 14-16.05.1998 Bodrum, M.Ü. Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yayın No: 12, İstanbul 2000.
- Leroy, Marc (2010). Tocqueville Pioneer of Fiscal Sociology. *European Journal of Sociology*, 51(2), 195–239.
- Lodha, Shilpa; Azhar, Ahmed Sheikh; Soral, G (2017). Tax Ethics and Tax Compliance: Exploring the Opinions of Tax Professionals of India. *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*, 16, 44-66.
- McLure, Michael (2003). Fiscal Sociology, Discussion Paper 03.16: The University of Western Australia, 2003, 1-10.
- Morgan, Clifford (2011). *Psikolojiye Giriş*, (Ed.: Sirel Karakaş, Rükzan Eski), İstanbul: Eğitim Akademi Yayınları.
- Muhasebat Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Konsolide Bütçe Gelirleri <https://www.muhasebat.gov.tr/content/duyuru/mahalli-idareler-konsolide-butce-gelirleri-ekod4/174712>, (26.05.2018).
- Musgrave, Peggy. B (1991). İdarelerarası Mali İlişkilerin Prensipleri, VII Türkiye Maliye Sempozyumu, Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Marmaris-Türkiye, 141-165.
- Muter, Naci Birol; Sakınç, Süreyya; Çelebi, A. Kemal (1993). Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması, Manisa İli Vergi Mükellefleri Üzerine Bir Anket Çalışması, Manisa.
- Mutlu, Abdullah; Taşcı, Kenan (2013). Vergi Dairelerinin Mükellefe Davranış Biçimlerinin Vergilemede Gönüllü Uyuma Etkisi: Malatya Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (45), 214-232.
- Mutluer, M.Kamil; Öner, Erdoğan (2009). *Mahalli İdareler Maliyesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Nacar, Birsan (2005). Yerel Vergi Düzeni: Kuramsal Temelleri ve Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Konferansları*, 47, 157-178.

- Nadaroğlu, Halil (1991). Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasındaki Mali İlişkilerin Dünün ve Bugünü (Türkiye Örneği), VII Türkiye Maliye Sempozyumu, Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 23-25 Mayıs 1991.
- Nadaroğlu, Halil (2000). *Kamu Maliyesi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Nadaroğlu, Halil (2001). *Mahalli İdareler*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
- Öncel, Türkan (2001). Vergilendirme Sınırının Makro Ekonomik Değişkenleri. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 39, 17- 28.
- Özdemir, Biltekin (1991). Merkezi İdare ile Mahallî İdareler Arasındaki İlişkiler. 7. Maliye Sempozyumu, Marmaris-Türkiye, (23-25 Mayıs 1991), 312- 325.
- Özer, M.Akif (2015). Yerel Yönetim Merkezi Yönetim İlişkilerinde Gelir Bölüşümü Sorunu ve Türkiye’deki Son Durumun Değerlendirilmesi. *Türk İdare Dergisi*, 481, 525- 558.
- Öztürk, İlhami; Ozansoy, Ahmet (2011). Ücret Gelirleri Üzerindeki Vergi Yükünün Analizi Öztürk. *Maliye Dergisi*, 161, 197-214.
- Pehlivan, Osman (2013). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Pratchett, Lawrence (2004). Local Autonomy, Local Democracy and the ‘New Localism’. *Political Studies*, 52, 358–375.
- Prud’Homme, Remy (1991). Âdem-i Merkeziyet (Yerinden Yönetim), (çev. Mehmet Ali Özbudun), 7. Maliye Sempozyumu, Marmaris-Türkiye, (23-25 Mayıs 1991), 208-228.
- Rakıcı, Cemil; Vural, Tarık (2011). Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yükü ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2, 57-68.
- Reynaud, Pierre Louis (1966). İktisadi Psikoloji ve Maliye. (Çev. Nafia Somel), İstanbul Üniversitesi Maliye Enstitüsü Konferansları, 12, 18- 26.
- Roth, J. A; Scholtz, J. T; Witte, A. D. (1989). Taxpayer Compliance: An Agenda for Research Philadelphia. University of Pennsylvania Press.
- Rubinfeld, Daniel L (1987). The Economics of the Local Public Sector. Handbook of Public Economics, 2, 571-645.
- Sağbaş, İsa (2003). Kamu Tercihi Teorisi ve Türkiye’de Yerel Vergilerin Algılanması. *Amme İdaresi Dergisi*, 36 (1), 169-178.
- Sağbaş, İsa; Başoğlu, Adem (2005). İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergileri Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 7(2), 123- 144.
- Sandalcı, Ulvi; Sandalcı, İnci (2017). Vergi Ahlakı ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi: OECD Ülkeleri Özelinde Bir İnceleme. *Sakarya İktisat Dergisi*, 6 (1), 70-93.
- Saruç, Naci Tolga (2015). Vergi Uyum. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Savaşan, Fatih; Odabaş, Hakkı (2005). Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5 (10), 1-28.
- Schaefer, Richard. T. (2013). *Sosyoloji*. (Çev. Simten Coşar), Ankara: Palme Yayıncılık.
- Sert, Mesut (2011). Maliye’ ye Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Mali Sosyoloji: Öncüler. *Ekonomik Yaklaşım*, 22 (81), 1-16.
- Sezer, Özcan; Vural, Tarık (2010). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı. *Maliye Dergisi*, 159, 203- 219.

- Silvani, Carlos; Katherina, Baer (2000). Vergi İdaresi Reform Stratejisinin Planlanması: Tecrübe ve İlkeler. (Çev. Özgür Saraç), *Türk İdare Dergisi*, 426, 189-220.
- Song, Young-dahl; Yarbrough, Tinsley E (1978). Tax Ethics and Taxpayer Attitudes: A Survey, *Public Administration Review*, 38 (5), 442-452.
- Sour, Laura (2004). An Economic Model of Tax Compliance with Individual Morality and Group Conformity. *Economía Mexicana*, XIII, 43-61
- Sow, Moussé; Razafimahefa, Ivohasina F (2015). Fiscal Decentralization and the Efficiency of Public Service Delivery. *IMF Working Paper*, WP/15/59.
- Şahin, Muhammet (2016). Mükellef Psikolojisi: Teorik Bir İnceleme. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 5 (6), 52-65.
- Şahin, Muhammet; Hatırlı, Selim Adem (2016). Türkiye’de Vergi Uygulamaları ve Vergi Ahlakı İlişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği. *GÜSBED, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(18), 253-272.
- Şener, Abdüllatif (1997). Verginin Önemi, Vergi Bilincinin Topluma Yayılması ve Vergilerle İlgili Son Düzenlemeler. *Yaklaşım Dergisi*, 52.
- Şentürk, Hayri (2014). Vergiye Gönüllü Uyum Sağlanmasında Fayda İlkesinin Rolü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (3), 129-144.
- Şenyüz, Doğan (1995). *Vergilemede Yükümlü Psikolojisi*. Bursa.
- Tavşancı, Aykut (2004). 1982 Anayasası’nda Merkezi ve Yerel İdarelerin Vergilendirme Yetkilerinin Kullanılması, Sınırları ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’nin Vergilendirme Yetkisi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Taytak, Mustafa (2010). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma. *Maliye Dergisi*, 158 (2), 496-512.
- Taytak, Mustafa (2016). Vergi Kültürünü Belirleyen Faktörler ve Mükelleflerin Demografik Özelliklerinin Vergi Kültürü Üzerindeki Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (7), 933-1957.
- Tekeli, İlhan; İlkin, Selim (2003). *Avrupa Birliği, Türkiye ve Yerellik*. İstanbul: ILUA – EMME.
- Tekir, Sabri (1990). *Vergi Teorisi*, İzmir: Akli Selim Ofset Tesisleri.
- Torgler, Benno (2003a). To Evade Taxes or not to Evade: That is the Question. *Journal of Socio- Economics* (32), 283- 302.
- Torgler, Benno (2003b). Tax Morale: Theory and Empirical Analysis of Tax Compliance. PhD Thesis, University of Basel.
- Torgler, Benno; Schneider Friedrich (2004). Does Culture Influence Tax Morale? Evidence from Different European Countries. *Center for Research in Economics, Management and the Arts*, 7, 1-38.
- Torgler, Benno; Schneider, Friedrich (2009). The Impact of Tax Morale and Institutional Quality on the Shadow Economy. *Journal of Economic Psychology*, 30 (2), 228–245.
- Tosuner, Mehmet; Demir, İhsan Cemil (2009). Vergi Ahlakının Sosyal ve Kültürel Belirleyenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 1-15.

- Tuay, Elif; Güvenç, İnci (2007). Türkiye’ de Mükelleflerin Vergiye Bakışı. Gelir İdaresi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 51.
- Tuncer, Mehmet (2002). Hükümet- Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57 (3), 107-128.
- Turan, Bülent (2012). Artan Oranlı Vergi Sistemi Yerine Düz Oranlı Vergi Sistemi Önerisi. *Mali Kılavuz Dergisi*, 56, 77-92.
- Turhan, Salih (1998). *Vergi Teorisi ve Politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Türk, İsmail (2008). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Türkoğlu, İrfan (2009). *Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması*. Ankara: T.C. Maliye Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Türkoğlu, İrfan (2012). Belediye Gelirleri ve Yeni Bir Gelir Kaynağı Olarak Şehirleşme Rantı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 293-305.
- Türkoğlu, İrfan (2013). Yerel Yönetimlerin Mali Özerkliği. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17-18 (26-27-28-29), 41-70.
- Türkoğlu, İrfan (2014). Belediyelerde Vergilendirme Yetkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15 (1), 421-432.
- Ulusoy, Ahmet (2000). Yerel Yönetimler ve Vergilendirme Yetkisi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 145, 130-142.
- Ulusoy, Ahmet; Akdemir, Tekin (2007). *Mahalli İdareler*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Ulusoy, Ahmet; Akdemir, Tekin (2009). Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 259- 287.
- User, İnci (1992). Vergilemenin Sosyal Psikolojik Sınırı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Uyanık, Atilla (2011). *Vergi Bilinci, Vergi Etiği ve Vergiye Gönüllü Uyum*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Verboon, Peter; Dijke Marius van (2007). A Self-Interest Analysis of Justice and Tax Compliance: How Distributive Justice Moderates the Effect of Outcome Favorability. *Journal of Economic Psychology*, 28, 704-727.
- Wenzel, Michael (2005). Misperceptions of Social Norms about Tax Compliance: From Theory to Intervention. *Journal of Economic Psychology*, 26, 862–883.
- Widianto, Rio (2015). The Effect of Demographic Factors on Individual Tax Compliance in Duren Sawit (East Jakarta, Indonesia). *International Institute of Social Studies Research Paper*, <https://thesis.eur.nl/pub/33403/>.
- Yalama, Gamze Öz; Gümüş, Erdal (2013). Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler: Eskişehir’den Bulgular. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9 (20), 77-97.
- Yeniçeri, Harun (2004). Beyan Esasına Dayanan Vergilerde Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Psikolojik Nedenlerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma. 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya- Türkiye, (10-14 Mayıs 2004).
- Yenigün, Yasemin (2012). Vergi Bilinci ve Vergi Uygulamaları Karşısında Mükelleflerin Davranışları: İstanbul Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

- Yereli, Ahmet Burçin; Ata, Ahmet Yılmaz (2011). Vergi Adaletine Ulaşma Yöntemleri Çerçevesinde Fayda İlkesinin Teorik Açıdan Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, 161, 21-32.
- Yontar, İbrahim Güray; Dağ, Mehmet (2014). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Çerçevesinde Türkiye’de Mali Özerklik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10 (21), 147-162.
- Yurdadoğ, Volkan; Gökbunar, Ramazan; Tunçay, Barış (2016). Vergi Uyumunu Belirleyen Faktörlere Genel Bir Bakış, *Yönetim ve Ekonomi*, 23 (3), 805-816.

EKLER

EK 1. Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı kapsamında hazırlanan bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Çalışmanın amacı vergi yükümlülerinin yerel vergilere bakışını ve bunda etkili olan faktörleri belirlemektir. Sadece 5 dakikanızı alacak olan bu anket formunda vereceğiniz yanıtlar bilimsel ahlaka uygun olarak değerlendirilecek ve gizli tutulacaktır. Lütfen anket üzerine isim ve soy isim yazmayınız. Değerli zamanınızı ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Selçuk İPEK
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Semra TAŞ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
semratas@comu.edu.tr

Cinsiyetiniz:	☐ Kadın	☐ Erkek
Yaşınız:	☐ 18-30	☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51- 60 ☐ 61 ve üstü
Medeni Durumunuz:	☐ Bekâr	☐ Evli
Eğitim Düzeyiniz:	☐ İlköğretim	☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
Eğitim hayatınız boyunca doğrudan veya dolaylı olarak vergi ile ilgili bir ders aldınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır	
Mesleğiniz:	☐ Ücretli (memur, işçi vb.) ☐ Çiftçi ☐ Çalışmıyor ☐ Ticaret Erbabı ☐ Emekli ☐ Diğer ☐ Serbest Meslek Erbabı ☐ Ev Hanımı	
Kişisel Gelir Seviyeniz (TL):	☐ 2000 ve altı	☐ 2001-4000 ☐ 4001-6000 ☐ 6001-8000 ☐ 8001 ve üstü
Gayrimenkulünüz var mı?	☐ Evet ☐ Hayır	

Yerel vergi deyince aklınıza gelen ilk şey nedir?	☐ Belediye ☐ Hizmet alımı ☐ Vatandaşlık görevi ☐ Diğer.....
Aşağıdaki belediye vergilerinden hangilerini duyduunuz? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)	☐ İlan ve Reklam Vergisi ☐ Eğlence Vergisi ☐ Haberleşme Vergisi ☐ Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi ☐ Yangın Sigortası Vergisi ☐ Çevre Temizlik Vergisi ☐ Emlak Vergisi ☐ Hiçbiri
Aşağıdaki belediye vergilerinden hangilerini ödüyorsunuz?(Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)	☐ İlan ve Reklam Vergisi ☐ Eğlence Vergisi ☐ Haberleşme Vergisi ☐ Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi ☐ Yangın Sigortası Vergisi ☐ Çevre Temizlik Vergisi ☐ Emlak Vergisi ☐ Hiçbiri ☐ Bilmiyorum
Belediye vergilerini genellikle hangi yolla ödüyorsunuz? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)	☐ İnternet ☐ Belediye ☐ Diğer ☐ Ödemiyorum

Aşağıdaki ifadelere ne derece katıldığınızı belirtiniz. Her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sizce en uygun cevap seçeneğini işaretleyiniz. Lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum

	1	2	3	4	5
1. Belediye, ihtiyaçlarıma uygun hizmetler sunmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Belediye, sunacağı hizmetlere karar verirken benim fikrimi sormaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Belediyeye ödediğim vergilerin nereye harcandığını biliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Belediyeye ödediğim vergilerin karşılığında doğrudan fayda sağlayacağım hizmetler sunulmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Belediyelerce toplanan vergiler savurgan bir şekilde harcanmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Belediyeye ödenen vergiler, belediyenin hizmetlerini karşılamaya yetecek düzeydedir.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Belediyeye ödediğim vergilerle aldığım hizmetin orantılı olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Belediyeye ödediğim vergilerin bana hizmet olarak geri döneceğini düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Belediye personelinin istediğim bilgileri alabiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Belediyede çalışan personel sayısının yetersiz olması hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Belediye personelinin eğitim ve mesleki düzeyi düşük olursa mali konularda yanlış bilgi alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Belediye vergilerinin ne zaman ve nasıl ödeneceği konusunda belediye vatandaşı bilgilendiriyor.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Belediyenin, vergilerin tahsilâtı konusunda sağladığı hizmetler yeterlidir (ödeme noktaları, internet, taksit veya kredi kartıyla ödeme gibi).	☐	☐	☐	☐	☐
14. Seçme şansım olsa tüm vergileri belediyeye ödemek isterdim.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Belediye, vergi ödeme ile ilgili işlemleri hızlı ve etkin yürütmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
16. İnternet, belediye vergilerine ilişkin işlemlerimi kolaylaştırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Belediye, vergilerin nasıl harcandığı konusunda vatandaşı yeterince bilgilendirmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Belediyenin teknolojik gelişmelere uyum sağlaması halkla olan ilişkilerini iyileştirmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Tanıdığım pek çok insan belediyeye vergisini tam ve zamanında ödemektedir.	☐	☐	☐	☐	☐

20. Belediyeye vergilerini ödemeyen kişiyi ayıplarım.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Belediyeye vergilerini ödemeyen birini ilgili makamlara bildiririm.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Belediyeye vergisini ödemeyenler yüzünden daha fazla vergi ödemek zorunda kalıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Vergisini ödemeyenlerin belediyenin sunduğu hizmetlerden daha az yararlanması gerekmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Belediyeye vergiler tam ve zamanında ödenmezse belediyenin sunacağı hizmetler azalacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Belediye personelinin yükümlülere davranışı olumludur.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Diğer yükümlülerin vergi kaçırması vergi ödevlerini yerine getirenleri de vergi kaçırmaya teşvik etmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Tanıdığım biri vergi kaçırır ve yakalanmazsa bu bende de vergi kaçırabileceğim hissini doğurur.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Hiçbir zaman vergi kaçırmam.	☐	☐	☐	☐	☐
29. Belediyeye vergilerimi zamanında ödüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
30. Belediyeye vergilerimi eksiksiz ödüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
31. Vergi ödeme konusunda dürüst bir vatandaşım.	☐	☐	☐	☐	☐

Nazik ilginiz ve katkınız için teşekkürler

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: TAŞ Semra

Uyruğu: T.C

Doğum Tarihi ve Yeri: 02/01/1988

E-mail:

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Trakya Üniversitesi / Maliye	2014
Lise	Ahmet Buhan Süper Lisesi	2006

İş Deneyimi Yıl	Yer	Görev
2016-	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Engin, Rıdvan; Taş, Semra; İpek, Selçuk. “Tanzimat Era Fiscal Problems in the Articles of Namık Kemal”, *33rd International Public Finance Conference/Tr*, Antalya 2018.

İpek, Selçuk; Semra Taş. “Approaching the History of Finance with a Different Source: Zafernâme (The Book of Victory) by Ziya Pasha”, *32nd International Public Finance Conference/Tr*, Antalya 2017.